

Raamatu- pidamise teooria alused





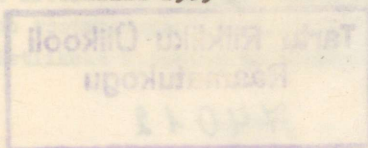
F. Mihhejev

RAAMATUPIDAMISE TEOORIA ALUSED

(Kolmas, ümbertöötatud trükk)

Tarbijate Kooperatiivide Keskliidu Kaadri ja
Õppeasutuste Valitsuse poolt lubatud koopera-
tiivtehnikumide raamatupidamisosakonnas kasu-
tada õpikuna.

Kirjastus "Valgus"
Tallinn 1969



Originaali tiitel:

Ф.А. Михеев

Основы теории бухгалтерского учета

Издание третье, переработанное

Издательство "Экономика"

Москва - 1965

Tõlkinud R. Pihlakas ja I. Tambaur

Käesolev õpik on koostatud vastavalt kursuse "Raamatupidamine nõukogude kooperatiivkaubanduses" programmile, mis on kinnitatud kooperatiivtehnikumide statsionaarsete ja mittestatsionaarsete osakondade õpilaste jaoks. Raamat sobib kasutamiseks ka kooperatiivtehnikumide teiste osakondade õpilastele. Õpikus kirjeldatakse raamatupidamise aine, meetodi ja ülesannete põhilisi teoreetilisi küsimusi, bilansi, kontode, dokumentatsiooni, raamatupidamise tehnika ja organiseerimise ning aruandluse aluste mõisteid.

Õpikus kasutatud numbrilised andmed ja hinnad on tinglikud ning neil on ainult õppeiseloom.

Arvamused ja ettepanekud palutakse saata ETKVI Keskraamatupidamisele, Tallinn, Narva mnt. 23.

ARHIIVKOGU

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

74012

I peatükk

MAJANDUSLIKU ARVESTUSE ÜLDISELOOMUSTUS

§ 1. Majandusliku arvestuse mõiste

Majandusliku arvestuse põhjusteks on materiaalse tootmise vajadused. Arvestust peetakse selleks, et suunata ja kontrollida majanduslikku tegevust ning aktiivselt mõjutada selle arengut.

Majandusliku tegevuse arvestust peetakse majandusliku elu faktide ja nähtuste vaatluse, koguselise mõõtmise ja registreerimise teel. Arvestuse abil kajastatakse ja kontrollitakse vahendite seisukorda ja liikumist, samuti majanduslikku tegevust, mis on seotud ühiskondliku produkti tootmise, jaotamise ja ringlusega. Arvestus kajastab vahendite sissetulekut, väljaminekut ja tegelikke jääke teataval momendil.

Arvestatavate majanduslike protsesside kvantiteedinäitajad iseloomustavad neid samal ajal ka kvalitatiivselt. Kajastades näiteks tootmis- ja ringlusprotsesse, annab arvestus kvantiteedinäitajaid tehtud kulutuste suuruse, toodangu väljalaskmise, hulgi- või jaekäibeplani täitmise kohta ning võimaldab kindlaks määrata ka toodangu tegeliku omahinna, käibekulude suuruse, nende protsesside finantstulemuse ja majandusliku tegevuse muud kvaliteedinäitajad.

Järelikult nimetatakse majanduslikuks arvestuseks majanduslike protsesside kvantitatiivset ja kvalitatiivset kajastamist, mille eesmärgiks on kontroll ning mõju avaldamine nende arenemisele.

Ühiskonna arengu ajalugu näitab, et tootlike jõudude seisukord ja tootmissuhete iseloom ei ole olnud ühesugused inimühiskonna erinevail arenguastmel. Tootlike jõudude ja tootmissuhete muutumisega muutuvad ka arvestuse sisu, ülesanded, vormid ja meetodid. Need määratakse alati kindlaks selle ühiskondliku tootmisviisiga, mille vajadusi arvestus teenindab. Ühiskonnas, kus majandusliku aluse moodustab tootmisvahendite eraomand, ühiskond ise aga on jaotatud antagonistlikeks klassideks, teenindab arvestus valitsevate

klasside huve ja seda kasutatakse rõhutatud klasside ekspluateerimise tööriistana. Ühiskonnas, mille majandusliku aluse moodustab tootmisvahendite ühiskondlik omand, teenindab arvestus mitte üksikute klasside, vaid kogu ühiskonna huve ja vajadusi ning tal on seetõttu ühiskondlik iseloom. Seega on arvestus ajalooliselt tingitud.

Marksismi-leninismi klassikud omistasid arvestusele majandusliku tegevuse juhtimisel erakordselt suurt tähtsust. Marx väitis, et arvestus on tootmisprotsessi kontrollimise ja mõttelise üldistamise vahend. Ta oli seisukohal, et arvestus muutub seda vajalikumaks, mida rohkem tootmisprotsess kaotab puhtindividuaalset iseloomu ja laieneb ühiskondlikus ulatuses. "... raamatupidamine," kirjutas Marx, "on kapitalistlikus tootmises vajalikum kui killustatud käsitööstuslikus ja talumajanduslikus tootmises, ta on ühiskondlikus tootmises vajalikum kui kapitalistlikus".¹

V.I. Lenin pidas arvestust tootmise juhtimise ja reguleerimise võimsaks hoovaks. Juba Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni esimestel päevadel püstitas ta geniaalse teesi: "Sotsialism on eelkõige arvestus".

V.I. Lenin uuris sügavalt arvestuse olemust, tähtsust ja ülesandeid kapitalismi ja sotsialismi tingimustes, avastas arvestuse printsiipsaalsed erinevused nendes süsteemides. Oma töödes näitas Lenin, kuidas arvestus töötajate ekspluateerimise vahendist kapitalismi tingimuses muutub sotsialistlike ettevõtete ja rahvamajanduse juhtimise võimsaks hoovaks, tähtsaks kontrollivahendiks sotsialistliku omandi säilivuse üle, võitluse vahendiks kokkuhoiurežiimi ja isemajandamise tugevdamise eest.

V.I. Lenin õpetas, et ilma hästikorraldatud arvestuseta ei saa ühikonnastada tootmist, kehtestada töödistsipliini, tõsta tööviljakust üleriigilises ulatuses.

V.I. Lenin märkis korduvalt arvestuse kasvavat osa üleminekul kapitalismilt sotsialismile ja sotsialismilt kommunismile. Oma töös "Riik ja revolutsioon" kirjutas ta, et kui ühiskonna kõik liikmed õpivad iseseisvalt juhtima ühiskondlikku tootmist ning tegema arvestust ja kontrolli, siis ei ole need enam eri inimestegrupi funktsiooniks ning seda funktsiooni hakkavad täitma suurem osa, edaspidi aga kõik ühikonnaliikmed järgemööda. "Ja kommunistliku

¹ K. Marx, Kapital, teine köide, II raamat, lk. 112.

ühiskonna esimesest faasist selle kõrgemasse faasi ...," kirjutas V.I. Lenin, "on siis üks pärani avatud."¹

§ 2. Kapitalistliku arvestuse põhijooned

Uurides kapitali ringkäiku kapitalistliku tootmise tingimustes, tegi Marx järelduse, et kapital kujutab endast väärtust, mis on liikumises, terviklikult eksisteerib ta ainult mõtteliselt ning kajastub kapitalisti peas arvestusraha näol. "Seda liikumist," kirjutas Marx, "fikseerib ja kontrollib raamatupidamine, mis hõlmab ka hinna kujundamist ja kauba hindade arvutust (hindade kalkulatsiooni)."²

Aluseks võttes Marxi juhtnööre, võib teha järelduse, et kapitalistlikus majandussüsteemis on arvestuse objektiks kapitali liikumine ehk ringkäik kapitalistliku taastootmise protsessis.

Kapitalismi põhiline majandusseadus - see on lisaväärtuse seadus. Selle seaduse peamiseks jooneks kaasaegse kapitalismi tingimustes on maksimaalse kasumi tagamine kapitalistidele.

Majanduslikul arvestusel on tähtis koht kapitalismi põhilise majandusseaduse selle nõude kajastamisel.

Arvestuse tähtsamateks ülesanneteks kapitalismi tingimustes on eraomandi säilitamine, kapitalistide kasumite väljaselgitamine ja võimaluste otsimine kasumi suurendamiseks.

Laialdaselt kasutavad kapitalistid arvestust töötajate ekvivaalimise verjamiseks, saadava kasumi suuruse ning selle allikate verjamiseks. Samuti kasutavad nad arvestust tootmisvahendite eraomandi puutumatus kaitseks, kapitalistliku majandussüsteemi tugevdamiseks ja ilustamiseks.

Kapitalistlik arvestus kujutab endast kapitalistide eraasja; iga kapitalist organiseerib arvestust nii, nagu ta leiab vajaliku olevat, s. t. oma äranägemise järgi. Säärane olukord viib selleni, et arvestus kapitalismi tingimustes piirdub üksikute kapitalistlike ettevõtete või nende monopolide raamidega ning see areneb ilma organiseeritud juhtimise ja kontrollita riigi poolt.

V.I. Lenin avastas kapitalistliku arvestuse kõik iseloomuli-

¹ V.I. Lenin, Teosed, 25. kd., lk. 443.

² K. Marx, Kapital, teine köide, II raamat, lk. 110.

kud jooned. Seoses sellega, et kapitalistid püüavad igal viisil varjata oma tulude tegelikku suurust ja allikaid, tõestas V.I. Lenin, et kapitalismi tingimustes toimub arvestus seadusega kaitstud ärisaladuse katte all. Ärisaladus aitab kapitalistidel varjata oma ettevõtete tegelikku finantsolukorda ja saadava kasumi tegelikku suurust.

Ärisaladuse tõttu on väga raske kontrollida kapitalistlike ettevõtete arvestuse ja aruandluse, eriti aga omahinna kalkulatsiooni õigsust.

Ärisaladuse säilitamise vajalikkust põhjendavad kodanlus ja tema kannupoisid tootmise ja ringluse huvidega. V.I. Lenin paljastas kodanluse selliste katsete klassi- ja ebateadusliku iseloomu ning tõestas, et ärisaladuse sünnitab tootmisanarhia ja konkurents kapitalistide vahel, ta tekib kapitalistide püüdlusest saada maksimaalset kasumit.

"Ärisaladust kaitsev seadus ei tule siin kasuks," märkis V.I. Lenin, "mitte tootmise ega vahetuse tarvidustele, vaid kõige tootematale spekulatsioonile ja rikastumisele, otsesele kelmusele..."¹

XIX sajandi lõpul ja XX sajandi algul viidi reas kapitalistlikes maades seadusandlikus korras sisse aktsiaseltside bilansside ning kasumite ja kahjumite liigituse kohustuslik avaldamine. Seda olukorda kasutasid kodanlus ja tema kannupoisid kapitalistlike ettevõtete arvestuse avalikkuse ning selle andmete objektiivsuse tõestamiseks.

V.I. Lenin paljastas müüdi kapitalistlike ettevõtete arvestuse objektiivsuse ja avalikkuse kohta. Ta tõestas, et ärisaladuse olemasoleku tõttu varjavad kapitalistid ka sel juhul väga osavasti oma bilanssides ja aruannetes saadava kasumi tegelikku suurust.

See tõestus on täielikult kehtiv ka käesoleval ajal. Nagu tõendavad Nõukogude ja välismaa ajakirjanduses toodud faktid, kasutavad paljud kapitalismi esindajad kaasajal veel suuremal määral ärisaladust oma kasumite ja ebateaduslike operatsioonide varjamiseks.

Nii näiteks teatas deputaat Carlos Rosales, esinedes Tšiili parlamendis 1961.a. juulis, et riigis peremehetsevad Ameerika vasekompaniid mitte ainult ei rõõvi halastamatult maa rikkusi, vaid võltsides arvestus- ja aruandlusandmeid tootmise mahu kohta, hoi-

V.I. Lenin, Teosed, 25. kd., lk. 316.

vad kõrvale ka maksude tasumisest. Kasutades ärisaladust, hoidsid Ameerika naftakompaniid Venetsueelas maksude tasumisest kõrvale paljude aastate vältel. Näiteks aastail 1957-1962 maksid need kompaniid Venetsueela riigikassale üle nelja miljardi bolliivari ettenähtust vähem.

Seega tulenevad kapitalistliku arvestuse iseloomulikud jooned tootmisvahendite eraomandusele rajatud kapitalistliku majandussüsteemi enda olemusest.

§ 3. Majanduslik arvestus sotsialistlikus ühiskonnas

Tootmisvahendite ühiskondliku omandi puhul ja rahvamajanduse plaanipärasel arendamisel omandab suure tähtsuse range arvestuse ning kontrolli organiseerimine selle omandi kõigi liikide seisukorra ja liikumise üle, samuti selle üle, kuidas toimub tootmisprotsess, ühiskondliku produkti jaotamine ja ringlemine nii üksikutes rahvamajandusharudes kui ka kogu rahvamajanduses.

Sotsialismi põhiliseks majandusseaduseks on kogu rahva kasvavate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste üha täielikum rahuldamine sotsialistliku tootmise pideva arendamise ja täiustamise teel kõrgema tehnika baasil. See seadus määrabki kindlaks sotsialistliku arvestuse peamise suuna.

Vastandina kapitalistlikule arvestusele on arvestusel sotsialismi tingimustes ühiskondlik funktsioon, kuna ta on suunatud kogu rahva vajaduste rahuldamisele. Sotsialistliku majanduse tingimustes on arvestus lahutamatult seotud üksikute sotsialistlike ettevõtete, rahvamajandusharude ja tervikuna kogu riigi rahvamajanduse juhtimise ja suunamisega.

Erinevalt kapitalistlikust majandussüsteemist on sotsialistlik rahvamajandus organiseeritud plaanipäraselt. Siin säilitatakse teadlikult vajalikud proportsioonid ühiskondliku tootmise üksikute alajaotuste arendamiseks. Sellise seisukoha praktilise ellurakendamise vormiks on see, et sotsialistliku ökonomika suunamine ja juhtimine toimub ettevõtete, majandusharude ning kogu rahvamajanduse majandusliku tegevuse teaduslikult põhjendatud planeerimise alusel. Seepärast on sotsialistlik arvestus lahutamatult seotud planeerimisega ning allub planeerimise ülesannetele.

Arvestus annab lähteandmeid plaanide koostamiseks ja ta on

tähtsaimaks plaanide täitmise kontrolli ning aktiivse mõjutamise vahendiks. Arvestusandmeid kasutatakse laialdaselt majandusprotsesside süstemaatiliseks analüüsimiseks, planeerimises tekkinud vigade õigeaegseks parandamiseks, tööviljakuse tõstmise ja käibekulude ning omahinna alandamise, rentaabluuse suurendamise jm. reserve arvestamiseks ja tootmisse rakendamiseks.

Marksism-leninism õpetab, et kuni kommunismi materiaal-tehnilise baasi loomiseni ei võimalda ühiskonna tootlike jõudude seisukord veel jaotada ühiskondlikku produkti vajaduste järgi ja kuni selle ajani toimub jaotamine ühiskonna iga liikme poolt kulutatud töö hulga ja kvaliteedi järgi.

Ilma täpse arvestuse ja kontrollita ei ole võimalik jaotada ühiskondlikku produkti ühiskonna iga liikme töö järgi. Seoses sellega on sotsialistlik arvestus kontrollivahendiks töö ja tarbimise mõõdu üle.

Erinevalt kapitalistlikust majandussüsteemist, kus arvestus on ärisaladuse katte all, varjatud kõrvaliste isikute eest ning liigipääsmatu töötajatele, korraldatakse arvestust ja kontrolli sotsialismi tingimustes laialdaste rahvamasside vahetul osavõtul ning seepärast on arvestusel siin üldrahvalik iseloom.

Nõukogude Liidu töötajad võtavad aktiivselt osa rahvakontrolli gruppide, kontrollrevisjoni-, kaupluse- ja sööklakomisjonide ning paljude muude organite tööst.

Nõukogude Liidu ja teiste sotsialistlike maade töötajad võtavad koosolekutel ja tootmisnõupidamistel aktiivselt osa riiklike ning kooperatiivsete organisatsioonide ja ettevõtete, samuti kolhooside majandusliku tegevuse kokkuvõtete arutamisest.

Aruannete sellise arutamise käigus toovad töötajad esile töös esinenud puudusi ning teevad ettepanekuid, mis aitavad parandada nende organisatsioonide ja ettevõtete majanduslikku tegevust.

Seega tõmmatakse sotsialistliku arvestuse abil töötajaid kaasa riigi ja ühiskonna asjade juhtimisse, üldrahvaliku arvestuse ja kontrolli teostamisele ühiskondliku produkti tootmise, jaotamise ja ringkäigu üle.

Marksism-leninism õpetab, et seoses töötajate poolt võimu ülevõtmisega ja tootmisvahendite üleminekuga üldrahvalikuks omandiks luuakse piiramatud võimalused ühiskonna tootlike jõudude arendamiseks. Otsustavaks teguriks ja tähtsaimaks tingimuseks sealjuures

on tööviljakuse igakülgne ja süstemaatiline suurendamine kõrgeima tehnika baasil.

V.I. Lenin pidas tehnilise progressi kõrval peamiseks teeks, mis loob vajalikud tingimused tööviljakuse tõstmiseks, sotsialistliku võistluse organiseerimist. Ta märkis korduvalt sotsialistliku arvestuse suurt tähtsust tööviljakuse suurendamisel ja sotsialistliku võistluse arendamisel, sest arvestuse abil selgitatakse tööviljakuse tase ja sotsialistliku võistluse tulemused.

Järelikult on arvestus tähtsaks võitlusvahendiks ühiskondliku töö viljakuse tõstmisel, eesrindlike töövormide ja -meetodite arendamisel ning levitamisel, töötajate kaasatõmbamisel sotsialistliku võistluse arendamisele.

Sotsialistliku arvestuse tähtsus kasvab veelgi kommunismi materiaaltehnilise baasi loomise käigus, mis leidis ereda kinnituse NLKP XXII kongressi otsustes ja selle kongressi poolt kinnitatud NLKP programmis.

NLKP XXII kongressi otsustes ja NLKP programmis rõhutatakse arvestuse kasvavat osa ning ülesandeid majandusliku ülesehituse suunamisel ja juhtimisel, ühiskondliku omandi säilivuse kindlustamisel, kokkuhoiurežiimi ning isemajandamise teostamisel kommunismi laiahaardelise ehitamise perioodil (vt. § 9).

§ 4. Arvestusnäitajad

Majanduslikku arvestust peetakse vastavate näitajate abil.

Arvestuses kasutatavad näitajad jagunevad naturaalnäitajateks, töönäitajateks ja rahalisteks näitajateks.

Naturaalnäitajad iseloomustavad arvestusobjektide liigilisi, füüsilisi ja teisi omadusi ning erinevusi ja neid väljendatakse tükkides, kilogrammides, tsentnerites, tonnides, tonnkilomeetrites, liitrites, meetrites jne.

Naturaalnäitajad on arvestuses kõige varem kasutusele võetud. Majanduslikus arvestuses leiavad need erakordselt laialdast kasutamist ka käesoleval ajal. Kõige sagedamini kasutatakse naturaalnäitajaid nende vahendite arvestamiseks, millel on materiaalsete väärtuste (kaubad, valmistoodang, tooraine ja materjalid, põhivahendid, väheväärtuslik inventar jne.) vorm. Nii näiteks peavad tarbijate koöperatsiooni hulgiledude juhatajad kaupade ja taara koguselist

arvestust laorasamatutes naturaalnäitajais. Varumisladude ja -punktide juhatajad peavad põllumajandussaaduste ja tooraine kogusselist arvestust kaubaraamatutes või laorasamatutes samuti naturaalnäitajais. Ka kõigis teistes ettevõtetes peavad laohoidjad nende vastutusel olevate materiaalsete väärtuste arvestust naturaalnäitajais.

Naturaalnäitajate kasutamisel arvestuses on suur tähtsus sotsialistliku omandi säilivuse tagamisel, kuna see võimaldab kontrollida materiaalsete väärtuste iga liigi seisukorda ja liikumist.

Peale materiaalsete väärtuste arvestuse kasutatakse naturaalnäitajaid ka tehtud töö hulga arvestamiseks. Näiteks auto- ja hobustranspordi töö arvestamisel kasutatakse laialdaselt naturaalnäitajat "tonnkilomeeter", mis kujutab endast auto või hobuse poolt veetud kauba koguse korrutatist veekaugusega kilomeetrites. Ehitusel kasutatakse tehtud tööde arvestamiseks ruut- või kuupmeetrites jne. väljendatud naturaalnäitajaid.

Töönäitaja iseloomustuseks tuleb märkida, et tehtud töökulutusi mõeldetakse ning kajastatakse arvestuses kulutatud ajahulgaga päevades, tundides ja minutites.

Töönäitajat kasutatakse laialdaselt tööliste ja teenistujate tööhulga arvestamiseks ning tehtud töö eest neile tasu arvestamiseks. Töönäitaja leiab kasutamist ka nende näitajate arvutamisel, mis määravad kindlaks tööviljakuse taseme, samuti tehnilise normeerimise puhul.

Töönäitajat kasutatakse nende kolhooside majanduslikus arvestuses, kes ei ole veel üle läinud rahalise tasu maksmise vormile. Siin on normipäev iga kolhoosniku töö hulga ja kvaliteedi arvestuse mõõtühikuks. Väljatõetatud normipäevade üldarvu järgi määratakse kindlaks ka iga kolhoosniku osa kolhoosnikutele jaotatavates tuludes.

Käesoleval ajal, kaubaringluse ja raha olemasolu tingimustes, ei ole töönäitaja NSV Liidu rahvamajanduses veel üldiseks näitajaks ühiskondliku töö kulutuste arvestamiseks. Kuid selle tähtsus ühiskondliku tootmise arvestuses hakkab kasvama seoses liikumise-ga kommunismi poole, sest seoses järkjärgulise üleminekuga jaotamise kommunistlikele printsiipidele hakkavad kaubalis-rahalisel suhtel välja surema ja rahalist näitajat arvestuses hakatakse järkjärgult asendada töö- ja naturaalnäitajaga.

Meie ühiskonna antud arengustaadiumis, kaubaringluse ja raha

olemasolekul, kus isemajandamise tingimustes tasutakse töö eest rahalises vormis, on rahalisel näitajal majanduslikus arvestuses ja kontrollis väga suur tähtsus.

Rahaline näitaja, erinevalt naturaal- ja töönäitajast, on üldistavaks näitajaks, kuna ta võimaldab näitajates väljendatud vahendeid ja majanduslikke protsesse ühendada ja arvutada ühtses näitajas - rublades ja kopikates.

Näiteks võimaldab rahalise näitaja kasutamine arvestuses summeerida erinevate töö-, tooraine-, abimaterjalide ja kütuseliikide kulusid ning määrata kindlaks valmistoodangu või tehtud tööde omahinna tootmisettevõtetes, ehitustel, autotranspordis jm.

Rahaline näitaja võimaldab arvestada ühtses hindes kaupade jääke ja liikumist hulgiladudes ja jaasettevõtteis, produktide jääke ja liikumist tootlusettevõtteis, samuti põllumajandussaadusi, tooraineid ning kõiki muid vahendeid, vaatamata nende väliskuju, kvaliteedi ja omaduste erinevustele.

§ 5. Majandusliku arvestuse liigid

Majandusliku tegevuse mitmekesisiste protsesside kajastamiseks ja üldistamiseks kasutatakse kolme arvestusliiki: operatiiv-, raamatupidamis- ja statistilist arvestust.

Kõik need arvestuse liigid erinevad tunduvalt üksteisest nii oma ülesannete kui ka kasutatavate viiside ja võtete poolest.

Operatiivarvestus, mida mõnikord nimetatakse ka operatiiv-tehniliseks arvestuseks, annab jooksvalt operatiivset informatsiooni kas üksikute plaaninäitajate täitmise kohta või iseloomustab, kuidas töötab organisatsioon või ettevõtte tervikuna, missugune on olukord organisatsioonide ja ettevõtete üksikutes osades või töölõikudes (laos, varumispunktis, tsehhis jne.).

Tarbijate koöperatsiooni süsteemi organisatsioonide ja ettevõtete majanduslikus tegevuses kasutatakse operatiivarvestust perioodiliselt koostatavate andmete saamiseks jae- ja hulgläibeplaanide täitmise, üksikute põllumajandussaaduste ja toorainete liikide varumise käigu ning hankijate poolt lepingute täitmise kohta jne.

Viimasel ajal on mõned riiklikud tööstusettevõtted hakanud edukalt kasutama operatiivarvestust valmistatava toodangu omahinna igapäevaseks kindlaksmääramiseks.

Üksikutel juhtudel üldistatakse operatiivarvestuse abil saadud andmeid (näiteks andmed jaekäibeplani täitmise kohta) organisatsioonide, rajoonide, oblastite, vabariikide lõikes ja lõpuks - kogu rahvamajanduse kohta tervikuna.

Operatiivarvestuse oluliseks iseärasuseks on andmete saamise kiirus, mis võimaldab õigeaegselt avaldada aktiivset mõju majandusliku tegevuse seisukorrale ning võrreldes arvestuse teiste liikidega loob sellele arvestuse liigile suured eelised. Operatiivarvestuse teiseks, samuti oluliseks iseärasuseks on tema viiside ja võtete suhteline lihtsus, mis sageli piirneb lihtsamate kokkuvõtete koostamise ja esitamisega ning isegi andmete edasiandmisega suuliselt.

Operatiivarvestuses, samuti nagu ülejäänud arvestusliikide puhul, kasutatakse olenevalt arvestatavate andmete iseloomust erinevaid näitajaid.

Raamatupidamises toimub vahendite ja majanduslike protsesside kõikehõlmav, ajaliselt katkestamatu arvestus üldistavas rahalises mõõtühikus.

Raamatupidamise abil hõlmatakse kõik majanduslikud operatsioonid, mis toimuvad ettevõtete ja organisatsioonide igas tööloigus ning kuuluvad arvestamisele rahalises mõõtühikus.

Nende operatsioonide katkestamatu ja täielik üldistamine raamatupidamises võimaldab kajastada plaani täitmist põhinäitajate järgi ning kontrollida isemajandamise ja kokkuhoiurežiimi nõuetest kinnipidamist.

Näiteks tehakse raamatupidamises kindlaks ettevõtete ja organisatsioonide vahendite seisukord, nende majandusliku tegevuse finantstulemus, toodangu omahind jne.

Raamatupidamise andmeid, mis on üldistatud bilanssides ja aruannetes, kasutatakse laialdaselt organisatsioonide ja ettevõtete majandusliku tegevuse tulemuste ning finantsilise olukorra analüüsiks.

Raamatupidamise tähtsaks iseärasuseks on tema andmete range põhjendatus, mis tuleneb sellest, et iga majanduslik operatsioon registreeritakse ainult kehtestatud korra järgi täidetud ja vormistatud dokumentide alusel.

Raamatupidamises kasutatakse kõiki eespool vaadeldud näitajaid. Kuid selle arvestusliigi iseloomulikuks erinevuseks on see, et registreerides operatsioone vastavates naturaals- või töönäita-

jates, üldistab ja kajastab raamatupidamine edaspidi neid rahalises väljenduses (rublades ja kopikates).

Vahendite ja majandusprotsesside seisukorda ning liikumist kajastatakse raamatupidamises mitmesuguste arvestusvõtete ja -viiside abil, mis moodustavad raamatupidamise meetodi. Viimasest räägitakse üksikasjalikult järgmises peatükis.

Statistiline arvestus (statistika) uurib ühiskondliku elu massiliste nähtuste ja protsesside kvantitatiivset külge lahutamatus seoses nende kvalitatiivse küljega. Nii näiteks on statistika aineks hulgi- ja jaekäibe dünaamika, kaubandusvõrgu seisukorra ja dünaamika, kaadri, töötasu, tööviljakuse jne. tundmaõppimine. Statistika kogub neid näitajaid esialgu üksikutest ettevõtetest ja organisatsioonidest, seejärel töötab need läbi ja üldistab rajoonide, oblastite, vabariikide, rahvamajandusharude ulatuses ning lõpuks - kogu rahvamajanduse mastaabis.

Üldistades ja analüüsides neid protsesse, määrab statistika kindlaks nende arengu seaduspärasused konkreetsetes kohas ja konkreetsetel ajal. Statistilise arvestuse kasutamise sfäär on raamatupidamisarvestusest tunduvalt laiem, sest statistilist arvestust kasutatakse nii majandusprotsesside kui ka paljude teiste sotsiaalmajanduslike nähtuste, näiteks elanikkonna kirjaoskuse, sündimuse, suremuse jne. kajastamiseks ning uurimiseks.

Statistiline arvestus kasutab temale omaseid meetodeid, mida õpitakse tundma statistika erikursuses.

NSV Liidus on kõik need kolm arvestuse liiki üksteisega tihedalt seotud. Nad teenindavad laiendatud sotsialistliku taastootmise ühtse protsessi eri külgi, täiendavad vastastikku üksteist ning moodustavad seepärast rahvamajandusliku arvestuse ühtse süsteemi. Nii näiteks kasutatakse operatiivarvestuse andmeid masinate ja seadmete eksploateerimise kohta statistikas, andmeid tööliste ja teenistujate poolt töötatud aja ning hankijate poolt lepingute täitmise kohta aga raamatupidamises. Statistika kasutab laialdaselt raamatupidamise andmeid jae- ja hulgikäibeplani, tootmisettevõtete toodangu väljalaske plaani, põllumajandussaaduste ja toorainete varumisplani täitmise kohta, mis on lähtematerjaliks järgnevale statistilisele läbitöötamisele.

Rahvamajandusliku arvestuse süsteemi ühtsus meie maal leiab kinnitust NSV Liidu Konstitutsioonis, mille 14. paragrahvis öeldak-

se, et Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit juhib - kõrgemate riigivõimu- ja riigivalitsemisorganite kaudu - rahvamajandusliku arvestuse ühtse süsteemi organiseerimist.

NSV Liidu rahvamajandusliku arvestuse ühtse süsteemi edasiarendamise tähtsemaks ülesandeks kommunismi laiahaardelise ehitamise perioodil on iga arvestusliigi vormide ja meetodite igakülgne täiustamine, praktikas arvestuse üksikute liikide vahel veel mõnikord esineva parallelismi ja dubleerimise kõrvaldamine, maksimaalne kooskõlastatus ja koordineeritus nende vahel. See täiustamine peab olema suunatud meie arvestuse operatiivse osa tõstmisele tähtsamate majandusliku ülesehitustöö harude teenindamisel, olemasolevate ressurside ja loodusvarade kasutamise kõige mõistlikumate ja efektiivsemate meetodite otsimisele, liigsete kulude ja kadude likvideerimisele, toodangu omahinna alandamisele ning käibekulude vähendamisele, rentasabluse tõstmisele jne.

Meie arvestuse edasise täiustamise peamine tee on kindlaks määratud NLKP programmis, mille kinnitas NLKP XXII kongress. Selleks teeks on sotsialistliku arvestuse teadusliku taseme tõstmine arvestus- ja arvutustööde kompleksse mehhaniseerimise laialdase juurutamise alusel elektronarvutite ja küberneetika kasutamise baasil.

Ülalloetletud kolme arvestuse liiki kasutatakse laialdaselt ka kapitalistliku majandussüsteemi tingimustes. Üsrikute kapitalistlike ettevõtete või monopolide piirides on nad samuti üksteisega tihedalt seotud ja täiendavad vastastikku üksteist.

Kuid tootmisvahendite eraomanduse tingimustes, kus on konkurentsivõitlus kapitalistide vahel, eksisteerib ärisaladus ning väljaspool kapitalistlike ettevõtete piire katkeb side üksikute arvestuse liikide vahel, ei ole ega saagi olla ühtset rahvamajandusliku arvestuse süsteemi.

§ 6. Sotsialistlikule arvestusele esitatavad nõuded

Belnevalt selgitati sotsialistliku arvestuse osa ja tähtsust majandusliku ülesehitustöö teenindamisel, sotsialistliku arvestuse erinevusi ja eeliseid võrreldes arvestusega kapitalistlikus majandussüsteemis.

Et arvestus võiks edukalt täita tema ees seisvaid ülesandeid,

peab ta vastama teatud nõuetele.

Eespool on märgitud, et sotsialistlikku rahvamajandust juhitakse teaduslikult organiseeritud planeerimise alusel ja et meie arvestus areneb lahutamatus seoses planeerimisega ning on allutatud planeerimise ülesannetele. Kriiti rõhutati, et arvestus valmistab ette lähteandmeid plaanide koostamiseks ning võimaldab kontrollida ja aktiivselt mõjutada nende täitmist.

Seega on tähtsaimaks ja ühtlasi kohustuslikuks nõudeks, et arvestusandmed oleksid seostatud ja võrreldavad plaaninäitajatega; vastasel korral ei ole võimalik kontrollida plaani täitmist.

Näiteks planeeritakse rajooni tarbijate kooperatiivide liitude kaubandusettevõtete hulgakilvet jashindades. Nähtavasti tuleb selle käibe arvestust neis ettevõtetes pidada samuti jashindades, mitte aga hulgi- või muudes hindades - vastasel korral ei ole plaani täitmise arvestuse näitajad võrreldavad plaaninäitajatega.

Teine näide. Käibekulude plaanid koostatakse kehtestatud kulu-kirjete nomenklatuuri järgi. Seepärast tuleb ka käibekulude arvestust korraldada nii, et arvestusandmete sisu oleks iga kulukirje osas täielikult seostatud plaaniga.

Oluliseks nõudeks on ka see, et sotsialistlik arvestus peab olema täpne ja objektiivne.

On arusaadav, et arvestusandmete ettekavatsetud moonutamist esineb kapitalistlikes ettevõtetes. Seal tulenevad need moonutused üksikute kapitalistide püüetest varjata saadava kasumi tegelikku suurust ja oma tegevuse muid tumedaid külgi.

Sotsialistliku majandussüsteemi tingimustes moodustavad kõik meie ettevõtete vahendid ja nende tegevuse tulemusena saadud kasumid ühiskondliku omandi. Need ettevõtted ise aga kujutavad endast ühtset tervikut, sotsialistliku ühiskonna koostiselemente.

Seepärast peab meie ettevõtete õigeks juhtimiseks ja tegevuse kontrollimiseks, ühiskondliku omandi säilivuse tagamiseks kajastama arvestus ainult tegelikke andmeid plaani täitmise, majandusliku tegevuse tulemuste, finantsilise olukorra, toodangu omahinna ning majandusliku tegevuse kõigi muude näitajate kohta.

Arvestusandmete igasuguse teadliku moonutamise eest karistatakse NSV Liidus süüdlasi kriminaalkorras. Nii on NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 1961.a. 24. mai seadlusega kehtestatud, et isikud, kes on süüdi aruandluses esinevates juurdekirjutustes ja plaan-

ni täitmise aruannete teadlikus moonutamises, tuleb võtta kriminaalvastutusele.

Kõigi sotsialistliku arvestusega tegelevate töötajate otseseks kohustuseks peab olema meie ettevõtete ja organisatsioonide töös avastatud arvestusandmete teadliku moonutamise iga juhtumi ärahoidmine ja avastamine.

Arvestust peetakse selleks, et oleks võimalik suunata ja kontrollida majanduslikku tegevust ning seda aktiivselt mõjutada. Selle ülesande täitmine on võimalik ainult sel tingimusel, et arvestusandmed koostatakse ja esitatakse juhtkonnale õigeaegselt organisatsiooni või ettevõtte (kaupluse, lae jne.) kõigi töölõikude kohta.

Et kontrollida ja operatiivselt juhtida tarbijate kooperatiivide või rajooni tarbijate kooperatiivide liitude kaubandus-, varumis-, tootmis- ja muude ettevõtete tööd, on vaja saada nendelt ettevõtetest materiaalselt vastutavate isikute kauba-aruanded, kaubalis-rahalised aruanded ning muud aruanded õigeaegselt. Kooperatiivsete organisatsioonide juhataste töö kontrollimiseks ja juhtimiseks on aga vaja saada neilt õigeaegselt bilansid, raamatupidamise ja statistilised aruanded, mille koostavad arvestusalatöötajad. Nende materjalide alusel võib teha vastavad järeldused ettevõtete ja organisatsioonide plaanide täitmise, nende kaubalis-materiaalsete väärtuste jääkide suuruse, samuti nende töö muude näitajate kohta ning võtta tarvitusele vajalikud abinõud avastatud puuduste kõrvaldamiseks. Nende materjalide saabumine hilinemisega viib aga selleni, et bilanssides ja aruannetes näidatud andmed ei kajasta majandi tegelikku seisukorda andmete kättesaamise momendil, mille tulemusena neid ei ole võimalik kasutada operatiivseks juhtimiseks ja kontrolliks.

Järelikult on õigeaegsus samuti sotsialistlikule arvestusele esitatavaks kohustuslikuks nõudeks.

Sotsialistliku arvestuse suur tähtsus ja selle üldrahvalik iseloom nõuavad, et erinevalt keerukast ja teadlikult sassi aetud arvestusest kapitalismi tingimustes peab sotsialistlik arvestus olema lihtne, selge ja arusaadav kõigile töötajale. Sellest nõudest kinnipidamine on väga tähtis rahvamasside kontrolli korraldamisel meie rahvamajanduse kõigis lõikudes. Mainitud nõude tähtsus kasvab pidevalt sedamööda, kuidas edeneb kommunismi ehitamine, sest aastast aastasse suureneb rahvamasside osavõtt juhtimise

ja kontrolli funktsioonidest.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XV, XVI ja XXII kongresside otsustes ja NLKP Keskkomitee 1962. aasta novembripleenumi otsustes on toodud tähtsad juhtnöörid selge, laiadele töötajate massidele arusaadava arvestuse loomise kohta teaduslikul alusel. Vastavalt sellele täiustatakse, lihtsustatakse ja muudetakse meie arvestust pidevalt odavamaks.

Näiteks on tarbijate kooperatsioonis alates 1. jaanuarist 1952 korraldatud kogu raamatupidamise süsteem ümber, mille tulemusena on paranenud tunduvalt arvestuse seisukord kooperatiivsetes organisatsioonides ja ettevõtetes.

Alates 1. jaanuarist 1959 võeti tarbijate kooperatsioonis täiendavalt kasutusele olulised abinõud, mis on suunatud raamatupidamise lihtsustamisele, dokumentide arvu vähendamisele ja täiustamisele.

Saavutusi arvestuse ratsionaliseerimises ja lihtsustamises on ka meie rahvamajanduse teistes harudes - riiklikus tööstuses, põllumajanduses jm. Märkides ära mõningaid saavutusi sotsialistliku arvestuse ratsionaliseerimises, lihtsustamises ja odavamaks muutmises, ei saa veel öelda, et selles valdkonnas oleks kõik tehtud. Ees seisab arvestuse ümberkorraldamine vastavalt rahvamajanduse edasise arendamise nõuetele.

Küsimused

1. Mis on majanduslik arvestus ja milles seisneb tema ajalooline tingitus?
2. Marksismi-leninismi klassikud arvestuse tähtsusest.
3. Kapitalistliku arvestuse põhijooned.
4. Sotsialistliku arvestuse põhijooned, osa ja tähtsus.
5. Arvestuses kasutatavad näitajad ja nende iseärasused.
6. Arvestusliigid, nende iseärasused ja vastastikune seos sotsialistlikus majandussüsteemis.
7. Sotsialistlikule arvestusele esitatavad põhinõuded.

II peatükk

RAAMATUPIDAMISE AINE JA MEETOD

§ 7. Nõukogude raamatupidamise aine üldiseloostus

Eelnevast teame, et majandusliku arvestuse sisu ja ülesanded määratakse kindlaks selle ühiskondliku tootmisviisiga, mille vajadusi arvestus teenindab.

Tootmissuhete aluseks sotsialistlikus majandussüsteemis on tootmisvahendite ühiskondlik omand, ühiskondlik tootmine aga areneb siin laiendatud taastootmise printsiibil rahvamajandusplaanide alusel.

Igasugune taastootmine kujutab endast eelkõige ühiskondliku produkti (s. t. ühiskonna poolt teatud perioodil toodetud materiaalsete hüvede kogumi) taastootmise protsessi. Ühiskondliku produkti taastootmise protsess hõlmab järgmisi lahutamatuks seotud koostis-elemente: ühiskondliku produkti tootmine, loodud produkti jaotamine, ringlus ja tarbimine.

Igasugune tootmine on seotud ühelt poolt tootmisvahendite ja teiselt poolt inimtööjõu rakendamise ja kasutamisega.

Tootmisvahendite ja töö rakendamise ning kasutamise tulemusena lunakse tootmisprotsessis ühiskondlik produkt.

Tootmisvahendite ja inimtööjõu kulutuste õige kajastamine ning tootmisprotsessi aktiivne mõjutamine on raamatupidamise aine tähtsaimaks elemendiks.

Mitte kõiki laiendatud taastootmise protsessi külgi ei kajastata ega üldistata raamatupidamise abil. Raamatupidamine ei hõlma näiteks protsesse, mis on seotud tööjõu taastootmisega, tööjõu reservide jaotamisega jne. Ta kajastab ja üldistab ühiskondliku taastootmise neid külgi, mida võib arvutada ja väljendada rahalises näitajas.

Arvestuse abil selgitatakse tootmises tehtud ühiskondlike kulude suurus, ühiskondliku produkti koostiselementide omahind, toodangu väljalaske sortimendiplaani täitmine, tootmistegevuse finants-tulemus jne.

Raamatupidamisandmeid kasutatakse uute reservide leidmiseks tööviljakuse suurendamisel, toodangu tegeliku omahinna alandamisel, rentaabluuse tõstmisel jne.

Tootmisprotsessis loodud ühiskondlik produkt jaotatakse järgnevalt. Osa sellest suunatakse tootmisprotsessis kulutatud tootmisvahendite (tooraine, abimaterjalid, kütus) taastamiseks, samuti põhivahendite taastamiseks hoonete, ehitiste, masinate, seadmete, transpordivahendite jne. täieliku või osalise asendamise teel. Ühiskondliku koguprodukti ülejäänud osa moodustab natsionaalse tulu.

NSV Liidus jaotatakse natsionaalne tulu vastavalt sotsialismi majandusseaduste nõuetele. Ligikaudu kolm neljandikku natsionaalsest tulust suunatakse töötajate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks töötasuna või normipäevade järgi jaotamise näol neis kolhoosides, kus pole üle mindud rahalisele töötasule. Osa natsionaalsest tulust suunatakse ühiskondlikku tarbimisfondi: pensionide väljamaksmiseks, valitsemisorganite ülalpidamiseks, rahvahariduse, tervishoiu jt. vajadusteks.

Natsionaalse tulu ülejäänud osa moodustab akumulatsioonifondi, millest finantseeritakse uute tehaste, elektrijaamade, raudteede, elumajade, koolide ja haiglate ehitamine, luuakse riiklikud reservid jne.

Kõik ühiskondliku produkti jaotamise protsessid nõuavad täpsemat arvestust ja kontrolli. Seepärast on nende kajastamine raamatupidamise objekti elemendiks.

Et tootmisprotsess ei katkeks, tuleb loodud ühiskondlik produkt realiseerida. See realiseeritakse ringlussfääris.

Ühiskondliku produkti ringlusprotsess on seotud ka materiaalse vahendite ja inimtööjõu kulutustega. Peamise osa nendest kulutustest moodustavad kaubandus-, varumis- ning turustus- ja varustusorganisatsioonide ja ettevõtete käibekulud. Ringlusprotsessis tekivad kulutused nõuavad kõige täpsemat arvestust ja kontrolli. Peale selle tekivad ringlusprotsessis mitmesugused arveldus- ja krediidivahekorrad ostjate, hankijate ja pankadega. Ka neid operatsioone tuleb arvestada.

Järelikult on ringlusprotsessi ja sellega seoses olevate vahendite kulutuste ning arveldusvahetuste kajastamine samuti raamatupidamise arvestuse objekti elemendiks.

Taastoetmise koostisosaks on ka loodud ühiskondliku produkti tarbimine, mis jaguneb tootlikuks ja isiklikuks tarbimiseks.

Tootlik tarbimine kajastab ühiskondliku produkti kasutamist või tarbimist tootmisvahendite kujul. Säärast tarbimist arvesta-

takse tootmisprotsessis.

Ühiskonna iga liikme isiklikku või individuaalset tarbimist raamatupidamises ei kajastata ja selline tarbimine ei ole raamatupidamise objektiks.

Iga sotsialistlik ettevõtte, arendades oma tegevust kindlaksmääratud plaani järgi, võtab osa sotsialistlikust taastootmisest, sooritades kindlaid majanduslikke operatsioone ja kasutades selleks vajalikke vahendeid. Raamatupidamine kajastab selle protsessi käiku ning mõjutab seda aktiivselt kogu ühiskonna huvides.

Seega on nõukogude raamatupidamise objektiks laiendatud sotsialistlik taastootmine, mida kajastatakse ja üldistatakse rahalises väljenduses.

§ 8. Vahendite ja nende moodustamise allikate koosseis sotsialistlikes ettevõtetes

Ühiskondlikku omandit kui sotsialistlike ettevõtete majandusliku tegevuse alust kajastatakse arvestuses vahendite kujul, millel on erinevad funktsioonid ühiskondlikus taastootmisprotsessis.

Vahendite koosseis. Kõik sotsialistlike ettevõtete vahendid jagunevad järgmistesse rühmadesse: põhivahendid, käibevahendid, eemaldatud vahendid.

Põhivahenditeks on hooned, ehitised, masinad, seadmed, inventar (välja arvatud väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed), transpordivahendid ning muud tööesemed, mis moodustavad ettevõtte majandusliku tegevuse materiaalse aluse.

Põhivahendid võivad teenindada tootmisprotsessi (tehase- ja vabrikuhooned, masinad, seadmed jne.) ning ühiskondliku produkti ringlusprotsessi (hooned, seadmed ja inventar kauplustes, hulgiladudes, varumispunktides). Lõpuks võivad põhivahendid olla elamu- ja kultuurilis-elukondliku sihitusega, nagu elamud, teatrid, klubid, saunad ja pesumajad koos kõigi nendes asuvate seadmete ja inventariga, välja arvatud väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed.

Põhivahendid võtavad osa taastootmisprotsessist pikema aja jooksul, säilitades seejuures oma esialgse vormi. Nad kannavad järkjärgult oma maksumuse üle toodangule, mida valmistatakse tootmisetevõtetes, või kantakse põhivahendite maksumus järkjärgult käibe-

kulude suurendamiseks kaubandus- ja varumissettevõtetes.

Käibevahenditeks on tooraine, abimaterjalid, kütus, tööriistad, eririietus, valmistoodang tootmissettevõtetes, kaubad ja taara kauplustes ning hulgiladudes, rahalised vahendid, debitoorne võlgnevus, põllumajandussaadused, tooraine ja taara varumisladudes ning varumispunktides jt. Peale ülalloetletud vahendite arvatakse ettevõtete ja organisatsioonide käibevahendite hulka väheväärtuslik (kiiresti kuluv) inventar maksumusega alla 50 rubla eseme kohta, olenemata nende kasutamiseast, või inventar, mille kasutamisega on alla ühe aasta, olenemata selle maksumusest.

Käibevahendeid iseloomustab see, et nad taastootmisprotsessis ringlevad tunduvalt kiiremini kui põhivahendid. Säärased käibevahendid, mille hulka kuuluvad näiteks tööesemed tootmissetvõtetes (tooraine, abimaterjalid, kütus jt.), kannavad oma maksumuse üle valmistoodangule mitte järk-järgult, vaid ühe protsessi jooksul. Seega neid kasutatakse ühekordselt.

Organisatsioonide ja ettevõtete käibevahendite ringluskiirusel on suur rahvamajanduslik tähtsus. Mida kiiremini need vahendid majandusliku tegevuse protsessis - tootmises, kaubanduses, varumises - ringlevad, seda efektiivsem on nende kasutamine, ja vastupidi.

Seepärast ei tohi arvestusalatöötajad lubada, et kaubandusvõrku teadlikult veetakse mittedotavaid kaupu ning oma organisatsioonidesse ja ettevõtetesse kogutakse liigseid kaupade, materjalide ja muude väärtuste varusid, lubatakse debitoorse võlgnevuse tekkimist jne.

Bemaldatud vahendite hulka arvatakse kasumist riigieelarvesse makstav tulumaks, erisihitusega maksud oma kõrgemalseisvatele ja teistele organisatsioonidele, oma ja võõrastele organisatsioonidele antud laenud jt.

Nende vahendite erinevuseks on see, et nad ei võta osa antud ettevõtete ega organisatsioonide käibest, kuna nad on nende kasutusest kas täielikult või pikemaks ajaks ära võetud.

Vahendite moodustamise allikad. Kõigil sotsialistlike organisatsioonide ja ettevõtete vahendil, millest eespool oli juttu, on kindlad moodustamise allikad.

Moodustamise allikate järgi võib vahendeid jaotada järgmistesse gruppidesse: oma- ehk kinnistatud vahendid; akumulatsioon ehk

kasum; juurdetõmmatud ehk laenatud vahendid; kohustused ühiskondliku produkti jaotamise alal.

Oma- ehk kinnistatud vahendite hulka arvatakse vahendid, mis on kinnistatud organisatsioonidele ja ettevõtetele pikemaks, tavaliselt kogu nende tegevuse ajaks.

Sääraste vahendite suurus sõltub nende organisatsioonide ja ettevõtete tegevuse iseloomust ja mahust.

Seoses sotsialistliku omandi kahe vormi olemasoluga NSV Liidus ei ole oma- ehk kinnistatud vahendite moodustamise kord riiklikes ning kooperatiivsetes organisatsioonides ja ettevõtetes ühesugune. Põhiline osa nendest vahenditest eraldatakse riiklikele organisatsioonidele ja ettevõtetele üldriiklikust fondist ja kinnistatakse neile põhikirjafondi näol.

Tarbijate kooperatsiooni organisatsioonides saadakse omavahendid elanikkonnalt laekuvatest vahendeist liikmete sisseastumise ja osamaksude näol (tarbijate kooperatiivides), samuti akumulatsiooni (eraldised kasumist) arvel. Kooperatiivorganisatsioonide omavahendid, mis laekuvad tagastamisele mittekuuluvate sisseastumismaksude näol ja luuakse akumulatsiooni arvel, moodustavad põhifondi, kooperatiivi liikmete osamaksud aga moodustavad nende organisatsioonide osamaksufondi.

Oma- ehk kinnistatud vahendite hulka arvatakse samuti erifondid ja reservid, mis luuakse organisatsioonide ja ettevõtete poolt mitmesugusteks eriüritusteks, nagu kaadri ettevalmistamine, kultuuri- ja heaoluüritused, premeerimine, kapitaal mahutuste ja kapitaalremondi finantseerimine, vahendite reserveerimine inventeerimisel avastatud loomuliku kao mahakandmiseks jne.

Sellised vahendite eriallikad luuakse kasumist tehtavate eraldiste arvel või kindlaksmääratud eraldiste abil, mis lülitatakse käibe- või tootmisikuludesse. Nende hulka arvatakse kaadri ettevalmistamise fond, kultuuri- ja heaoluürituste fond, premeerimisfond, ettevõttefond, kapitaal mahutuste ja kapitaalremondi finantseerimise fond, eelseisvate maksete reserv jt.

Omavahendite eriallikaks on majandusliku tegevuse protsessis tekkinud akumulatsioon ehk kasum.

Saadud kasumist kantakse üks osa tulumaksuna riigieelarvesse, teine osa aga kantakse organisatsiooni või ettevõtte põhifondi ja erifondidesse.

Kasum jaotatakse lõplikult alles pärast organisatsioonide ja ettevõtete aastaaruannete kinnitamisest, s. t. järjekorras aruandeaastal.

Seoses sellega jaguneb kasum eelmiste aastate jaotamata kasumiks ja aruandeaasta kasumiks.

Peale omavahendite ja akumulatsioonide on organisatsioonide ja ettevõtete vahendite moodustamise allikates tähtis koht ajutiselt juurdeõmmatud ehk laenatud vahenditel, mida kasutatakse ainult teatava aja jooksul; selle möödumisel need vahendid tagastatakse vastavalt kuuluvusele. Sääraste vahendite allikate hulka kuuluvad kõik laenuliigid, mis saadakse Riigipangast, ajutine võlgnevus hankijatele saadud ning tasumata kaupade, materjalide ja teenuste eest, võlgnevus mitmesugustele kreditoritele (näiteks ruumide üür) jt.

Vahendite moodustamise allikate hulka arvatakse samuti majandusliku tegevuse protsessis tekkivad kohustused ühiskondliku produkti jaotamise alal.

Selliste kohustuste hulka arvatakse üleminev võlgnevus töölisele ja teenistujatele töötasu alal, mida arvestatakse iga aruandekuul lõpul ning mille tegelik väljamaksmine toimub järgmise kuu alguses. Siia arvatakse ka võlgnevus eraldiste alal sotsiaalkindlustuseks töölisele ja teenistujatele, mis on kohustuslik kõigile organisatsioonidele ja ettevõtetele. Mainitud eraldiste arvel makstakse toetust ajutise töövõimetuse puhul, antakse tasuta meditsiinilist abi elanikkonnale jne. Kohustuste hulka ühiskondliku produkti jaotamise alal arvatakse ka maksude võlgnevus rahandusorganitele.

Majanduslikus tegevuses on sotsialistlike ettevõtete vahendid pidevalt liikumises. Selle liikumise lihtsamaks lüliks on üksik majanduslik operatsioon.

Niisiis on sotsialistlike ettevõtete vahendid ja majanduslikud protsessid, mis on seotud ühiskondliku produkti tootmise, jaotamise ja ringlusega, rasmatupidamisarvestuse konkreetseks objektiks.

See tähendab, et ettevõtte või organisatsiooni rasmatupidamine peab kajastama kõiki seal toimuvaid majanduslikke operatsioone, neist operatsioonidest moodustuvaid majanduslikke protsesse, samuti vahendite ja nende moodustamise allikate seisukorda igaks mo-

mendiks, ning nende muutumist majanduslike protsesside käigus.

Raamatupidamisarvestuse andmed on operatiivse juhtimise, kontrolli ja sotsialistlike ettevõtete kogu majandusliku tegevuse aktiivse mõjutamise vahendiks.

§ 9. Raamatupidamise põhiülesanded

Eespool on märgitud, et sotsialistlik arvestus on lahutamata seotud sotsialistlike organisatsioonide ja ettevõtete majandusliku tegevuse planeerimisega. Seepärast on raamatupidamise põhiülesandeks lähteandmete andmine plaanide koostamiseks, nende täitmise kontrollimine ja aktiivne mõjutamine.

Tarbijate kooperatsioonis on raamatupidamise tähtsaimaks ülesandeks täpse ja õigeaegse informatsiooni andmine hulgi- ja jaekäibeplaanide, põllumajandussaaduste ja tooraine varumisplaanide, tootmisettevõtetes toodangu väljalaske ja realiseerimisplaanide ning teistesse majandusharudesse kuuluvate ettevõtete plaanide täitmise kohta.

Raamatupidamine peab samuti koguma ja koostama andmeid majandusliku tegevuse ja finantsolukorra kõigi muude tähtsamate näitajate kohta ja nimelt: töö finantstulemustest, omavahendite seisukorrast, käibekulude tegelikust tasemest, toodangu ja tehtud tööde omahinnast, debitoorse võlgnevuse seisukorrast jne.

Raamatupidamise andmeid kasutatakse majandusliku tegevuse tulemuste ja finantsolukorra analüüsiks, need andmed võimaldavad operatiivselt kontrollida ja aktiivselt mõjutada plaanide täitmist.

Ühiskondlik sotsialistlik omand selle kahes vormis - üldrahvalik ja kooperatiiv-kolhooslik omand - moodustab Nõukogude riigi majandusliku aluse, on meie kodumaa rikkuse ja võimsuse allikaks.

Kommunistlik Partei ja selle rajaja V.I. Lenin taotlesid alati sihikindlalt kõrge vastutustunde kasvatamist sotsialistliku omandi säilitamise, suurendamise ja õige kasutamise eest ning nõudsid range üldrahvaliku arvestuse ja kontrolli organiseerimist selle seisukorra ja liikumise üle.

Selgitades üldrahvaliku omandi säilitamise tähtsust, kirjutas V.I. Lenin: "Kommunism algab seal, kus tekib tavaliste tööliste ennastsalgav, rasket tööd võitev hool tööviljakuse suurendamise eest, iga puuda vilja, söe, raua ja teiste saaduste hoidmise eest, mis ei lähe töötajatele isiklikult ega nende "lähedastele", vaid

"kaugetele", s. o. kogu ühiskonnale tervikuna..."¹

Vastavalt NLKP XXII kongressi poolt vastuvõetud kommunismi laiahaardelise ehitamise programmile suurenevad kahekümne aasta jooksul tunduvalt meie ettevõtete põhi- ja käibefondid. Seoses sellega kasvab arvestuse osa ühiskondliku omandi säilitamisel ning kõige efektiivsemal ja plaanipärasemal kasutamisel. NLKP XXII kongressi poolt kinnitatud NLKP programmis on öeldud, et Nõukogude ühiskonna käsutuses on ülisuured üldrahvalikud fondid. Seepärast kasvab arvestuse ja kontrolli tähtsus nende säilitamisel ning õigel kasutamisel.

Järelikult on sotsialistliku omandi säilivuse tagamine samuti meie arvestuse tähtsaimaks ülesandeks.

Täpne ja õigeaegne arvestus tagab range kontrolli materiaalselt vastutavate isikute töö üle, kelle kätte on usaldatud kaubalis-materiaalsed väärtused ja rahalised vahendid. Raamatupidamise ja aruandluse koostamise reeglite järgimine on raiskamiste ja ühiskondliku omandi ebaõige kasutamise ärahoidmise vältimatuks tingimuseks.

Tootmisvahendite sotsialistlik omand, tootmise ühiskondlik iseloom ja rahvamajanduse plaanipärane arendamine loovad kõik tingimused töö-, materiaalsete ja rahaliste ressursside kokkuhoidlikumaks ja kõige efektiivsemaks kasutamiseks.

Juhtides tööraha hulki sotsialismi ja kommunismi ülesehitamise teed mööda, hoiatas Kommunistlik Partei juba selle tee alguses, et uue ühiskondliku korra ülesehitamiseks vajalikke vahendeid tuleb leida peamiselt oma siseriigis sotsialistliku akumulatsiooni, tööviljakuse tõstmise ning kõigi sisemiste ressursside mobiliseerimise arvel, pidades seejuures kinni rangest kokkuhoiurežiimist kõigis rahvamajanduse lõikudes.

Ranget kokkuhoiurežiimi nimetas partei juba varsti pärast Oktoobrirevolutsiooni võitu tähtsaimaks sotsialistliku majanduse printsibiks.

Partei märkis samuti, et rahuliku ülesehitustöö tingimustes on sotsialistlike ettevõtete juhtimise kõige õigemaks vormiks, mis soodustab kokkuhoiurežiimi nõuetest kinnipidamist, ettevõtete isemajandamisele üleviimine.

Isemajandamine on sotsialistlike ettevõtete plaanipärase juh-

¹ V.I. Lenin, Teosed, 29. kd., Tallinn 1954, lk. 394.

timise selline vorm, mille puhul majanduslik tegevus peab olema rajatud kasumiga töötamise printsiibile. Isemajandamise tingimustes peavad ettevõtted plaani täitmise käigus mitte ainult katma kulutatud vahendeid, vaid andma ka kasumit, mis on vajalik nende tegevuse edasiseks laiendamiseks.

Isemajandamine näeb ette tööviljakuse lakkamatut kasvu, tootmisettevõtetes toodangu omahinna, kaubandus- ja varumisettevõtetes aga käibekulude süstemaatilist alandamist ning uute reservide loomist.

Tõstes töötajate materiaalselt huvitatust nii oma isikliku töö kui ka kogu ettevõtte tegevuse tulemuste vastu, loob isemajandamine piiramatud võimalused kokkuhoiurežiimist kinnipidamiseks ja sotsialistliku tootmise tõusuks.

Raamatupidamine puutub vahetult kokku probleemidega, mis on seotud kokkuhoiurežiimist kinnipidamisega ja isemajandamise rakendamiselega. Ainult raamatupidamises võib saada vajalikke andmeid ettevõtete töötulemuste ja nende finantsilise olukorra kohta. Raamatupidamises määratakse kindlaks toodangu omahind, käibekulude absoluutne ja suhteline tase, selgitatakse ebamajanduslikkuse juhud (liialdused kuludes, mittetootlikud kaod) ja määratakse kindlaks nende põhjused, ühtlasi kavandatakse abinõud avastatud puuduste kõrvaldamiseks.

Võitlus kokkuhoiurežiimist kinnipidamise, isemajandamise tugevdamise ja rentaabluuse tõstmise eest on samuti raamatupidamise väga tähtsaks ülesandeks.

Küsimuste tähtsus, mis on seotud kokkuhoiurežiimi ning isemajandamise nõuetest kinnipidamisega, samuti rangeima arvestuse ja kontrolli organiseerimisega nende ellurakendamise üle, kasvab eriti kommunistliku ühiskonna laiahaardelise ülesehitamise perioodil.

Kommunismi materiaal-tehnilise baasi loomine nõuab väga suuri kapitaalmahutusi. Seepärast on kulutatavate vahendite kõige ratsionaalsemal ja efektiivsemal kasutamisel esmajärguline tähtsus.

NLKP XXII kongressi otsustes, NLKP programmis, NLKP Keskkomitee 1962. aasta novembripleenumi ja teiste pleenumite otsustes on korduvalt viidatud vajadusele kinni pidada rangest kokkuhoiurežiimist, kõige ratsionaalsemalt kasutada materiaalseid, töö- ja finantsressursse ning kõrvaldada üleliigsed kulud ja kaod.

"Saavutada ühiskonna huvides kõige suuremaid tulemusi kõige väiksemate kulutustega," on kirjutatud NLKP programmis, "selline

on majandusliku ülesehitustöö vankumatu seadus."

Nendest nõuetest lähtudes peavad nõukogude raamatupidamisala töötajad täiustama arvestuse ja kontrolli vorme ning meetodeid kokkuhoiurežiimi ja isemajandamise nõuetest kinnipidamise üle, saavutama kõigi ressursside säästliku ja kõige õigema kasutamise, ennetama rahva vara ebamajanduslikku kasutamist ja pillamist, otsima sihikindlalt tööviljakuse edasise kasvu, omahinna ja käibekulude taseme edasise alandamise teid, ei tohi lubada liigseid kulutusi ega mittetootlikke kadusid.

§ 10. Raamatupidamise meetodi üldiseloomustus

Raamatupidamises kasutatakse temale omaseid majanduslikke nähtuste ja protsesside registreerimise ja arvestamise viise. Need kokku moodustavadki raamatupidamise meetodi.

Üldjoontes seisab raamatupidamise meetodi olemus järgmises.

Kõigis ettevõtetes toimuvad pidevalt mitmesugused majanduslikud operatsioonid. Iga operatsioon vormistatakse tema iseloomule vastava dokumendiga (saateleht, akt, faktuurarve jne.). Dokumentides tuuakse kõik põhilised andmed, mis iseloomustavad operatsioonide sisu, nagu vastuvõetud või väljaantud väärtuste nimetus ja kogus, kellelt vastu võetud või kellele välja antud, väljaandmise alus jne.

Seega majanduslike operatsioonide dokumentaalne vormistamine, mis kujutab endast vahendite ja majandusprotsesside liikumise esmasregistreerimise viise arvestuses, moodustab raamatupidamise meetodi koostisosa.

Kõik ettevõtte mitmesugustes tööloikudes kindlaksmääratud tähtsajaks koostatud dokumendid saavad raamatupidamisse. Seal kontrollitakse hoolikalt nende koostamise õigsust ja muid tunnuseid, mida üksikasjaliselt kirjeldatakse §-s 27.

Pärast kontrollimist antakse mõningad dokumendid, nagu avansi-kaubalis-rahalisel ja muud aruanded, üle kinnitamiseks organisatsiooni või ettevõtte juhatajale või läbivaatamiseks kooperatiivorganisatsiooni juhatusele (aktid praagi ja riknenud või purunenud kaupade mahakandmise kohta, kauba ümberhindluse aktid jne.).

Seejärel saavad kõik dokumentides kajastatud majanduslikud operatsioonid rahalise hinde.

Hindamisele järgneb dokumentide arvestuslik töötlemine, mis seisab selles, et dokumentidele märgitakse sünteetilise ja analüü-

tilise arvestuse kontod, kuhu antud operatsioonid tuleb kirjendada.

Raamatupidamise kontod avatakse majanduslike vahendite ja protsesside üheliigiliste rühmade kohta. Kontodel peetakse kogu majandusliku tegevuse jooksvat arvestust.

Järelikult on raamatupidamise kontode süsteem kui vahendite ja majandusprotsesside grupeerimise ja jooksva arvestuse viis samuti raamatupidamise meetodi koostisosaks.

Lakkamatud majanduslikud operatsioonid põhjustavad vastastikku seotud muudatusi vahendite koosseisus ja protsesside käigus. Vastastikune seos väljendub selles, et kõik operatsioonid kantakse raamatupidamise kontodele kahekordse kirjendamise reeglist kohustusliku kinnipidamise alusel, mille järgi iga operatsioon kajastatakse võrdsetes summades vähemalt kahel omavahel seotud kontol.

Seoses sellega operatsioonide kahekordne kirjendamine raamatupidamise kontodel, mis kajastab majanduslike operatsioonide vastastikust seost ja tingitust, on samuti raamatupidamise meetodi koostisosaks.

Perioodiliselt, kindla aruandeperioodi lõpul (harilikult iga kuu lõpul) üldistatakse ja võrreldakse kontodel kirjendatud jooksva arvestuse andmeid käibeandmike koostamise abil. Seejärel koostatakse käibeandmike alusel bilanss.

Bilanss kajastab üldistatud kujul organisatsioonide ja ettevõtete vahendite ning nende moodustamise allikate seisukorda kindlaks kuupäevaks (tavaliselt esimeseks kuupäevaks).

Bilanss kui vahendite ja nende moodustamise allikate üldistatud kajastamise viis kuulub samuti raamatupidamise meetodi koosseisu.

Majanduslike operatsioonide kirjendamisega raamatupidamise kontodele määratakse kindlaks väljalastava toodangu, tehtud tööde, varutud materjalide, põllumajandussaaduste jm. tegelik omahind. Omahinna kindlaksmääramist selle koostiselementide järgi nimetatakse kalkulatsiooniks, mis samuti on raamatupidamise meetodi koostisosaks.

Aruandeperioodi (kuu, kvartali, aasta) lõppemisel koostatakse raamatupidamise jooksva arvestuse andmeil peale bilansi veel aruandlus plaani ning majandusliku tegevuse ja finantsilise olukorra muude näitajate täitmise kohta.

Aruandlus kui kokkuvõtlike andmete saamise viis organisatsi-

oonide ja ettevõtete majandusliku tegevuse kohta on samuti raamatupidamise meetodi koostisosaks.

Bilansid ja aruanded peavad kajastama vahendite tegelikku seisukorda ja majandusliku tegevuse reaalseid tulemusi. Et raamatupidamise andmed vastaksid tegelikkusele, kontrollitakse kõigis organisatsioonides ja ettevõtetes perioodiliselt, kindlatel tähtaegadel vahendite tegelikke jääke.

Seesugust vahendite perioodilist kontrollimist nimetatakse inventeerimiseks.

Järelikult on inventeerimine kui raamatupidamise andmete kontrollimise viis natuuras samuti raamatupidamise meetodi koostisosaks.

Ülaltoodut üldistades võib öelda, et vahendite seisukorra ja liikumise ning majandusprotsesside kajastamiseks, kontrollimiseks ja aktiivseks mõjutamiseks kasutatakse raamatupidamises järgmisi viise ehk võtteid: dokumentaalne vormistamine kui vahendite liikumise ja protsesside arvestuse esmasregistreerimise viis, ettevõtete majanduslike operatsioonide, vahendite ja vahendite allikate hindamine; kontode süsteem kui vahendite ja protsesside grupeerimise ja jooksva arvestamise viis; kontode kahekordne kirjendamine kui operatsioonide vastastikuse seose väljendamise viis; bilanss kui vahendite ja nende moodustamise allikate üldistatud peegeldamise viis; kalkulatsioon kui omahinna arvestamise viis; aruandlus kui majandusliku tegevuse mitmesuguste külgede kohta kokkuvõtlike andmete saamise viis; inventeerimine kui vahendite tegelike jääkide natuuras kontrollimise viis.

Kõik ülalloetletud viisid on üksteisega orgaaniliselt seotud ning kokkuvõttes määravad kindlaks raamatupidamise meetodi põhilise sisu.

Ülalmärgitud raamatupidamise viiside olemust vaatleme allpool üksikasjalisemalt.

Küsimused

1. Mis on nõukogude raamatupidamise objektiks?
2. Vahendite liigitus otstarbe järgi.
3. Kuidas jagunevad vahendid nende moodustamise allikate järgi?
4. Raamatupidamise põhiülesanded.
5. Missugused põhilised viisid moodustavad raamatupidamise meetodi?

III peatükk

RAAMATUPIDAMISBILANSS

§ 11. Bilansi mõiste ja struktuur

Kõigil organisatsioonidel ja ettevõtetel peavad olema majanduslikuks tegevuseks vastavad vahendid.

Raamatupidamise tähtsaks iseärasuseks on see, et kõiki neid vahendeid kajastatakse ja vaadeldakse üheaegselt kahes vastastikkult seotud rühmituses.

Ühelt poolt kajastatakse neid vahendeid arvestuses nende koosseisu ja paigutuse järgi: põhivahendid, eemaldatud vahendid, käibevahendid (kaubad, rahalised vahendid, debitoorne võlgnevus jt.). Teiselt poolt kajastatakse neidsamu vahendeid nende moodustamise allikate ja sihituse järgi: omavahendid (põhifond, osamaksufond jt.), akumulatsioonid (kasum), juurdetõmmatud ehk laenatud vahendid (Riigipanga laenu kaubakäibe krediteerimise alal, võlgnevus hankijatele, mitmesugustele kreditoridele jt.). Seesugust vahendite rühmitamist, mida tehakse perioodiliselt (harilikult iga kuu esimeseks kuupäevaks) ja kajastatakse tabelis, nimetatakse bilaniks.

Nagu ilmneb lk. 31 toodud näitest, on bilansi tabelil kaks poolt. Tabeli vasakul poolel, mida nimetatakse aktivaks, näidatakse vahendite koosseis ja paigutus, paremal poolel, mida nimetatakse passivaks, näidatakse samade vahendite moodustamise allikad ning sihitus.

Bilansi võib koostada ka tabelina, mis ei ole jaotatud vasakuks ja paremaks pooleks. Sellisel juhul paigutatakse tabeli ülemisse ossa aktiva, alumisse ossa - passiva.

Bilansi aktiva näitab, millest koosnevad ja kuidas on paigutatud, kasutatud organisatsiooni või ettevõtte vahendid.

Näitena esitatud bilansi aktiva ehitusest on näha, et antud organisatsioonil on 12 100 rubla eest põhivahendeid, 1900 rubla eest eemaldatud vahendeid, mis ei võta osa käibest, ning 89 100 rubla eest käibevahendeid.

Bilansi passiva näitab nende samade vahendite moodustamise al-

B I L A N S S

.....
(organisatsioon, ettevõtte nimetus)

1. maiks 196 .a.

(rublades)

A k t i v a	Summa	P a s s i v a	Summa
I. Põhivahendid	12 100	I. Omavahendid	
II. Eemaldatud vahendid		Osamakusfond	8 800
Tarbijate kooperatsiooni ettevõttele antud laenuid	800	Põhifond	12 550
Kasumilt võetava tulumaksu sihtmaksed selarvesse	1 100	Põhivahendite kulumine	1 320
<u>Kokku</u>	1 900	<u>Kokku</u>	22 670
III. Käibevahendid		II.. Akumulatsioonid	
Kaubad ja kaubandusettevõtteis	82 300	Aruandeaasta kasum ...	5 400
Kaubad ja toidusained toidlustusettevõtteis	1 740	III. Juurdetõmmatud ehk laenatud vahendid	
Varumiskaubad	920	Laenuid Riigipangalt kaudu	
Kassa	50	bakäibe krediteerimiseks	71 400
Arvelduskonto Riigipangas	2 300	Arveldused hankijatega	1 380
Aruandeaalused summad ..	30	Mitmesugused krediidoriid	420
Mitmesugused deebitorid	390	<u>Kokku</u>	73 200
Väheväärtuslik inventar	1 370	IV. Kohustused jaotamise alal	
<u>Kokku</u>	89 100	Töölised ja teenistujad töötasu alal	1 560
<u>Bilanss</u>	103 100	Mitmesugused arveldused rahandusorganitega	270
		<u>Kokku</u>	1 830
		<u>Bilanss</u>	103 100

likaid ja sihitust.

Vaadeldes sama bilansi passiva ehitust, näeme, et antud organisatsioonil on omavahendeid 22 670 rbl., akumulatsioon - 5400 rbl., juurdetõmmatud ehk laenatud vahendeid - 73 200 rbl., nendest 71 400 rbl. oli kaubakäibe krediteerimiseks Riigipangast saadud laen jne.

Sõna "bilanss" ise tähendab tõlkes tasakaalu ning seda kasutatakse aktiva ja passiva võrdsuse tähistamiseks.

Toodud bilansis näeme aktiva ja passiva kokkuvõtete võrdsust, mis on kohustuslikuks nõudeks igale bilansile. Aktiva ja passiva kokkuvõtete võrdsus bilansis tuleneb põhimõttest, et nad kujutavad endast ühede ja samade vahendite erinevaid rühmitusi. Eespool toodud bilanss näitab, et organisatsiooni vahendite üldsumma on 103100 rbl. Bilansi aktiva selgitab, millest need vahendid koosnevad, kuidas need on paigutatud ja kuidas need on kasutatud; passiva aga näitab, millistest allikatest on need vahendid moodustatud.

Bilansi aktiva ja passiva koostisosi, mis näitavad vahendite või nende moodustamise allikate liike (kaubad, kassa, põhifond jne.), nimetatakse bilansikirjeteks. Bilanss ühendab kõiki kirjeid ökonoomiliselt üheliigiliste tunnuste (gruppide, jagude) järgi.

Eespool esitatud bilanss on toodud lühendatud kujul, millest piisab täielikult tema olemuse kui vahendite seisukorra kokkuvõtliku viisi kindlaksmääramiseks. Tarbijate kooperatsiooni organisatsioonide ja ettevõtete põhioperatsioonide raamatupidamisarvestuse meetodite ja tehnika tundmaõppimisel tutvuvad õpilased bilansi täieliku vormi ja kirjete rühmitusega.

Bilansiga tutvumine võimaldab saada väärtuslikke andmeid organisatsioonide ja ettevõtete tegevuse mitmesuguste külgede kohta. Nii näiteks võimaldab bilansi struktuur kindlaks määrata organisatsiooni või ettevõtte tegevuse iseloomu ja sageli isegi nende kuuluvuse ühiskondliku omandi ühe või teise vormi hulka. Näiteks meie poolt toodud bilansi aktiva ehitus, kus suurima erikaalu moodustab kirje "Kaubad jaekaubandusettevõtteis", annab tunnistust sellest, et antud organisatsiooni tegevuse põhiharuks on jaekaubandus. Sama bilansi passivas näeme kirjet "Osamaksufond", millest võib teha järelduse, et antud organisatsioon kuulub tarbijate kooperatsiooni süsteemi ja kujutab endast tarbijate kooperatiivi.

Bilansid koostatakse reeglilikohaselt üks kord kuus esimeseks

kuupäevaks. Bilansse võib koostada ka teisteks kuupäevadeks, näiteks ettevõtete reorganiseerimisel või likvideerimisel, juhatajate vahetamisel jne.

Bilansse, mis koostatakse aasta alguses, organisatsiooni või ettevõtte tegevuse alguses, on tavaks nimetada avabilansiks või algbilansiks, aruandeaasta lõppemisel koostatud bilanssi nimetatakse lõpp-bilansiks, ettevõtte likvideerimisel aga likvideerimisbilansiks.

Ettevõtete kontrolli ja juhtimise seisukohalt on bilansil suur operatiivne tähtsus. Bilansi järgi analüüsitakse organisatsioonide ja ettevõtete finantsilist olukorda, määratakse kindlaks omakäibevahendite suurus, oma ja laenatud käibevahendite kasutamise õigus, rentaablus, debitoorne ja kreditoorne võlgnevus ning saadakse muid organisatsioonide ja ettevõtete tegevust iseloomustavaid andmeid. ||

Erinevateks aruandekuupäevadeks (näiteks aasta alguseks ja lõpuks) koostatud bilansside kõrvutamise võimaldab analüüsida mainitud perioodil vahendite koosseisus ja nende allikates toimunud muutusi.

NSV Liidu Rahandusministeerium ja NSV Liidu Statistika Keskvalitsus kinnitavad ühtsed bilansside vormid üksikutele rahvamajandusharudele ja ametkondadele. See võimaldab koostada koondbilansse ühtse vormi järgi rahvamajandusharude ja ametkondade lõikes, nii näiteks tarbijate kooperatsiooni, riikliku kaubanduse, kolhooside, sovhooside jt. lõikes.

Sotsialistlike ettevõtete bilansid erinevad sisult kapitalistlike ettevõtete bilanssidest. Põhiline erinevus seisab selles, et sotsialistlike ettevõtete bilansid kajastavad ühiskondlikku omandit tootmisvahenditele, kapitalistlike ettevõtete bilansid aga kajastavad kapitalistide eraomandit samadele vahenditele. Seda erinevust võib jälgida kas või järgmise näite varal.

Nagu teada, on maa, maavarad ja metsad sotsialismimaades rahva ühisvaraks, millel ei ole rahalist hinnangut ja mida ei näidata sotsialistlike organisatsioonide ja ettevõtete bilanssides. Kapitalistlikes maades kujutavad kõik looduslikud rikkused endast eraomandit, neid müüakse ja ostetakse ning kajastatakse kapitalistlike ettevõtete bilanssides.

Seega nimetatakse bilansiks majanduslike vahendite kokkuvõtliku kajastamise viisi teatavaks momendiks rahalises väljenduses

kahekordses rühmituses: a) vahendite koosseisu ja paigutuse järgi ning b) samade vahendite moodustamise allikate ja sihituse järgi.

§ 12. Majanduslike operatsioonide poolt tingitud muudatused bilansis

Bilanss kajastab vahendite seisukorda ja nende moodustamise allikaid teatavaks momendiks (tavaliselt kuu esimeseks päevaks).

Igas ettevõttes või organisatsioonis toimuvad iga päev mitmesugused majanduslikud operatsioonid. Iga operatsioon toob muudatusi vahendite seisukorda või nende vahendite allikatesse ning järelikult ka ettevõtte bilanssi.

Vaatleme, milles seisab nende muudatuste olemus.

Võttes aluseks organisatsiooni vahendite seisukorra, mis on väljendatud ülaltoodud bilansis seisuga 1. maiks, oletame, et antud organisatsiooni arvelduskontole Riigipangas laekus debitoorse võlgnevuse kustutamiseks rajooniliidu tööstuskombinaadilt 120 rbl. On selge, et pärast mainitud operatsiooni sooritamist antud organisatsioonis suurenevad vahendid Riigipanga arvelduskontol 120 rbl. võrra ning sama summa võrra väheneb debitoorne võlgnevus. Järelikult põhjustab see operatsioon majanduslike vahendite koosseisu muudatusi ainult bilansi aktivas, seejuures kirje "Arvelduskonto Riigipangas" suureneb 120 rbl. võrra. Kirje "Mitmesugused debitorid" aga väheneb sama summa võrra. Antud organisatsioonil olevate vahendite üldsuurus ei muutu ning järelikult jääb bilansi üldkokkuvõtte endiseks.

Oletame edasi, et Riigipanga laenu arvel on tasutud kaubakäibe krediteerimiseks hankija-tööstuskaubastu baasi arve varem saadud kaupade eest 480 rbl. suuruses summas. Antud operatsiooni tulemusena toimuvad muudatused majanduslike vahendite moodustamise allikates bilansi passivas - suureneb võlgnevus Riigipangale kirjel "Riigipanga laenu kaubakäibe krediteerimise alal" 480 rbl. võrra; sama summa võrra väheneb võlgnevus hankijatele kirjel "Arveldused hankijatega". Vahendite üldsuurus pärast seda operatsiooni ei muutu ning bilansi üldkokkuvõtte jääb endiseks.

Kui esimene operatsioon põhjustas muudatusi ainult majanduslike vahendite koosseisus, s. t. bilansi aktivas, siis teine operatsioon, vastupidi, põhjustas muudatusi ainult majanduslike va-

hendite moodustamise allikates ehk bilansi passivas.

Oletame, et edasi toimus järgmine operatsioon: organisatsiooni kassasse laekus liikmete osamakse 60 rbl. suuruses summas. Pärast mainitud operatsiooni suureneb sularaha hulk kassas 60 rbl. võrra ja sama summa võrra suureneb ka osamaksufond.

Erinevalt eelmisest kahest operatsioonist põhjustab antud operatsioon üheaegselt muudatusi nii vahendite koosseisus, s. t. aktivas (kirjel "Kassa") kui ka vahendite moodustamise allikates ehk passivas (kirjel "Osamaksufond"). Seejuures toimub organisatsiooni vahendite üldsumma juurdekasv, mis toob endaga kaasa bilansi aktiva ja passiva suurenemise ühe ja sama summa võrra. Seoses aktiva ja passiva suurenemisega 60 rbl. võrra suureneb vastavalt ka bilansi üldsumma 60 rbl. võrra.

Lõpuks oletame, et Riigipank kandis maha kooperatiivorganisatsiooni korraldusel tema arvelduskontolt 100 rbl., seejärel kandis selle summa üle külanõukogule, kes esineb antud organisatsiooni kreditorina. Selle operatsiooni tõttu vähenesid vahendid arvelduskontol Riigipangas 100 rbl. võrra (bilansi aktiva vähenemine) ja üheaegselt vähenesid ka vahendite moodustamise allikad sama summa võrra (bilansi passiva kirje "Mitresugused kreditorid" vähenemine).

Seoses vahendite ja nende moodustamise allikate vähenemisega toimub aktiva ja passiva vähenemine 100 rbl. võrra ning bilansi üldsumma väheneb vastavalt sama summa võrra.

Ülaltoodud näidete alusel võib järeldada, et majanduslike operatsioonide kajastamisel arvestuses tekivad kahekordsed muudatused vahendite koosseisus ja nende moodustamise allikates, kusjuures need muudatused võib eraldada järgmisse nelja liiki ehk tüüpi:

1. liik - muudatused vahendite koosseisus ilma nende üldsumma muutumiseta, mida kajastatakse ainult bilansi aktivas; vahendite moodustamise allikad seejuures ei muutu. Järelikult ei muutu ka bilansi üldsumma;

2. liik - muudatused vahendite moodustamise allikate koosseisus ilma nende üldsumma muutumiseta, mida kajastatakse ainult bilansi passivas; vahendite koosseis ja paigutus siin ei muutu. Järelikult ei muutu ka bilansi üldsumma;

3. liik - muudatused, mis kutsuvad esile ettevõtte käsituses olevate vahendite ja nende moodustamise allikate juurdekasvu. Need

muudatused põhjustavad nii bilansi aktiva kui ka passiva suurene-
mise võrdse summa võrra ning seoses sellega ka bilansi üldkokkuvõt-
te suurenemise;

4. liik - muudatused, mis väljendavad ettevõtte käsutuses ole-
vate vahendite, järelikult ka nende moodustamise allikate äravõt-
mist. Need muudatused toovad endaga kaasa nii bilansi aktiva kui
ka passiva vähenemise võrdse summa võrra ning seoses sellega ka
bilansi üldkokkuvõtte vähenemise.

Sellisel kindlakstehtud majanduslike operatsioonide vastas-
tikune mõju vahendite koosseisule ja moodustamise allikatele põh-
jendab raamatupidamise kontodel operatsioonide kahekordse kirjen-
damise vajalikkuse, mille sisust üksikasjaliselt kõneldakse §-s 14.

Küsimused

1. Bilansi ja selle osade - aktiva ja passiva - määrang.
 2. Bilansi tähtsus ettevõtete juhtimisel ja kontrollimisel.
 3. Sotsialistlike ettevõtete bilansside põhiline erinevus kapita-
listlike ettevõtete bilanssidest.
 4. Bilansis toimuvate muudatuste nelja liigi sisu iseloomustus.
- Näiteid operatsioonide kohta, mis kuuluvad selliste muudatuste
iga liigi hulka.

IV peatükk

RAAMATUPIDAMISE KONTOD JA KAHEKORDNE KIRJENDAMINE

§ 13. Kontod ja nende ehitus

Nagu teada, koostatakse bilanss kindlaks kuupäevaks ja ta kajastab vahendite seisukorda ainult selleks kuupäevaks. Ent igas ettevõttes ja organisatsioonis toimuvad iga päev mitmesugused majanduslikud operatsioonid, mis kutsuvad esile täpset arvestust nõudvaid muudatusi vahendite koosseisus.

Nii võib igas tarbijate kooperatiivis või rajooniliidus toimuda päeva jooksul mitu operatsiooni, mis kajastavad sularaha laekumist kassasse või väljaandmist kassast, kaupade saabumist ja väljastamist jne. Iga säärane operatsioon põhjustab vahendite liikumist, seetõttu tuleb seda arvestada.

Bilanssi ei saa kasutada jooksvaks arvestuseks, kuna bilanss koostatakse ainult kuu lõppemisel. Seoses sellega peetakse majanduslike operatsioonide kogu jooksvat igapäevast arvestust raamatupidamise kontode süsteemi abil, kuhu tehakse kõik kirjendid koostatud ja töödeldud dokumentide alusel.

Kontod koos bilansiga on raamatupidamise meetodi üheks koostisosaks. Raamatupidamise kontode süsteemi olemus seisab selles, et kontod kujutavad endast majanduslike vahendite ja protsesside rühmitamise, jooksva arvestuse ja kontrolli viisi. Kontod on lahutamatu seotud bilansiga, mis väljendub selles, et bilanss koostatakse ainult kontode kirjendite kokkuvõtete alusel.

Kontod, millel arvestatakse vahendeid ja nende moodustamise allikaid, jagunevad bilansi suhtes aktiiva- ja passivakontodeks.

1. Aktivakontodes arvestatakse majanduslike vahendeid nende koosseisu ja paigutuse järgi (põhivahendid, kaubad, kassa jne.), 2. passivakontodes - nende vahendite moodustamise allikaid (põhifond, osamaksufond jne.). Raamatupidamise kontode süsteemis kasutatakse ka aktiiva-passiva kontosid, millel üheaegselt arvestatakse nii vahendite koosseisu ja paigutust kui ka vahendite moodustamise allikaid. Üksikasjalisemalt kõneldakse nendest kontodest §-des 17 ja 21.

Väliselt kujutavad kontod endast eri vormi tabeleid, mis sisaldavad vahendite või nende allikate suurenemise või vähenemise eraldi arvestuse. Nende tabelite vorm sõltub arvestatavate operatsioonide iseloomust.

Allpool esitame lühendatult konto ühe praktikas kasutatava vormi.

Kaupade konto

Deebet

Kreedit

Kuu-päev	Kir-jendi nr.	Sisu	Summa rbl.	Kuu-päev	Kir-jendi nr.	Sisu	Summa rbl.
3.05.	7	Saabus vabrikust "Punane Koit"	2800	4.05.	8	Väljastatud Sinimäe Tarbivate Koooperatiivile	1700

Konto ülaltoodud vormi vaatlemisel tuleb pöörata tähelepanu asjaolule, et konto on jaotatud kaheks pooleks: deebetiks ja kreditiks.

Terminite "deebet" ja "kreedit" all mõistetakse konto vasaku ja parema poole tinglikku tähendust, mis on vajalikud nende operatsioonide eraldi kajastamiseks, mis kutsuvad esile vahendite ning nende moodustamise allikate suurenemise ja vähenemise.

Deebet ja krediti tähendus ei ole ühesugune aktiva- ja passivakontodes. Aktivakontodes tähendab deebet vahendite suurenemist ja krediti vähenemist. Passivakontodes aga tähendab deebet vähenemist, krediti suurenemist.

Niisiis selleks, et kajastada vahendite suurenemist aktivakontol, on vaja teha sissekanne selle konto deebetisse ehk debiteerida kontot, selleks aga, et kajastada vahendite vähenemist, on vaja kanda operatsiooni summa konto kreditisse või krediteerida kontot.

Passivakontol aga tuleb vahendite allikate suurenemisel teha sissekanne selle konto kreditisse ehk krediteerida kontot. Et kajastada vahendite allikate vähenemist, tuleb operatsiooni summa kanda konto deebetisse ehk debiteerida kontot.

Deebet ja krediti tähendust aktiva- ja passivakontos võib anda järgmise skeemiga.

Aktivakonto

D e e b e t

K r e e d i t

Vahendite suurenemine (+)	Vahendite vähenemine (-)
---------------------------	--------------------------

Passivakonto

D e e b e t

K r e e d i t

Vahendite allikate vähenemine (-)	Vahendite allikate suurenemine (+)
-----------------------------------	------------------------------------

Nagu toodud vormist näeme, esitatakse kontos peale deebet ja krediti veel teisi, õige arvestuse pidamiseks vajalikke andmeid: kuupäev, kirjendi number, kirjendi sisu, summa. Selgitame lühidalt nende sisu ja otstarvet.

Lahtris "Kuupäev" näidatakse antud operatsiooni registreerimise kuu ja päev, lahtris "Kirjendi nr." näidatakse numbrid, mille all need operatsioonid on registreeritud jooksvas raamatupidamises dokumentide alusel. Sel viisil määratakse kindlaks otsene seos kontodel peetava jooksva arvestuse ning dokumentatsiooni (kui selle arvestuse aluse) vahel. Lahtris "Sisu" tuuakse ära operatsiooni lühike kirjeldus, mis võimaldab dokumenti vaatamata kindlaks teha arvestatud operatsiooni sisu.

Mõningatel juhtudel jäetakse kirjendite mahu vähendamise eesmärgil kontodel lahter "Sisu" ära; see lahter asendatakse viitega kirjendi vastavale numbrile. Seejuures määratakse operatsiooni sisu vajalikel juhtudel kindlaks vahetult dokumentide abil.

Kontodest parema ettekujutuse saamiseks toome näitlikud kirjendid aktiva- ja passivakontodel (vt. lk. 40).

Vaadeldes kirjendite kontodele kandmise korda on tarvis selgitada ka selliste raamatupidamises sagedasti esinevate mõistete nagu "Käive" ja "Saldo" sisu.

Käibeks nimetatakse summade kokkuvõtteid, mis on kantud konto deebetisse või kreditisse teatava perioodi kohta ilma alg- ja lõppjäägita.

Kontode käibed on deebetikäibed ja kreditikäibed.

Konto jääki nimetatakse ka saldoks. Kontodel esinevad jäägid (saldod) kuu alguseks ja lõpuks.

Aktivakonto

Arvelduskonto Riigipangas

Deebet

Kreedit

Kuu-päev	Kir-jendi nr.	Sisu	Summa rbl.	Kuu-päev	Kir-jendi nr.	Sisu	Summa rbl.
		Jääk 1. maiks	2540	3.05.	4	Maha kantud Riigipangale võlgnevuse tasumiseks laenude alal	270
3.05.	3	Laekus kassast teate nr. 7236 järgi	60	5.05	4	Välja antud tšeki nr. 83215 järgi	1150
14.05.	3	Laekus rajoonidevaheliselt kaubabaasilt võlgnevuse tasumiseks	310	28.05.	4	Üle kantud rajooni tarbijate kooperatiivide liidu juhatuselt maksekorralduse nr. 308 järgi	75
25.05.	3	Laekus kolhoosilt "Uus Elu"	190			Maikuu käive	1495
		Maikuu käive	560			Jääk 1. juuniks	1605

Passivakonto

Riigipanga laenud

Deebet

Kreedit

Kuu-päev	Kir-jendi nr.	Sisu	Summa rbl.	Kuu-päev	Kir-jendi nr.	Sisu	Summa rbl.
3.05.	4	Laekus arvelduskontolt võlgnevuse tasumiseks	270			Jääk 1. maiks	61740
4.05.	5	Laekus läbiühingustama teadete järgi	1360	5.05.	6	Tasutud tööstuskaubastu baasi arve-maksunõue nr. 2742	895
25.05.	5	Laekus läbiühingustama teadete järgi	2780	26.05.	6	Tasutud rajoonidevahelise kaubabaasi arve nr. 819	1705
		Maikuu käive	4410			Maikuu käive	2600
						Jääk 1. juuniks	59930

Aktivakontodes kirjendatakse jäägid deebetisse, passivakontodes aga, vastupidi, kirjendatakse jäägid kreditisse. Saldo saamiseks aktivakontodes on tarvis algjäägile lisada deebetikäive ja maha arvata kreditikäive. Passivakontodes lisatakse saldo saamiseks algjäägile kreditikäive ja arvatakse maha deebetikäive.

Kui konto deebeti ja krediti üldkokkuvõtted, kaasa arvatud algsaldo, on omavahel võrdsed, kontol jääki ei ole ja konto loetakse suletuks.

Aktiva-passivakontodes näidatakse tavaliselt saldo nii deebetis kui ka kreditis. Selline kahepoolne saldo võetakse käibeandmikest, mis koostatakse nende kontode osas kuu lõpul, millest kõneldakse §-s 16.

Ülaltoodud selgitusi aktiva- ja passivakontodesse tehtavate kirjendite korra kohta võib üldistada järgmise skeemiga.

Aktivakontod

Passivakontod

Aktivakontod		Passivakontod	
Deebet	Kreedit	Deebet	Kreedit
Algjääk	Vähene mine (-)	Vähene mine (-)	Algjääk
Suurenemine (+)			Suurenemine (+)
Kokku deebetikäive	Kokku krediti-käive	Kokku deebetikäive	Kokku krediti-käive
Lõppjääk			Lõppjääk

Raamatupidamises kasutatakse laialdaselt kontosid ka tootmisprotsesside ja ringlusprotsesside arvestamiseks. Näiteks arvestatakse säärestel kontodel tarbijate kooperatsiooni organisatsioonides ja ettevõtetes kaupade ostmise operatsioon, käibekulusid, toodangu valmistamist, transpordi ja abiettevõtete majandamist jt. Kontode andmeid kasutatakse nende protsesside kontrollimiseks ja neile mõju avaldamiseks. Neid andmeid kasutatakse eriti ostetud kaupade õigeaegse saabumise ja arvelevõtmise kontrollimiseks, käibekulude taseme, toodangu, tehtud tööde ning teenuste jt. omahinna alandamise kasutamata reservide leidmiseks.

Eespool vaadeldud raamatupidamise kontodele kirjendamise põhireeglid on samad mis kontodele kirjendamisel, millel arvestatakse majanduslikke protsesse, välja arvatud mõned erinevused, millest kõneldakse §-s 17.

§ 14. Operatsioonide kahekordne kirjendamine kontodel

Joeksvas arvestuses registreeritakse iga majanduslik operatsioon kontodel kahekordse kirjendamise teel.

Kahekordne kirjendamine seisab selles, et iga operatsioon kantakse ühe konto deebetisse ja teise kreditiisse ühesuguses summas. Näiteks operatsioon, mille järgi tarbijate kooperatiivi juhatus kassast on välja antud ekspediitorile aruandealuse summana 50 rbl., tuleb kirjendada kontodel järgmiselt:

Konto "Aruandealused summad" deebet 50

Konto "Kassa" kredit 50

või skemaatilisel kujul:

Aruandealused summad		K a s s a	
Deebet	Kredit	Deebet	Kredit
1) 50		JÄÄK 200	1) 50

Mõlemad mainitud kontod on aktivakontod. Vastavalt eespool vaadeldud reeglitele kantakse suurenemine aktivakontodes deebetisse (antud juhul suureneb aruandekohustuslike isikute võlgnevus) ja vähenemine kreditiisse (väheneb rahasumma kassas).

On vaja silmas pidada, et praktikas esineb ka selliseid operatsioone, mis nõuavad üheaegset kirjendamist rohkem kui kahele kontole, näiteks ühe konto deebetisse ja mitme konto kreditiisse või vastupidi - ühe konto kreditiisse ja mitme konto deebetisse.

Oletame, et tarbijate kooperatiivi ekspediitor esitas avansi-aruande kassast aruandealuse summana saadud sularaha 50 rbl. kulutamise kohta. Selles aruandes on kirja pandud: a) tasutud kaupade peale- ja mahalaadimise eest - 30 rbl.; ostetud mitmesuguseid majapidamismaterjale - 20 rbl.

Selle aruande põhjal tehakse pärast selle kinnitamist järgmised kirjendid kontodele (rublades):

Konto "Käibekulud" deebet 30

Konto "Majapidamismaterjalid" deebet.. 20

Konto "Aruandealused summad" kredit.. 50

või kontode skeemidel:

Aruandealused summad		Käibekulud		Majapidamismaterjalid	
D	K	D	K	D	K
JÄÄK 50	2) 50	2) 30		2) 20	

Ülalteodud kirjendid kontodel ei riku ka antud juhul kahekordse kirjendamise reeglit, kuna siin on kontode deebetisse ja krediti-
tisse kantud võrdsed summad.

Majanduspraktikas esineb veel keerulisemaid operatsioone, mis nõuavad ühesegast kirjendamist neljal, viiel ja isegi enamal kontol, kuid neid tuleb kontodel kirjendada ainult kahekordse kirjendamise reeglist kinni pidades ja nimelt: ühe konto deebetisse ja mitme konto krediti-
tisse või vastupidi - mitme konto deebetisse ja ühe konto krediti-
tisse võrdse summana.

Lähtudes seisukohast, et kõik operatsioonid kirjendatakse vastavatel kontodel ja seejuures mitte vähem kui kahel kontol, on vaja teha järeldus, et jooksva arvestuse käigus tekib kontode vahel alaline vastastikune seos.

Vastastikust seost kontode vahel, mis väljendub selles, et iga operatsioon kirjendatakse kindlaksmääratud kontode deebetisse ja krediti-
tisse, nimetatakse kontode korrespondeerimiseks. Osavahel kahekordse kirjendamise-
ga seotud kontosid aga nimetatakse korrespondeerivateks kontodeks.

Ülalkirjeldatud materjali selgitamiseks esitame järgmise näite. 1. augustiks oli kooperatiivorganisatsioonil selline bilanss:

Bilanss 1. augustiks¹

(rublades)

A k t i v a		Summa	P a s s i v a		Summa
Põhivahendid	9 600		Põhifond	13 900	
Kaubad hulgiladudes ...	80 000		Põhivahendite kulumine	820	
Kassa	50		Aruandeaasta kasum	6 150	
Arvelduskonto Riigipangas	1 790		Erilaenu konto Riigipangas	60 000	
Deebitorid	230		Kaubanduslikud mahshindlused (juurdehindlused) kaupadelt	8 000	
			Arveldused hankijatega..	2 500	
			kreditorid	300	
<u>Bilanss</u>	91 670		<u>Bilanss</u>	91 670	

¹ Lühendatud kujul.

Augustis esinesid antud organisatsioonis järgmised operatsioonid (rublades):

1. Laekus kassasse tseki järgi Riigipanga arvelduskontolt	30
2. Välja antud kassast majandi juhatajale aruandealuse summana	30
3. Tasutud hankijatele arvelduste osas Riigipangast kaubakäibe krediteerimiseks saadud laenu arvel	2500
4. Laos arvele võetud kaubad, mis on saabunud hankijalt. Nende kaupade maksumus jaehindades	3650
sealhulgas kaubanduslik mahahindlus	290
5. Laekus arvestuskontole Riigipangas rajoonidevaheliselt kaubabaasilt debitoorse võlgnevuse kustutamiseks ..	110
6. Üle kantud arvelduskontolt Riigipangas võlgnevuse kustutamiseks erilaenukonto järgi	850
7. Majandi juhatajalt lattu vastuvõetud majapidamismaterjalid, mis on tasutud aruandelustest summadest ...	25
8. Majandi juhatajalt kassasse vastuvõetud kulutamata aruandeluste summade jääk	5
9. Üle kantud arvelduskontolt Riigipangas kreditoorse võlgnevuse kustutamiseks rajooni rahandusosakonnale ...	140
10. Laost väljastati ostjatele kaupu jaehindades	6500
sealhulgas kaubanduslik mahahindlus ostjate ka suks	400

Operatsioon 1. Selle operatsiooni tulemusena suureneb sularaha kassas ja vähenevad vahendid arvelduskontol Riigipangas. Järelikult tuleb antud operatsiooni kirjendada kontodel "Kassa" ja "Arvelduskonto Riigipangas". Mõlemad on aktivakontod. Nagu varem selgitatud, kirjendatakse aktivakontodes suurenemine deebetisse ja vähenemine kreditisse.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Kassa" deebet	30
Konto "Arvelduskonto Riigipangas" kredit	30

Operatsioon 2. Antud operatsiooni puhul väheneb sularaha kassas ja suureneb võlgnevus aruandeluste summade alal. Seda operatsiooni tuleb kirjendada kontodel "Aruandelused summad" ja "Kassa". Mõlemad on aktivakontod.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Aruandevalused summad" deebet	30
Konto "Kassa" krediid	30

Operatsioon 3. Riigipangast kaubakäibe jooksva krediteerimise korras saadud laenusid arvestatakse kontol "Erilaenukonto Riigipangas". Selle operatsiooni puhul väheneb võlgnevus hankijatele ja suureneb võlgnevus Riigipangale erilaenukonto alal.

Seda operatsiooni tuleb kirjendada kontodel "Arveldused hankijatega" ja "Erilaenukonto Riigipangas". Mõlemad on passivakontod.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Arveldused hankijatega" deebet ..	2500
Konto "Erilaenukonto Riigipangas" krediid	2500

Operatsioon 4. Selle operatsiooni tulemusena suurenevad kaubavarud laos, samaaegselt suureneb võlgnevus hankijatele (kaupade eest ei ole veel tasutud) ja kaupadelt saadud kaubanduslike mahahindluste summa, mida arvestatakse sama nimetusega kontol. Operatsiooni tuleb kirjendada kolmel kontol, millest "Kaubad hulgiladudes" on aktiivkonto ning "Arveldused hankijatega" ja "Kaubanduslikud mahahindlused (juurdehindlused) kaupadelt" on passivakontod.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Kaubad hulgiladudes" deebet	3650
Konto "Arveldused hankijatega" krediid..	3360
Konto "Kaubanduslikud mahahindlused (juurdehindlused) kaupadelt" krediid	290

Operatsioon 5. Selle operatsiooni tulemusena suurenevad vahendid arvelduskontol Riigipangas ja väheneb debitoorne võlgnevus. Seda operatsiooni tuleb kirjendada kontole "Arvelduskontol Riigipangas" ja kontole "Deebitorid", mis on aktiivakontod.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Arvelduskonto Riigipangas" deebet	110
Konto "Deebitorid" krediid	110

Operatsioon 6. Selle operatsiooni tagajärjel vähenevad vahendid arvelduskontol ja võlgnevus Riigipangale erilaenukontol.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Erilaenukonto Riigipangas" deebet 850

Konto "Arvelduskonto Riigipangas" kredit 850

Operatsioon 7. Selle operatsiooniga suureneb materjalide all olev summa ja väheneb võlgnevus aruandevaluste summade alal.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Majapidamismaterjalid" deebet 25

Konto "Aruandevalused summad" kredit 25

Operatsioon 8. See operatsioon suurendab sularaha kassas ja vähendab võlgnevust aruandevaluste summade alal.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Kassa" deebet 5

Konto "Aruandevalused summad" kredit 5

Operatsioon 9. Antud operatsiooni tulemusena vähenevad krediitorne võlgnevus ja rahalised vahendid arvelduskontol Riigipangas.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Kreditorid" deebet 140

Konto "Arvelduskonto Riigipangas" kredit 140

Operatsioon 10. See operatsioon suurendab ostjate võlgnevust neile müüdud kaupade eest ja koos sellega vähendab kaubavarusid laos ja kaubanduslike mahahindluste summat nendelt kaupadelt. Arveldusi ostjatega neile müüdud kaupade eest arvestatakse kontol "Arveldused ostjate ja tellijatega".

Seda operatsiooni tuleb kirjendada kolmel kontol, millest "Arveldused ostjate ja tellijatega" ja "Kaubad hulgiladudes" on aktiivakontod ning "Kaubanduslikud mahahindlused (juurdehindlused) kaupadelt" on passivakonto.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Arveldused ostjate ja tellijatega"
deebet 6100

Konto "Kaubanduslikud mahahindlused
(juurdehindlused) kaupadelt" deebet ... 400

Konto "Kaubad hulgiladudes" kredit 6500

Näite edasiseks lahendamiseks kanname kontode skeemidele alg-

saldo (jäägid) bilansist 1. augustiks ja seejärel ka augustikuu operatsioonid vastavalt eespool vaadeldud kontode korrespondeerivusele.

Kontode skeemidel esitatakse kirjendid järgmisel kujul:

Aktivakontod

Põhivahendid

D	K
Jääk	
1. augustiks	9600

Kassa

D	K
Jääk	2) 30
1. augustiks	50
1) 30	
8) 5	

Deebitorid

D	K
Jääk	5) 110
1. augustiks	230

Ostjad ja tellijad

D	K
10)	6100

Kaubad hulgiladudes

D	K
Jääk	10) 6500
1. augustiks	80000
4) 3650	

Arvelduskonto Riigipangas

D	K
Jääk	1) 30
1. augustiks	1790
5) 110	6) 850
	9) 140

Aruandealused summad

D	K
2) 30	7) 25
	8) 5

Majapidamismaterjalid

D	K
7)	25

Passivakontod

Põhifond

D	K
	Jääk
	1. augustiks
	13900

Aruandeasta kasum

D	K
	Jääk
	1. augustiks
	6150

Põhivahendite kulumine

D	K
	Jääk
	1. augustiks
	820

Erilaenukonto Riigipangas

D	K
6) 850	Jääk
	1. augustiks
	60000
	3) 2500

Kaubanduslikud mahahind-
lused (juurdehindlused)
kaupadelt

D	K
10) 400	Jääk
	1.augustiks 8000
	4) 290

Arveldused hankijatega

D	K
3) 2500	Jääk
	1.augustiks 2500
	4) 3360

Kreeditorid

D	K
9) 140	Jääk
	1.augustiks 300

Kuu lõppemisel võetakse kontodes kokku käibed deebetis ja kreditis ja tuuakse välja saldo järgmise kuu esimeseks kuupäevaks.

Näitame seda kahel kontol, mis on võetud eespool toodud näi-
test:

Arvelduskonto Riigipangas

D	K
Jääk	
1.augustiks 1790	1) 30
5) 110	6) 850
	9) 140
Augustikuu käibed 110	1020
Jääk	
1.septemb- riks 880	

Arveldused hankijatega

D	K
3) 2500	Jääk
	1.augustiks 2500
	4) 3360
Augusti- kuu käi- bed 2500 3360
	Jääk
	1.septemb- riks 3360

Operatsioonide kahekordsel kirjendamisel kontodele on väga suur tähtsus. Kahekordse kirjenduse abil saab selgeks ühe või teise kontosse kirjendatud operatsiooni iseloom.

Võtame eespool vaadeldud näitest konto "Kassa". Juba ilma kahekordse kirjenduseta näeme siit, kui palju oli kassas sularaha kuu alguseks (50), kui suur summa laekus kassasse aruandekuul (35), missugune summa on kassast välja antud aruandekuul (30) ja kui suur on sularaha jääk kassas kuu lõpuks (55).

Vastuse küsimusele, missugusest allikast laekus raha või mis-
sugusea korras anti raha kassast välja, võib kahekordsel kirjenda-

misel sageli saada esmasdokumentide juurde pöördumata. Seda näeme kontode korrespondeerivusest.

Nii on kirjendell nr. 1 ja nr. 8 konto "Kassa" deebetis korrespondeerivus kontodega "Arvelduskonto Riigipangas" ja "Aruandevalused summad". Järelikult laekus sularaha 30 rbl. arvelduskontolt Riigipangas ja 5 rubla - kulutamata aruandevaluste summade tagastamisel.

Kirjendil nr. 2 konto "Kassa" kreditis on korrespondeerivus kontoga "Aruandevalused summad". See selgitab, et sularaha oli välja antud aruandekohustuslikele isikutele.

Seega võimaldab kontode korrespondeerivus analüüsida käivete sisu paljudel kontodel, esmasdokumentidelt kontrollimata kindlaks määrata nendel kontodel kajastatud operatsioonide iseloomu.

Operatsioonide kahekordsel kirjendamisel on suur kontrolliv tähtsus, mis seisneb selles, et kõigi kontode deebeti kirjendite üldsumma peab alati võrduma kõigi kontode krediti kirjendite üldsummaga. Kui sellist võrdsust ei ole, on kontodele kirjendamisel tehtud viga, mis on seotud kahekordse kirjendamise reegli rikkumisega. See viga tuleb leida ja parandada.

§ 15. Sünteetilised ja analüütilised kontod

Kõik varem vaadeldud kontod kajastasid vahendite või nende allikate seisukorda ja liikumist ainult üldistatud kujul, jaotamata neid koostisosadeks. Näiteks korduvalt esinenud konto "Kaupad hulgiladudes" kajastab antud ettevõttele kuuluvate kaupade üldmaksumust, kuid ei anna andmeid kaupade üksikute sortide ega gruppide kohta. Kontod "Arveldused hankijatega" ning "Ostjad ja tellijad" kajastavad võlgnevuse üldsummasid, kuid ei näita arvelduste seisukorda iga hankija või ostjaga. Täpselt samuti näitavad deebitoride ja kreditoride kontod ainult debitoorse ja kreditoorse võlgnevuse üldsummasid, andmata võlgnevuse andmeid eraldi iga deebitori ja kreditori kohta.

Kontosid, millel peetakse ainult vahendite ja majanduslike protsesside üldistatud arvestust, jaotamata neid koostisosadeks, nimetatakse sünteetilisteks kontodes (sõnast "süntees", mis tähendab üldistamist), arvestust aga sünteetiliseks arvestuseks.

Seoses sellega, et sünteetilistel kontodel peetakse üldista-

tud arvestust, ilma neid koostiselementideks jaotamata, peetakse sünteetilist arvestust ainult rahalises näitajas.

Sellise üldistatud arvestusega piirduda ei saa, kuna see ei võimalda igakülgset kontrollida vahendite ja majandusliku tegevuse protsesside seisukorda ja liikumist ega neid protsesse aktiivselt mõjutada. Seepärast peetakse raamatupidamises peale sünteetiliste kontode üheaegselt ka analüütilisi kontosid (sõna "analüüs" tähendab jaotamist koostisosadeks), mis kujutavad endist vastavate sünteetiliste kontode koostisosi.

Analüütilistel kontodel peetavat arvestust nimetatakse analüütiliseks arvestuseks.

Järelikult, kui sünteetilisel kontol "Kaubad hulgiladudes" peetakse kõigi kaupade kohta ainult üldistatud arvestust, siis analüütilistel kontodel arvestatakse neid kaupu sortide või gruppide järgi.

Seega avatakse sünteetiliste kontode "Arveldused hankijatega", "Arveldused ostjatega ja tellijatega", "Deebitorid", "Kreditorid" jne. sisu selgitamiseks analüütilised kontod igale hankijale ja ostjale, igale deebitorile ja kreditorile jne.

Õigel analüütilisel arvestusel on suur tähtsus operatiivseks juhtimiseks ning sotsialistliku omandi säilivuse tagamiseks.

Analüütilist arvestust peetakse samuti rahalises näitajas, ent mõningate kontode puhul, kus see vajalik (kaubad hulgiladudes, tooraine, materjalid, varumiskaubad jt.), peetakse analüütilist arvestust ka naturaalnäitajais (kilogrammides, tsentnerites, tükkides, meetrites jne.).

On vaja meeles pidada, et operatsioonid jooksvas raamatupidamises kirjendatakse vastavate sünteetiliste kontode deebetisse ja kreditisse ning üheaegselt nende analüütilistesse kontodesse.

Kuna analüütilised kontod kujutavad endast ainult vastavate sünteetiliste kontode koostisosi, on nad üksteisega lahutamatuult seotud. Siit tuleneb, et iga kirjend, mis on tehtud sünteetilise konto deebetisse, peab analüütilises arvestuses samuti olema tehtud ainult vastava analüütilise konto deebetisse. See kehtib ka kirjendite kohta kreditis.

Selgitame sünteetiliste kontode vastastikust seost analüütiliste kontodega järgmise näite abil.

Kooperatiivorganisatsiooni hulgiarv on 1. augusti seisuga

kaupu 80 000 rbl. eest, sellest:¹

sits	5000 m à 79 kop., kokku	3 950 rbl.
satään	3000 m à 97 kop., kokku	2 910 rbl.
markisett	570 m à 2 rbl., kokku	1 140 rbl.
muud kaubad	72 000 rbl.

Sama organisatsiooni bilansi järgi 1. augustiks esineb võlgnevus hankijatele arvelduste alal varem saadud kaupade eest 2500 rbl., sellest:

Vabrikule "Punane Täht"	1500
Kombinaadile "Koit"	1000

Augustis on nimetatud organisatsiooni raamatupidamises kajastatud järgmised operatsioonid:

1. Riigipank tasus erilaenukontolt hankijate arved varem saadud kaupade eest (rublades)

Sellest:

vabriku "Punane Täht" arve järgi	1500
kombinaadi "Koit" arve järgi	1000

Kontode korrespondeerivus

Konto "Arveldused hankijatega" deebet .. 2500

Sellest:

vabriku "Punane Täht" arve	1500
kombinaadi "Koit" arve	1000
Konto "Erilaenukonto Riigipangas" krediidit	2500

2. Laos on arvele võetud uus partii kaupu jaehinnaga 3650 rbl. eest (sealhulgas kaubanduslik mahahindlus 290 rbl. mis on saabunud järgmistelt hankijatelt:

¹ Näite lihtsustamiseks on võetud ainult kolm kaubanimetust, ülejäänud kaubad aga on tinglikult ühendatud gruppi "Muud kaubad" ja on näidatud üldsummas.

Vabrikult "Punane Täht"

Kombinaadilt "Koit"

Kauba nimetus	Kogus m	Hind rbl. ja kop.	Summa rbl.	Kogus m	Summa rbl.	Kokku rbl.
Sits	1500	0-79	1185	500	395	1580
Satään	700	0-97	679	300	291	970
Markisett	350	2-00	700	200	400	1100
Kokku			2564		1086	3650
Kaubanduslik mahahindlus			205		85	290
Tasumisele			2359		1001	3360

Kontode korrespondeerivus

Konto "Kaubad hulgihindades" deebet 3650

sellest:

 konto "Sits" 2000 m 1580

 konto "Satään" 1000 m 970

 konto "Markisett" 550 m 1100

Konto "Arveldused hankijatega" kredit.. 3360

sellest:

 Vabriku "Punane Täht" konto 2359

 Kombinaadi "Koit" konto 1001

Konto "Kaubanduslikud mahahindlused (juurdehindlused) kaupadelt" kredit 290

3. Väljastatud laost ostjatele müüdud kaupu jaemüügihindades 6500 rbl. eest (kaubanduslik mahahindlus ostjate kasuks moodustab 400 rbl.)

sellest:

 sitsi 4000 m 3160

 satääni 2000 m 1940

 markisetti 700 m 1400

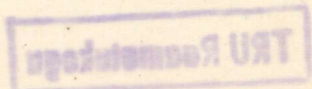
Kontode korrespondeerivus

Konto "Arveldused ostjatega ja tellijatega" deebet 6100

Konto "Kaubanduslikud mahahindlused (juurdehindlused) kaupadelt" deebet 400

Konto "Kaubad hulgihindades" kredit ... 6500

sellest:



konto "Sits" 4000 m	3160
konto "Satään" 2000 m	1940
konto "Markisett" 700 m	1400

Eespool kirjeldatud operatsioonide kirjendamist sünteetilistele ja analüütilistele kontodele võib skemaatiliselt esitada järgmisel kujul.

Sünteetilised kontod

Kaubad hulgiladudes		Arveldused bankijatega	
Deebet	Kreedit	Deebet	Kreedit
<u>Jääk</u> <u>1.augustiks</u> 80000	3) Välja läinud 6500	1) Kustutatud augustis 2500	<u>Jääk</u> <u>1.augustiks</u> 2500
2) Sisse tulnud 3650			2) Arvestatud augustis 3360
Augustikuu käi- bed 36506500	Augustikuu käi- bed 2500 3360
Jääk 1.septembriks 77150			Jääk 1.septembriks 3360

Kaupade analüütilised kontod¹

Sits

Deebet				Kreedit			
Sisu	Hind kop.	Kogus m	Summa rbl.	Sisu	Hind kop.	Kogus m	Summa rbl.
<u>Jääk 1.augustiks</u>	<u>79</u>	<u>5000</u>	<u>3950</u>	3) Välja läinud augustis	79	4000	3160
2) Sisse tulnud augustis		2000	1580				
Augustikuu käive	-	2000	1580	Augustikuu käive	-	4000	3160
Jääk 1.septemb- riks		3000	2370				

¹ Osas "Muud kaubad" antud näites liikumist ei olnud.

Satään

Deebet				Kreedit			
Sisu	Hind kop.	Kogus m	Summa rbl.	Sisu	Hind kop.	Kogus m	Summa rbl.
Jääk 1. augustiks	97	3000	2910	3) Välja läinud			
2) Sisse tulnud				augustis	97	2000	1940
augustis		1000	970				
Augustikuu				Augustikuu			
käive	-	1000	970	käive	-	2000	1940
Jääk							
1. septembriks		2000	1940				

Markisett

Deebet				Kreedit			
Sisu	Hind rbl.	Kogus m	Summa rbl.	Sisu	Hind rbl.	Kogus m	Summa rbl.
Jääk. 1. augustiks	2	570	1140	3) Välja läinud			
2) Sisse tulnud				augustis	2	700	1400
augustis		550	1100				
Augustikuu				Augustikuu			
käive	-	550	1100	käive	-	700	1400
Jääk							
1. septembriks		420	840				

Hankijate analüütilised kontod

Vabrik "Punane Täht"

Kombinaat "Koit"

Deebet		Kreedit		Deebet		Kreedit	
1) Tasutud		Võlgnevuse jääk		1) Tasutud		Võlgnevuse jääk	
augustis		1. augustiks	1500	augustis		1. augustiks	1000
1500		2) Arvestatud		1000		2) Arvestatud	
		augustis	2359			augustis	1001
Augustikuu		Jääk 1. septemb-		Augustikuu		1001
käive	1500	riks	2359	käive	1000	Jääk 1. septemb-	
						riks	1001

Toodud näide kinnitab kujukalt erinevust ja üheaegselt lahutamatu seost sünteetiliste ja analüütiliste kontode vahel. Need eri-

nevused ja seos väljenduvad selles, et operatsioonid, mis on kirjendatud sünteetiliste kontode deebetisse või kreditisse üldsummas, peavad olema üheaegselt kirjendatud üksiksummadena vastavate analüütiliste kontode samadele pooltele. Siit tuleneb järeldus, et analüütiliste kontode kirjendite summad peavad alati võrduma nende sünteetiliste kontode kirjendite kokkuvõtetega.

§ 16. Kontode käibeandmikud

Iga kuu lõpul tuleb kontodele tehtud kirjendite alusel koostada bilanss.

Ent bilansi koostamist vahetult kontode kirjendite järgi ei praktiseerita eelkõige seepärast, et jooksvas arvestuses võib sünteetilise või analüütilise arvestuse kontodel või mõnedel teistel kontodel üheaegselt tekkida vigu. Seega võib sel teel koostatud bilanss osutuda ebaõigeks. Peale selle on bilansi koostamine vahetult kontode kirjendite järgi tehniliselt ebamugav, kuna sageli nende kontode arv on suur. Seepärast koondatakse iga kuu lõppemisel kõik kontode kirjendid samalt eri tabelitesse. Neid tabeleid nimetatakse käibeandmikeks.

Käibeandmikud koostatakse sünteetilise arvestuse kontode järgi ja seejärel eraldi analüütilise arvestuse kontode järgi.

Vaatleme sünteetilise arvestuse kontode käibeandmiku vormi ja sisu, mis on koostatud §-s 14 näitena toodud kirjendite alusel.

Nagu näeme lk-lt 56 kujutab käibeandmik endast käivete ja jääkide kokkuvõtet kontode järgi mingi aruandeperioodi, tavaliselt kuu kohta.

Lahtrites 2 ja 3 tuuakse kontode jäägid kuu alguseks. Lahtritesse 4 ja 5 kantakse kontode käivete kuu kokkuvõtted, lahtritesse 6 ja 7 aga kantakse kontode jäägid järgmise kuu alguseks. Nende jääkide leidmiseks aktivakontodes on vaja algjääkidele deebetis liita deebetikäivete summad ja maha arvata kreditiikäivete summad. Passivakontodes, vastupidi, liidetakse algjääkidele kreditis kreditiikäivete summad ja arvatakse maha deebetikäivete summad.

Arvandmete kokkuvõtmisel käibeandmikus sünteetilise arvestuse kontode järgi peab tingimata olema kolm paari võrdseid kokkuvõtteid.

Esimene paar - kontode deebetis ja krediti algjääkide kokkuvõtete võrdsus. See võrdsus on tingitud sellest, et mainitud jäägid kujutavad endist organisatsiooni bilanssi kuu alguseks (deebetijäägid - aktiiv ja krediti jäägid - passiva).

Teine paar - käivete kokkuvõtete võrdsus kontode deebetis ja kreditis. See võrdsus tuleneb kahekordse kirjendamise võtte kasutamiseest kontode kirjendamisel, mille järgi, nagu varem juba selgitati, kirjendatakse kontode deebetisse ja kreditisse võrdsed summad.

Kolmas paar - kontode deebetis ja krediti lõppjääkide kokkuvõtete võrdsus. Viimane võrdsus on tingitud esimesest kahest võrdsusest, samuti sellest, et need jäägid moodustavad organisatsiooni loppbilansi (lahter 6 - aktiiv, lahter 7 - passiva).

Peale jooksva arvestuse andmete kokkuvõtmise on käibeandmikul suur tähtsus kontodel tehtud kirjendite õigsuse kontrollimiseks, esmajärjekorras kahekordse kirjendamise reeglist kinnipidamise suhtes.

Süntetiliste kontode käibeandmik (rublades)

Kontode nimetus	Jäägid 1. augustiks		Augustikuu käive		Jäägid 1. septembriks	
	deebet	kredit	deebet	kredit	deebet	kredit
1	2	3	4	5	6	7
Põhivahendid	9 600	-	-	-	9 600	-
Kaubad hulgiladudes..	80 000	-	3 650	6 500	77 150	-
Kassa	50	-	35	30	55	-
Arvelduskonto Riigipangas	1 790	-	110	1 020	880	-
Deebitorid	230	-	-	110	120	-
Aruandevalused summad	-	-	30	30	-	-
Ostjad ja tellijad...	-	-	6 100	-	6 100	-
Majapidamismaterjalid	-	-	25	-	25	-
Põhifond	-	13 900	-	-	-	13 900
Põhivahendite kulumine	-	820	-	-	-	820
Aruandeaasta kasum...	-	6 150	-	-	-	6 150
Erilaenukonto Riigipangas	-	60 000	850	2 500	-	61 650

	1	2	3	4	5	6	7
Kaubanduslikud maha- hindlused (juurde- hindlused) kaupa- delt	-	8 000	400	290	-	7 890	
Arveldused hankijate- ga	-	2 500	2 500	3 360	-	3 360	
Kreeditorid	-	300	140	-	-	160	
Kokku	91 670	91 670	13 840	13 840	93 930	93 930	

Vead, mis on tekkinud kontodel kahekordse kirjendamise reegli rikkumise tõttu, kajastuvad käibeandmikus käivate kokkuvõtetes.

Kui näiteks oleks operatsiooni kirjendamisel konto "Arveldused hankijatega" deebetisse kirjutatud 250 rbl., konto "Erialaenukonto Riigipangas" kreditisse aga 2500 rbl., siis deebet käivate kokkuvõtte oleks krediti omast 2250 rbl. võrra väiksem (2500-250) ja järelikult käivate kokkuvõtted deebetis ja kreditis ei ühtuks.

Teine näide. Kui operatsiooni kirjendamisel konto "Aruandalused summad" deebetisse kirjutatakse ekslikult 300 rbl., konto "Kassa" kreditisse aga 30 rbl., siis üldine käivate kokkuvõtte deebetis on krediti kokkuvõttest 270 rbl. võrra suurem. Järelikult käivate üldkokkuvõtted ei ole võrdsed.

Ent käibeandmiku kontrollivat tähtaust ei saa ka üle hinnata. Kirjendites kontodel võib esineda ka selliseid vigu, mis ei ole seotud kahekordse kirjendamise reegli rikkumisega. Näiteks võis operatsiooni summa olla kirjendatud õigesti, kuid mitte õigetele kontodele. Või ebaõige summa võis olla kirjendatud nii deebetis kui ka kreditis. Vead, mis ei ole seotud kahekordse kirjendamise reegli rikkumisega, võivad käibeandmikus avastamata jääda. Säärased vead avastatakse sünteetilise ja analüütilise arvestuse andmete võrdlemise teel ning kontodele tehtud kirjendite kontrollimisel esmasdokumentide alusel. Eespool toodud käibeandmik on koostatud sünteetilise arvestuse kontodele tehtud kirjendite alusel. Nagu eelnevas paragrahvis juttu oli, peetakse raamatupidamise arvestust üheaegselt ka analüütilise arvestuse kontodel.

Jooksva arvestuse käigus võivad tekkida vead nii sünteetilise kui ka analüütilise arvestuse kontodes. Seepärast tuleb kuu lõpul enne bilansi koostamist üldistada analüütilise arvestuse kontodele kirjendatud andmeid ning võrrelda neid sünteetilise arvestuse kontode andmetega. Selleks koostatakse iga kuu lõpul peale sünteeti-

lise arvestuse kontode käibeandmiku ka analüütilise arvestuse käibeandmik.

Vaatleme käibeandmikke, mis on koostatud §-s 15 toodud analüütilise arvestuse kontode "Kauba hulgiladudes" ning "Arveldused hankijatega" alusel.

Konto "Kauba hulgiladudes" käibeandmik

(summad rublades, kogus meetrites)

Kontode nimetus	Hind rbl. ja kop.	Jäägid 1. augustiks		Kuukäive				Jäägid 1. septembriks	
				deebet		kreedid		kogus	summa
		kogus	summa	kogus	summa	kogus	summa		
Sits	0.79	5000	3950	2000	1580	4000	3160	3000	2370
Satään	0.97	3000	2910	1000	970	2000	1940	2000	1940
Markisett ...	2.00	570	1140	550	1100	700	1400	420	840
Muud kauba..	-	-	72000	-	-	-	-	-	72000
Kokku	-	-	80000	-	3650	-	6500	-	77150

Konto "Arveldused hankijatega" käibeandmik

(rublades)

Kontode nimetus	Jäägid 1. augustiks		Kuukäive		Jäägid 1. septembriks	
	deebet	kreedid	deebet	kreedid	deebet	kreedid
	Vabrik "Punane Täht"	-	1500	1500	2359	-
Kombinaat "Koit" ...	-	1000	1000	1001	-	1001
Kokku	-	2500	2500	3360	-	3360

Analüütilise arvestuse kontode käibeandmike vormidel ja koostamise korral on palju ühist varem toodud sünteetilise arvestuse kontode käibeandmiku omadega. Kuid nende kontode käibeandmikes, mille osas analüütilist arvestust peetakse nii rahalistes kui ka naturaalnäitajates, tuuakse kõigis lahtrites nii summa kui ka kogus (vt. konto "Kauba hulgihindades" käibeandmikku). Peale selle pole analüütilise arvestuse kontode käibeandmikes kolme paari võrdsid kokkuvõtteid (vt. sünteetilise ja analüütilise arvestuse kontode käibeandmikke), kuna need andmikud kajastavad andmeid ainult ühe sünteetilise konto kohta.

Jääkide ja käivete üldkokkuvõtted analüütilise arvestuse kontode käibeandmikes peavad täielikult ühtima sünteetilise arvestuse vastavate kontode käibeandmike samade andmetega. Kõrvutades kaupade ja hankijate analüütilise arvestuse kontode kohta koostatud käibeandmike kokkuvõtteid kirjendite kokkuvõtetega sünteetilise arvestuse samade kontode käibeandmikus, määrame kindlaks nende andmete võrdsuse. Nende andmete lahkuminek tõendaks vigade olemasolu ühtedes või teistes kontodes. Need vead tuleb välja selgitada ja parandada.

Seega võimaldab sünteetilise ja analüütilise arvestuse andmete vastastikune võrdlemine kontrollida raamatupidamise kontodele tehtud kirjendite õigsust. Selles seisabki käibeandmike abil kontrollimise tähtsus.

Peale varem toodud sünteetilise arvestuse kontode käibeandmiku vormi on kasutusel veel selle andmiku teine, nn. ristmeline vorm.

Nagu esitatud vormist näeme, erineb ristmeline käibeandmik tunduvalt harilikust käibeandmikust.

Ristmelise käibeandmiku iseärasus seisab selles, et siin kajastatakse käibed kahepoolse korrepondeerivusega kontode deebetis ja kreditis. Summad igas ruudus, lugedes horisontaali mööda vasakult paremale, kujutavad endast deebetsaldot või kontode deebetikäibeid, mis asuvad andmiku vasakus osas. Summad, mis on kirjendatud samasse andmiku vertikaaljoont mööda ülevalt alla, tähendavad kreditsaldot või kontode krediti käibeid, mis on paigutatud andmiku ülemisse ossa.

Näiteks konto "Kaubad" osas esineb kuu alguseks deebetsaldo 70 000 rbl. Selle konto deebetikäive moodustas 32 000 rbl., sealhulgas korrepondeerivuses konto "Kaubanduslikud mahahindlused" krediidiga - 3200 rbl. ja konto "Hankijad" krediidiga - 28 800 rbl. Konto "Kaubad" deebetsaldo peab kuu lõpuks olema 102 000 rbl. (70 000 + 32 000).

Võtame konto "Hankijad". Sellel kontrol oli kreditsaldo kuu alguseks 2350 rbl., krediti käive - 28 800 rbl. korrepondeerivuses konto "Kaubad" deebetiga. Konto "Hankijad" deebetikäive korrepondeerivuses konto "Erilaenukonto" krediidiga on 15 600 rbl. Siit tuleneb, et konto "Hankijad" kreditsaldo moodustab kuu lõpuks 15 550 rbl. (2350 + 28 800 - 15 600).

Ristmeline käibeandmik

Deebet	Deebet-saldo kuu alguseks	Kaubad	Kassa	Arvelduskonto	Põhifond	Kaubanduslikud mahahindlused	Erilaenukonto	Hankijad	Deebet-käive	Deebet-saldo kuu lõpuks
Kreedit										
Kreedit-saldo kuu alguseks	71850	-	-	-	11400	5600	52500	2350	-	-
Kaubad	70000	-	-	-	-	3200	-	28800	32000	102000
Kassa	100	-	-	50	-	-	-	-	50	150
Arvelduskonto	1750	-	-	-	-	-	-	-	-	1700
Põhifond	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kaubanduslikud mahahindlused	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Erilaenukonto	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hankijad	-	-	-	-	-	-	15600	-	15600	-
Kreedit-käive	-	-	-	50	-	3200	15600	28800	47650	-
Kreedit-saldo kuu lõpuks	-	-	-	-	11400	8800	68100	15550	-	103850

EMMide ja käivete üldkokkuvõtted kontode järgi kirjendatakse andmiku äärmistesse lahtritesse, nagu see on fikseeritud toodud näites.

Kui sünteetiliste kontode käibeandmik koostatakse ristmelises vormis, rühmitatakse kõik kirjendid kontodel korrespondeerivate kontode lõikes.

Ristmelisel käibeandmikul on rida eeliseid tavalise käibeandmikuga võrreldes. Esiteks kajastab ta kujukalt kontodele kirjendatud käivete sisu ja kergendab majandusliku tegevuse analüüsi, teiseks võimaldab ristmeline käibeandmik kontrollida kontode korrespon-

deerivuse õigsust.

Ristmelise käibeandmiku oluliseks puuduseks on see, et ta oma ehituselt on väga kohmakas ja keerukas. Mainitud puuduse tõttu seda käesoleval ajal praktikas ei kasutata. Ent kuigi seda andmiku praktikas ei kasutata, siis selle tähtsaim põhimõte - ühekordne kirjendamine - leiab nõukogude reamatupidamises laialdast kasutamist. Sellest kõneldakse §-s 31.

Iga järgmise kuu alguses koostatakse kontodele tehtud kirjen-dite kõkkuvõtete alusel bilanss. Andmed bilansi koostamiseks võetakse sünteetilise arvestuse kontode käibeandmikust, mõningate kontode osas aga, mille kohta andmeid bilansis on vaja kajastada detailsemalt (näiteks arveldused ostjatega, hankijatega jt.), võetakse need andmed analüütilise arvestuse kontode käibeandmikest.

Bilansitabeli täitmisel kirjendatakse kontode deebetijäägid kuu lõpuks bilansi aktivasse, kreditijäägid aga bilansi passivasse. Ka selles seisab käibeandmike suur tähtsus.

Jätkates alustatud näidet, koostame käibeandmiku alusel bilansi 1. septembriks.

Bilanss 1. septembriks

(rublades)

A k t i v a	Summa	P a s s i v a	Summa
Põhifondid	9 600	Põhifond	13 900
Kaubad hulgiladudes ...	77 150	Põhivahendite kulumine	820
Kassa	55	Aruandeaasta kasum	6 150
Arvelduskonto Riigipangas	880	Erilaenukonto Riigipangas	61 650
Ostjad ja tellijad	6 100	Arveldused hankijatega	3 360
Majapidamismaterjalid..	25	Kaubanduslikud mahahindlused (juurdehindlused) kaupadelt	7 890
Deebitorid	120	Kreeditorid	160
<u>Bilanss</u>	<u>93 930</u>	<u>Bilanss</u>	<u>93 930</u>

Käibeandmikud, kajastades kontode käibeid ja jääke, annavad võrdlemisi väärtuslikke ja vajalikke näitajaid vahendite seisukorra ja liikumise, majanduslike protsesside mahu ning finantstule-

muse kohta aruandeperioodil. Selles seisab nende suur tähtsus kogu majandusliku tegevuse operatiivsel juhtimisel, kontrollimisel ja mõjutamisel.

Vaatomata käibeandmike suurele tähtsusele tuleb silmas pidada, et peaaegu kõigi kontode osas on nende koostamine igal kuul võrdlemisi töömahukas ning palju aega nõudev. Seepärast koondatakse praktikas töömahu vähendamiseks väikese analüütiliste kontode arvu puhul ühte tabelisse nii sünteetiliste kontode kui ka nende analüütiliste kontode kirjendid. Kirjendite selline ühendamine võimaldab loobuda käibeandmike koostamisest mainitud analüütiliste kontode kohta ja tagada vajalike andmete saamine, mis kajastatakse käibeandmikes.

Seega on raamatupidamise ratsionaliseerimise üheks ülesandeks sünteetilise ja analüütilise arvestuse kontode kirjendite ühendamise printsiibi edasine laiendamine eesmärgil vähendada töömahukust suure arvu käibeandmike igakuist koostamist.

§ 17. Operatsioonide jooksva arvestuse üldistatud näide kontodel

Operatsioonide jooksvast arvestusest parema ülevaate saamiseks esitame allpool näite. Selles on lühendatult toodud kooperatiivorganisatsiooni nende operatsioonide arvestus, mis on seotud peamiselt kaubandusega ja tootmistevõlvusega.

Meie näites esitatakse antud organisatsiooni kahe kaupluse kaubanduslikku tegevust ning ühe töökoja tootmistevõlvust. Viimane valmistab meeste ja naiste vilte. Mõlemaid tegevusharusid arvestatakse organisatsiooni üldisel bilansil.

Näites on toodud kaubanduse ja tootmisharude põhilised ning tüüpilisemad operatsioonid. Töömahu vähendamiseks tuleb ülesande lahendamisel kasutada analüütilist arvestust ainult kolme sünteetilise konto kohta: "Kaubad jaettevõtteis", "Tootmine" ning "Mitmesugused deebitorid ja kreditorid".

Näide haarab järgmisi küsimusi: operatsioonide kirjendamine sünteetilise ja analüütilise arvestuse kontodel, käibeandmike koostamine sünteetilise ja analüütilise arvestuse kontode kohta, bilansi koostamine, valmistatud toodete tegeliku omahinna kalkulatsiooni koostamine.

Vahendite ja nende moodustamise allikate seisukord organisatsioonis l. maiks on raamatupidamise andmeil kajastatud järgmise tabeli kujul:

(rublades)

Kontode nimetus	Deebet	Kreedit
Kaubad ja ettevõtteis	72 000	-
Kassa	35	-
Arvelduskonto Riigipangas	1 865	-
Tooraine ja materjalid	1 780	-
Mitmesugused deebitorid ja kreditorid ¹	350	400
Aruandevalused summad	25	-
Töölised ja teenistujad	-	540
Põhivahendid	8 100	-
Põhifond	-	10 420
Ossamaksufond	-	8 140
Eri-laenukonto	-	54 000
Kaubanduslikud mahahindlused (juurdehindlused)		
kaupadelt	-	5 760
Põhivahendite kulumine	-	1 055
Kaubanduse käibekulud	360	-
Kaubandusliku tegevuse tulemus	-	3 810
Tootmistevõime tulemus	-	390
Kokku	84 515	84 515

¹ Tarbijate kooperatsiooni organisatsioonides arvestatakse arvel-
dusi mitmesuguste deebitoride ja kreditoridega sama nimetusega
aktiiva-passiva kontol.

Analüütilise arvestuse andmed jaettevõtteis olevate kaubajääkide ning debitoorse ja kreditoorse võlgnevuse kohta 1. maiks

(rublades)

<u>Kaubad</u>	
Kaupluses nr. 1	42 000
Kaupluses nr. 2	30 000
Kokku	72 000
Deebitorid	
Kolhoos "Sõprus"	130
Rajooniliidu tööstuskombinaat	220
Kokku	350
Kreeditorid	
Ametiühingu Vabariiklik Komitee	50
Rajooni Täitevkomitee	350
Kokku	400

Maikus tehti antud organisatsioonis ja kirjendati kontodele järgmised operatsioonid (rublades)

1. Laekusid kassasse:

liikmete sisseastumismaksud	65
kaupluse nr. 1 läbimüügisumma	850
kaupluse nr. 2 läbimüügisumma	780

Mainitud operatsiooni tulemusena suurenevad kassa ja osamak-
sufondi vahendid ning vähenevad kaubad jaettevõtteis.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Kassa" deebet	1 695
Konto "Osamakufond" kredit	65
Konto "Kaubad jaettevõtteis" kredit	1 630
sellest:	
kauplusest nr. 1	850
kauplusest nr. 2	780

2. Väljastati kassast:

a) sisse makstud Riigipanga erilaenu-

kontole kandmiseks	1 630
b) sama, arvelduskontole kandmiseks ..	65

See operatsioon vähendab rahalisi vahendeid kassas ja võlgnevust Riigipangale erilaenukonto osas, kuid suurendab vahendeid arvelduskontol. Tuleb silmas pidada, et Riigipank tasub erilaenukontolt kõik arveldusdokumendid (hankijate arved jt.) kaubandusorganisatsioonide poolt ostetud kaupade eest ja sooritab neid makseid nende arvel. Võlgnevuse kustutamiseks erilaenukontol arvestab Riigipank müügisummad ja kooperatiivorganisatsioonide vahendite muud laekumised. Erilaenukonto on passivakonto. Selle konto krediti kajastab võlgnevuse suurendamist Riigipangale saadud laenude alal, deebet aga - võlgnevuse vähendamist.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Erilaenukonto Riigipangas" deebet	1 630
Konto "Arvelduskonto Riigipangas" deebet	65
Konto "Kassa" krediti	1 695

3. Osteti hankijatelt kaupu, mille maksumus jaehindades on	55 000
sellest kaubanduslik mahahindlus ...	4 400

Saabunud kaubad on arvele võetud jaehindades kauplustes, sellest:

kaupluses nr. 1	30 000
kaupluses nr. 2	25 000

Selle operatsiooni tulemusena suureneb jaettevõtteis asuvate kaupade maksumus, samuti suureneb saadud kaubanduslike mahahindluste üldsumma ning võlgnevus hankijale.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Kaubad jaettevõtteis" deebet..	55 000
sellest:	
kauplusele nr. 1	30 000
kauplusele nr. 2	25 000
Konto "Arveldused hankijatega" krediti	50 600
Konto "Kaubanduslikud mahahindlused (juurdehindlused) kaupadelt	4 400

4. Ekspediitori avansiaruande järgi mahakantud kulud, mis on seotud ostetud kaupade laadimisega 25

Kaubandusettevõtteis arvestatakse kulusid, mis on seotud kaupade ostmise, kohaletoimetamise, säilitamise ja realiseerimisega, aktivakontol "Kaubanduse käibekulud".

Nimetatud konto deebet kajastab käibekulude suurenemist ja krediid - nende kulude ülekandmist kuu lõpul (välja arvatud see osa, mis langeb kaupade jäägile) kaubandustegevuse finantstulemuse kontole.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Kaubanduse käibekulud" deebet..	25
Konto "Aruandevalused summad" krediid..	25

5. Laekusid kassasse:

- a) uute liikmete sisseastumismaksud 3
- b) täeki järgi arvelduskontolt Riigipangas 570

Tarbijate kooperatiividesse astuvate uute liikmete sisseastumismaksud ei kuulu tagasimaksmisele, vaid kantakse põhifondi. See suurenevad antud operatsiooni tulemusena rahalised vahendid kassas ja põhifond ning vähenevad vahendid arvelduskontol Riigipangas.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Kassa" deebet	573
Konto "Põhifond" krediid	3
Konto "Arvelduskonto Riigipangas" krediid	570

6. Riigipank tasus erilaenukontolt hankijate arved saabunud kaupade eest (vt. operatsiooni nr. 3) 50 600

See operatsioon vähendab võlgnevust hankijaile ning suurendab võlgnevust Riigipangale erilaenukontol.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Arveldused hankijatega" deebet	50 600
Konto "Eri-laenukonto Riigipangas" krediidit	50 600

7. Välja antud kassast:

a) töötasu töölistele ja teenistujatele	540
b) avanss ekspediiitorile	30

Arveldusi tööliste ja teenistujatega töötasu alal arvestatakse passivakontol "Töölised ja teenistujad". Selle konto kreditis kajastatakse arvestatud töötasu summasid, deebetis aga väljamaksatud summasid ning kõiki kinnipidamisi arvestatud töötasust (tulumaks jt.).

Kontode korrespondeerivus

Konto "Töölised ja teenistujad" deebet	540
Konto "Aruandevalused summad" deebet ..	30
Konto "Kassa" krediidit	570

8. Müüdnud kaubad ostjale - kohalikele organisatsioonidele (lasteaiale, haiglale jt.) arveldusega Riigipanga kaudu jaehindades

90

sellest:

kaupluses nr. 1	50
kaupluses nr. 2	40

Arveldusi ostjatega kajastatakse kontol "Arveldused ostjate ja tellijatega". Mainitud konto deebetisse kirjendatakse summad, mis tuleb tasuda ostjail, krediidisse aga nendelt ostjatelt laekunud maksed.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Arveldused ostjate ja tellijatega" deebet	90
Konto "Kaubad jaettevõtteis" krediidit	90
sellest:	
kauplusest nr. 1	50
kauplusest nr. 2	40

9. Laekus ja on arvestatud võlgnevuse kustutamiseks erilaenukontol Riigipangas:

a) läbimüügisummad, mis kaupluste juhatajate poolt on antud vahe- tult Riigipanka	60 000
sellest:	
kaupluse nr. 1 poolt	33 000
kaupluse nr. 2 poolt	27 000
b) kohalikele ostjatele varem väl- jastatud kaupade eest (vt. ope- ratsiooni nr. 8)	90

Selle operatsiooni tagajärjel vähenevad kaubajääd kauplustes, samuti ostjate võlgnevus ning võlgnevus Riigipangale erilaenukontol.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Erilaenukonto Riigipangas" deebet	60 090
Konto "Arveldused ostjate ja tellijatega" krediid	90
Konto "Kaubad ja ettevõtteis" krediid	60 000
sellest:	
kauplusest nr. 1	33 000
kauplusest nr. 2	27 000

10. Üle kantud arvelduskontolt Riigipangas kreditoorse võlgnevuse kustutamiseks

400

sellest:

Ametiühingu Vabariikliku Komitee- le	50
Rajooni Täitevkomiteele	350

Kontode korrespondeerivus

Konto "Mitmesugused deebitorid ja kreditorid" deebet	400
sellest:	
Ametiühingu Vabariiklik Komitee	50
Rajooni Täitevkomitee	350

Konto "Arvelduskonto Riigipangas" kreed-

dit 400

11. Maha kantud tooraine ja abimaterjalid	
viltide valmistamiseks omahinnas ...	815
sellest:	
100 paarile meeste viltidele	426
100 paarile naiste viltidele	389

Kulutused, mis on seotud toodete valmistamisega, liidetakse toodete omahinnale. Valmistatavate toodete omahinnale liitmise viisi järgi jagunevad kõik tootmiskulud otsesteks ja kaudseteks. Otsesteks nimetatakse selliseid tootmiskulusid, mida saab otseselt teel liita iga liigi valmistoodete omahinnale, s. t. kanda otseselt ühe või teise liigi tootele. Sinna kuuluvad toorained, abimaterjalid, tehnoloogiline kütus, tootmistööliste töötasu, eraldised tootmistööliste sotsiaalkindlustuseks ja muud kulutused, mis otseselt liidetakse valmistatavate toodete iga liigi omahinnale. Näiteks leivatehastes arvatakse otseste kulude hulka: jahu kulu rukki- ja nisuleiva küpsetamiseks, soola, pärimi, taimeõli kulu, tööliste töötasu pagaritoodete küpsetamise eest jt.

Kaudseteks nimetatakse selliseid kulutusi, mida nende tegemise või arvestamise momendil ei saa otseselt liita iga toote omahinnale, vaid mis liidetakse nende omahinnale alles kuu lõpul antud ettevõtte jaoks kindlaksmääratud jaotamise viisi teel, näiteks proportsionaalselt tootmistööliste töötasule, kulutatud toorainete maksumusele, otsekulude summale jt. Nende kulutuste hulka kuuluvad: haldus- ja teenindava personali töötasu, eraldised sotsiaalkindlustuseks nende isikute töötasult, põhivahendite amortisatsioon, väheväärtusliku inventari ja eririietuse kulumine, ruumide üür, küte, valgustus, kontori-, posti- ja muud üldise iseloomuga kulud.

Otsesed tootmiskulud arvestatakse kontol "Tootmine". Selle konto deebetisse kirjeldatakse kuu kestel kõik otsesed kulutused ning kuu lõpul ka jaotatud kaudsete kulude osa. Kuu lõppemisel kantakse konto kreeditisse toodetud valmistoodete tegelik omahind. Otseste kulude analüütilist arvestust peetakse toodete iga liigi või sordi järgi.

Tarbijate kooperatsiooni tootmisettevõtteis arvestatakse kaudsed kulud kuu kestel kontol "Tootmise üldkulud". Selle konto

deebetisse kirjendatakse kõik kaudsed kulud ja kreditis kajastatakse kuu lõpul nende kulude jaotatud üldsumma ülekandmist konto "Tootmine" deebetisse. Kaudsete kulude analüütilist arvestust peetakse ühel kontol kulukirjete lõikes.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Tootmine" deebet	815
sellest:	
meeste viltide tootmine	426
naiste viltide tootmine	389
Konto "Tooraine ja materjalid" kredidit	815

12. Arvestatud töötasu töölistele ja teenistujatele

1 610

sellest:

kaubandustöötajaile	1 000
töölistele meeste viltide valmistamise eest	300
töölistele naiste viltide valmistamise eest	250
töökoja administratiivpersonalile	60

Selle operatsiooni tulemusena suurenevad kaubanduse käibekulud, otsesed ja kaudsed tootmiskulud ning koos sellega tekib võlgnevus töölistele ja teenistujatele.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Kaubanduse käibekulud" deebet	1 000
Konto "Tootmine" deebet	550
sellest:	
meeste viltide tootmine	300
naiste viltide tootmine	250
Konto "Tootmise üldkulud" deebet ...	60
Konto "Töölised ja teenistujad" kredidit	1 610

13. Tehtud eraldisi Ametiühingu Vabariiklikule Komiteele tööliste ja teenistujate sotsiaalkindlustuseks:

kaubandustöötajate töötasult ..	45
---------------------------------	----

meeste vilte valmistanud töölis-	
te töötasult	14 ^{ml}
naiste vilte valmistanud töölis-	
te töötasult	11 ^{ml}
töökoja administratiivpersonali	
töötasult	3 ^{ml}

Kooperatiivorganisatsioonid teevad selliseid eraldisi 4,5% ulatuses kogu arvestatud töötasusummalt ja kindlakamääratud tähtaajal kannavad üle oma ametiühingu vabariiklikule komiteele.

Raamatupidamises kantakse eraldised sotsiaalkindlustuseks samadele kontodele, kuhu on kantud arvestatud töötasu. Järelikult suurenevad antud operatsiooni tulemusena käibekulud, otsesed ja kaudsed tootmiskulud ning samaaegselt võlgnevus kreditoridele.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Kaubanduse käibekulud" deebet	45
Konto "Tootmine" deebet	25
sellest:	
meeste viltide tootmine	14
naiste viltide tootmine	11
Konto "Tootmise üldkulud" deebet ...	3
Konto "Mitmesugused deebitorid ja	
kreditorid" kredit	73
sellest Ametiühingu Vabariiklik	
Komitee	73
14. Kajastatakse kasutusel olevate põhi-	
vahendite kulumine	55

Kõik organisatsioonid arvestavad iga kuu oma põhivahendite kulumist kindlakamääratud normide järgi. Need kulumise summad kantakse sama nimetusega passivakonto kreditiisse ning sama summa võrra vähendatakse põhifondi.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Põhifond" deebet	55
Konto "Põhivahendite kulumine" kredit	55

* Summad on toodud ümardamisega.

15. Arvestatud põhivahendite amortisatsiooni sellest:	55
kaubandust teenindavalt põhivahendelt	30
tootmist teenindavalt põhivahendelt	25

Üheks vahendite allikaks, mille arvel finantseeritakse põhivahendite taastamist, on amortisatsioonieraldised, mis arvestatakse iga kuu nende vahendite kulumise summas. Säärased vahendid kantakse kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi finantseerimise erifondi ning arvatakse vastavate harude kulude suurendamiseks. Arvestatud amortisatsioonisummad arvatakse kaubanduses käibekulude ning tootmisettevõtetes kaudsete kulude suurendamiseks.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Kaubanduse käibekulud" deebet..	30
Konto "Tootmise üldkulud" deebet	25
Konto "Erifondid" kredid	55
16. Arvestatud rajooni täitevkomiteele üüri kolme kuu eest ette	180

Kulud, mis kajastatakse antud kuul, kuid kuuluvad järgnevasse perioodidesse, arvestatakse eraldi kontol.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Ettetehtud kulud" deebet	180
Konto "Mitmesugused deebitorid ja kreditorid" kredid	180
sellest Rajooni Täitevkomitee	180
17. Kantakse üle antud kuu kuludeks osa eespool arvatatud üürisummast	60
sellest:	

kaubandusettevõtteis	38
tootmisettevõtteis	22

Kontode korrespondeerivus

Konto "Kaubanduse käibekulud" deebet..	38
Konto "Tootmise üldkulud" deebet	22
Konto "Ettetehtud kulud" kredid	60
18. Laekus arvelduskontole Riigipangas	820

sellest:

Rajooniliidu Tööstuskombinaadilt debitoorse võlgnevuse kustuta- miseks	220
üle kantud erilaenukontolt	600

Kontode korrespondeerivus

Konto "Arvelduskonto Riigipangas" deeb- bet	820
Konto "Mitmesugused deebitorid ja kree- ditorid" krediid	220

sellest:

Rajooniliidu Tööstuskombinaat..	220
Konto "Erilaenukonto Riigipangas" kree- dit	600
19. Kantakse üle töökoja üldkulud (kaudsed kulud), mis on jaotatud proportsio- naalselt tootmistööliste töötasule, liitmiseks viltide omahinnale	110

sellest:

meeste viltide omahinnale	60
naiste viltide omahinnale	50

Tarbijate kooperatsiooni tootmisettevõtetes jaotatakse kaud-
sed (üld-) kulud reeglikohaselt proportsionaalselt tootmistööliste-
le arvestatud töötasule.

Meie näites kontol "Tootmise üldkulud" arvestatud tootmise
kaudsete kulutuste kogusumma on 110 rbl., töötasu meeste viltide
valmistamise eest 300 rbl., naiste viltide valmistamise eest 250
rbl.

Lähtudes nendest andmetest leiame kaudsete kulude summa, mis
lülitatakse viltide omahinda:

meeste viltide osas $\frac{110 \times 300}{550} = 60$ rbl.
naiste viltide osas $\frac{110 \times 250}{550} = 50$ rbl.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Tootmine" deebet	110
-------------------------------	-----

sellest:

meeste viltide tootmine	60
-------------------------------	----

naiste viltide tootmine	50
Konto "Tootmise üldkulud" krediid	110
20. Võetud arvele töökoja laos vildid hul- gihindades	1 900
sellest:	
meeste vilte 100 paari à rbl. 10.-	1 000
naiste vilte 100 paari à rbl. 9.-	900

Valmistootmeid arvestatakse enamikus tarbijate kooperatsiooni tootmisettevõtteis hulgihindades või jaehindades aktiiva-kontol "Valmistoodang". Kontot "Valmistoodang" debiteeritakse lattu saabunud valmistoodete maksumusega eespool märgitud arvestushindades, kusjuures krediteeritakse kontot "Tootmine" selle toodangu tegeliku omahinnaga ja kontot "Kaubanduslikud mahahindlused (juurdehindlused) kaupadelt" valmistoodangu arvestusmaksumuse (hulgi- või jae hindades) ja tegeliku omahinna vahega. Valmistoodangu maksumuse mainitud vahede arvestamiseks avatakse konto "Kaubanduslikud mahahindlused (juurdehindlused) kaupadelt" osas eraldi analüütiline konto.

Valmistoodangu tegelik omahind koosneb lõpetamata toodangu puundumisel kõigi kulutuste summast, mis on kantud iga liiki toodete analüütilise konto deebetisse.

Toodud näites on 100 paari meeste viltide tegelik omahind 800 rbl. ja 100 paari naiste viltide omahind 700 rbl.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Valmistoodang" deebet	1 900
Konto "Tootmine" krediid	1 500
sellest:	
meeste viltide tootmine	800
naiste viltide tootmine	700
Konto "Kaubanduslikud mahahindlused (juurdehindlused) kaupadelt" kreed- dit	400
21. Väljalastud laost oma kauplustesse 70 paari meeste vilte ja 70 paari nais- te vilte hulgihindadega	1 330
Kauplustes on need vildid arvele võe- tud jaehindadega	1 470
sellest:	

kaupluses nr. 1	840
kaupluses nr. 2	630

Kontode korrespondeerivus

Konto "Kaubad ja settevõtteis" deebet	1 470
sellest:	
kaupluses nr. 1	840
kaupluses nr. 2	630
Konto "Valmistoodang" krediid	1 330
Konto "Kaubanduslikud mahahindlused (juurdehindlused) kaupadelt" kreedid	140
22. Ülejäänud vildid: 30 paari meeste vilte ja 30 paari naiste vilte on müüdud oma rajooni teisele kooperatiivorganisatsioonile	570

Kontode korrespondeerivus

Konto "Arveldused ostjate ja tellijatega" deebet	570
Konto "Valmistoodang" krediid	570
23. Üle kantud kuu lõpul finantstulemuse kontole kaubanduse käibekulud summas, mis langeb müüdud kaupadele...	1 170

Kaubandusliku tegevuse finantstulemus arvestatakse aktiivpassiva kontol "Kaubandusliku tegevuse tulemus". Selle konto deebetisse kantakse kuu lõpul kaubanduse käibekulude summa, välja arvatud realiseerimata kaubajäägile langev osa. Sama konto krediidisse kantakse kuu jooksul müüdud kaupade realiseeritud hinnalisand.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Kaubandusliku tegevuse tulemus" deebet	1 170
Konto "Kaubanduse käibekulud" krediid	1 170
24. Kuu lõpul kantakse kaubandusliku tegevuse finantstulemuse kontole müüdud kaupade realiseeritud hinnalisand..	4 640

Eäesoleva operatsiooni tulemusena suureneb kaubandusliku te-

gevuse finantstulemus realiseeritud kaubanduslike mahahindluste arvel, mis kajastus ka kontodel.

Kontode korrespondeerivus

Konto "Kaubanduslikud mahahindlused (juurdehindlused) kaupadelt" deebet	4 640
Konto "Kaubandusliku tegevuse tulemus" krediid	4 640
25. Kantakse üle tootmistegevuse finantstulemuse kontole kuu lõpul viltide valmistamise ja väljastamise tulemus ..	400

Tootmistegevuse finantstulemust arvestatakse sama nimetusega kontol. Selle konto deebetisse ja krediidisse kirjendatakse toodetud ja realiseeritud valmistoodete omahinna ja arvestushinna vahe.

Kreeditisse kirjendatakse vahe sel juhul, kui toodete omahind on arvestushindadest madalam, deebetisse aga, kui omahind on arvestushindadest kõrgem.

Näitest ilmneb, et kõik toodetud vildid on töökojast väljastatud enne kuu lõppu oma kauplustele ja teistele kooperatiivorganisatsioonidele hulgihinnaga. Seepärast operatsioonis nr. 20 näidatud viltide maksumuse vahe kantakse kontole "Tootmistegevuse tulemus".

Kontode korrespondeerivus

Konto "Kaubanduslikud mahahindlused (juurdehindlused) kaupadelt" deebet	400
Konto "Tootmistegevuse tulemus" krediid	400

Esitatud operatsioonid kajastatakse skemaatilistel kontodel allpool esitatud kujul.

Sinteetilise arvestuse kontod

Kaubad jaeettevõtteis

D		K	
Saldo 1. maiks	72000	1)	1630
3)	55000	8)	90
21)	1470	9)	60000
Maikuu käibed	56470	..	61720
Saldo 1. juuniks	66750		

Valmistoodang

D		K	
20)	1900	21)	1330
		22)	570
Maikuu käibed	1900	1900

Kassa

D		K	
Saldo 1. maiks	35	2)	1695
1)	1695		
5)	573	7)	570
Maikuu käibed	2268	...	2265
Saldo 1. juuniks	38		

Arvelduskonto Riigipangas

D		K	
Saldo 1. maiks	1865		
2)	65	5)	570
18)	820	10)	400
Maikuu käibed	885	970
Saldo 1. juuniks	1780		

Arveldused hankijatega

D		K	
6)	50600	3)	50600
Maikuu käibed	50600	..	50600

Arveldused ostjate ja tellijatega

D		K	
8)	90	9)	90
22)	570		
Maikuu käibed	660	90
Saldo 1. juuniks	570		

Tooraine ja materjalid

D		K	
Saldo 1. maiks	1780	11)	815
Maikuu käibed	-	815
Saldo 1. juuniks	965		

Mitmesugused deebitorid ja kreditorid

D		K	
Saldo 1. maiks	350	400
10)	400	13)	73
		16)	180
		18)	220
Maikuu käibed	400	473
Saldo 1. juuniks	130 ³³	253

³³ Konto "Mitmesugused deebitorid ja kreditorid" saldo on võetud konto käibeandmikust.

Aruandevalused summad

D			K
<u>Saldo 1. maiks</u>	25	4)	25
7)	30		
<u>Maikuu käibed</u>	30	25
<u>Saldo 1. juuniks</u>	30		

Töölised ja teenistujad

D			K
7)	540	<u>Saldo</u>	
		1. maiks	540
		12)	1610
<u>Maikuu käibed</u>	540	1610
		<u>Saldo 1. juuniks</u>	
			1610

Tootmine

D			K
11)	815	20)	1500
12)	550		
13)	25		
19)	100		
<u>Maikuu käibed</u>	1500	1500

Tootmise üldkulud

D			K
12)	60	19)	110
13)	3		
15)	25		
17)	22		
<u>Maikuu käibed</u>	110	110

Põhivahendid

D			K
<u>Saldo</u>			
1. maiks	8100		
<u>Saldo</u>			
1. juuniks	8100		

Põhifond

D			K
14)	55	<u>Saldo</u>	
		1. maiks	10420
		5)	3
<u>Maikuu käibed</u>	55	3
		<u>Saldo</u>	
		1. juuniks	10368

Osamakusfond

D			K
		<u>Saldo</u>	
		1. maiks	8140
		1)	65
<u>Maikuu käibed</u>	-	65
		<u>Saldo</u>	
		1. juuniks	8205

Erifondid

D			K
		15)	55
<u>Maikuu käibed</u>	-	55
		<u>Saldo</u>	
		1. juuniks	55

Erilaenukonto Riigipangas

Kaubenduslikud mahshindlused
(juurdehindlused) kaupadele

D		K	D
2)	1630	<u>Saldo</u>	
		<u>1.maiks</u>	54000
9)	60090	6)	50600
		18)	600
<u>Maikuu käibed</u>		61720 51200
<u>Saldo</u>			
1.juuniks			43480

D		K	D
24)	4640	<u>Saldo</u>	
		<u>1.maiks</u>	5760
25)	400	3)	4400
		20)	400
		21)	140
<u>Maikuu käibed</u>		5040 4940
<u>Saldo</u>			
1.juuniks			5660

Põhivahendite kulumine

Ettetehtud kulud

D		K	D
		<u>Saldo</u>	
		<u>1.maiks</u>	1055
		14)	55
<u>Maikuu käibed</u>	-	55
<u>Saldo</u>			
1.juuniks			1110

D		K	D
16)	180	17)	60
<u>Maikuu käibed</u>		180 60
<u>Saldo</u>			
1.juuniks			120

Kaubanduse käibekulud

Kaubendusliku tegevuse tulemus

D		K	D
<u>Saldo</u>		23)	1170
<u>1.maiks</u>	360		
4)	25		
12)	1000		
13)	45		
15)	30		
17)	38		
<u>Maikuu käibed</u>		1138 1170
<u>Saldo</u>			
1.juuniks			328

D		K	D
23)	1170	<u>Saldo</u>	
		<u>1.maiks</u>	3810
		24)	4640
<u>Maikuu käibed</u>		1170 4640
<u>Saldo</u>			
1.juuniks			7280

Tootmistegevuse tulemus

D	K
	<u>Saldo 1.maiks</u> 390
	25) 400
Maikuu käibed - 400
	<u>Saldo 1.juuniks</u> 790

Analüütilise arvestuse kontod

Kaubad jaeettevõteteis

Kauplus nr. 1			Kauplus nr. 2		
D		K	D		K
<u>Saldo</u>	1)	850	<u>Saldo</u>	1)	780
<u>1.maiks</u> 42000	8)	50	<u>1.maiks</u> 30000	8)	40
3) 30000	9)	33000	3) 25000	9)	27000
21) 840			21) 630		
Maikuu käibed 30840	33900	Maikuu käibed 25630	27820
Saldo			Saldo		
1.juuniks 38940			1.juuniks 27810	27820

Tootmine

Meeste viltide tootmine

Naiste viltide tootmine

D		K	D		K
11) 426	20)	800	11) 389	20)	700
12) 300			12) 250		
13) 14			13) 11		
19) 60			19) 50		
Maikuu käibed 800	800	Maikuu käibed 700	700

Mitmesugused deebitorid

Kolhoos "Sõprus"

Rajooniliidu Tööstuskombinaat

D		K	D		K
<u>Saldo</u>			<u>Saldo</u>	18)	220
<u>1.maiks</u> 130			<u>1.maiks</u> 220		
Saldo 1.juuniks 130			Maikuu käibed -	220

Mitmesugused kreditorid

Ametiühingu Vabariiklik Komitee		Rajooni Täitevkomitee	
D	K	D	K
10)	50	10)	350
	<u>Saldo</u>		<u>Saldo</u>
	1.maiks 50		1.maiks 350
	13) 73		16) 180
Maikuu käibed	50	Maikuu käibed	350
 73	180
	Saldo 1. juuniks 73		Saldo 1. juuniks 180

Süntaetilise arvestuse kontode käibeandmik
(rublades)

Kontode nimetus	Saldo 1.maiks		Maikuu käibed		Saldo 1.juuniks	
	D	K	D	K	D	K
1	2	3	4	5	6	7
Kaubad ja ettevõtteis	72000	-	56470	61720	66750	-
Valmistoodang	-	-	1900	1900	-	-
Kassa	35	-	2268	2265	38	-
Arvelduskonto Riigipangas	1865	-	885	970	1780	-
Arveldused hankijatega	-	-	50600	50600	-	-
Arveldused ostjate ja tellijatega	-	-	660	90	570	-
Mitmesugused deebitorid ja kreditorid	350	400	400	473	130	253
Aruandealused summad	25	-	30	25	30	-
Töölised ja teenistujad	-	540	540	1610	-	1610
Tooraine ja materjalid	1780	-	-	815	965	-
Tootmine	-	-	1500	1500	-	-
Tootmise üldkulud	-	-	110	110	-	-
Põhivahendid	8100	-	-	-	8100	-
Põhifond	-	10420	55	3	-	10368
Osamaksufond	-	8140	-	65	-	8205
Erifondid	-	-	-	55	-	55
Erilaenukonto Riigipangas	-	54000	61720	51200	-	43480
Kaubanduslikud mahahindlused (juurdehindlused) kaupadelt	-	5760	5040	4940	-	5660

	1	2	3	4	5	6	7
Põhivahendite kulumine	-	1055	-	55	-	1110	-
Etetehtud kulud	-	-	180	60	120	-	-
Kaubanduse käibekulud	360	-	1138	1170	328	-	-
Kaubandusliku tegevuse tulemus	-	3810	1170	4640	-	7280	-
Tootmistevõime tulemus	-	390	-	400	-	790	-

Kokku 84515 84515 184666 184666 78811 78811

Konto "Kaubad ja ettevõtteis" käibeandmik

Kontode nimetused	Jäägid 1. maiks	Maikuu käibed		Jäägid 1. juuniks
		D	K	
Kauplus nr. 1	42 000	30 840	33 900	38 940
Kauplus nr. 2	30 000	25 630	27 820	27 810
Kokku	72 000	56 470	61 720	66 750

Konto "Tootmine" käibeandmik

Kontode nimetused	Jäägid 1. maiks	Maikuu käibed		Jäägid 1. juuniks
		D	K	
Meeste viltide tootmine ..	-	800	800	-
Naiste viltide tootmine ..	-	700	700	-
Kokku	-	1 500	1 500	-

Konto "Mitmesugused deebitorid ja kreditorid"

käibeandmik

Kontode nimetused	Jäägid 1. maiks		Maikuu käibed		Jäägid 1. juuniks	
	D	K	D	K	D	K
Kelhoes "Sõprus" ..	130	-	-	-	130	-
Rajooniliidu Tõs- tuskombinaat	220	-	-	220	-	-
Ametiühingu Vaba- riiklik Komitee	-	50	50	73	-	73
Rajooni Täitevko- mittee	-	350	350	180	-	180
Kokku	350	400	400	473	130	253

Sünteetilise arvestuse kontode käibeandmikus toodud andmete alusel koostatakse bilanss 1. juuniks (vt. lk. 83).

Tuleb silmas pidada, et tarbijate kooperatsiooni süsteemis kehtestatud korra kohaselt kajastatakse majandusliku tegevuse finantstulemust jooksvas arvestuses eraldi harude (kaubandus, varumine, tootmistegevus jt.) lõikes, bilanssides aga tuuakse tulemus välja organisatsiooni kohta tervikuna. Finantstulemuse sääraseks kajastamiseks bilanssides valikulisel teel ilma raamatupidamise kirjen-dita liidetakse kreditsaldoga finantstulemuse kontode summad. Seejärel arvatakse saadud kokkuvõttest maha deebetsaldoga finantstulemuse kontode summad. Kreditsaldode summa ületamine kirjendatakse bilansi passivasse kirjele "Aruandeaasta kasum". Kui deebetsaldode summa on suurem, kirjendatakse see kirjele "Aruandeaasta kahjum". Raamatupidamise meetodi üldiseloomustuses märgiti, et selle meetodi koostisosaks on ka valmistoodangu ning tehtud tööde oma-hinna kalkulatsioon, mille meie ettevõtted perioodiliselt koostavad.

Bilanss 1. juuniks

(rublades)

A k t i v a	Summa	P a s s i v a	Summa
Põhivahendid	8 100	Osamaksufond	8 205
Kaubad ja ettevõtteis..	66 750	Põhifond	10 368
Käibekulud kaubajäägile	328	Põhivahendite kulumine	1 110
Tooraine ja materjalid	965	Aruandeaasta kasum	8 070
Kassa	38	Eri laenukonto Riigipan-	
Arvelduskonto Riigipan-		gas	43 480
gas	1 780	Kaubanduslikud mahahind-	
Ettenähtud kulud	120	lused (juurdehindlu-	
Aruandeaalused summad ..	30	sed) kaupadelt	5 660
Arveldused ostjate ja		Mitmesugused kredito-	
tellijatega	570	rid	253
Mitmesugused deebitorid	130	Töelised ja teenistujad	1 610
		Eri fondid	55
<u>Bilanss</u>	<u>78 811</u>	<u>Bilanss</u>	<u>78 811</u>

Kommunismi materiaali-tehnilise baasi ülesehitamisel on era-

kordselt suur tähtsus omahinna õigel kindlaksmääramisel ja omahinna alandamise ülesannete täitmise süstemaatilisel kontrollimisel.

Kalkulatsioon annab väärtuslikke andmeid omahinna struktuuri kohta selle koostiselementide lõikes, selgitab üksikute kuluelementide järgi tootmisprotsessis tekkinud kokkuhoiu või ülekulu ning aitab avastada kasutamata reservid toodangu omahinna alandamiseks. Jätkates varem alustatud näidet, koostame toodetud viltide tegeliku omahinna kalkulatsiooni analüütilise arvestuse kontodele tehtud kirjendite alusel.

Koostatud kalkulatsioon näitab, et ühe paari meeste viltide plaaniline omahind oli 8 rbl. 10 kop. ning ühe paari naiste viltide plaaniline omahind oli 7 rbl. 5 kop. Nende viltide tegelik omahind oli vastavalt 8 rbl. ja 7 rbl. Kalkulatsioonist on samuti näha, et mõlema toote omahinna alandamine on saavutatud osaliselt tooraine ja materjalide kulutuste kokkuhoiu, peamiselt aga kaudsete (üld-) kulude vähendamise arvel.

On vaja selgitada, kuidas saavutati tooraine ja materjalide kokkuhoid (jäätmete vähendamine, tehnoloogilise protsessi täiustamine jt.). Seejuures on vaja eriti hoolikalt kontrollida, kas see kokkuhoid ei halvendanud valmistoodangu kvaliteeti. Et järgnevatks perioodiks säilitada kaudsete kulude alandamisest saavutatud kokkukohid, on vaja kindlaks määrata, missuguste kulukirjete arvel kokkukohid saavutati.

Viltide tootmise aruandeline kalkulatsioon
maikuu kohta (rublades ja kopikates)

Kulutused	Meeste vildid			Naiste vildid		
	100 paarile	1 paarile		100 paarile	1 paarile	
		plaani järgi	tegeli- kult		plaani järgi	tegeli- kult
1	2	3	4	5	6	7
Tooraine ja mater- jalid	426.00	4.30	4.26	389.00	3.90	3.89
Tootmistööliste töötasu	300.00	3.00	3.00	250.00	2.50	2.50
Eraldised sotsi- aalkindlustuseks	14.00	0.14	0.14	11.00	0.11	0.11

	1	2	3	4	5	6	7
Tootmise üldkulud		60.00	0.66	0.60	50.00	0.54	0.50
Omahind		800.00	8.10	8.00	700.00	7.05	7.00
Toodete maksumus hulgihindades..		1000.00	-	10.00	900.00	-	9.00
Tulemus:							
a) kasum		200.00	-	2.00	200.00	-	2.00
b) kahjum		-	-	-	-	-	-

Kalkulatsioon näitab, et aruandekuul valmistatud viltidelt on saadud 400 rbl. kasumit; järelilikult on antud tootmine rentaal.

Lõpuks märgime, et näites on toodud ainult kalkulatsiooni kohta üldmõisted, põhjalikumad andmed aga antakse raamatupidamise erikursuses.

Küsimused

1. Kontode otstarve ja ehitus.
2. Milles seisab kontodel operatsioonide kahekordse kirjendamise reegel ja mis tähtsus sel on?
3. Milliseid kontosid nimetatakse sünteetilisteks ja milliseid analüütilisteks, milles nad erinevad, milline on nende vastastikune seos?
4. Mis on käibeandmikud, millised on nende liigid, otstarve ja koostamise kord?
5. Millistel kontodel ja kuidas arvestatakse tootmiskulusid?
6. Millistel kontodel ja kuidas arvestatakse kaupade sissetulekut ja väljaminekut, samuti kaupade ostmise, säilitamise ja müügi-ga seotud kulusid?
7. Millistel kontodel arvestatakse majandusliku tegevuse finants-tulemust ja kuidas seda kajastatakse bilansis?
8. Kuidas määratakse valmistoodangu omahind?

V peatükk

KONTODE LIIGITUS EHK KLASSEFIKATSIOON

§ 18. Kontode liigituse üldmõiste, liigituse tähtsus ja põhimõtted

Majanduslike protsesside mitmekesisus ja keerukus nõuavad õigeks arvestuseks, kontrollimiseks ja nende protsesside aktiivseks mõjutamiseks suurt hulka raamatupidamise kontosid.

Tarbijate kooperatsiooni organisatsioonide ja ettevõtete raamatupidamises on kasutusel üle 60 sünteetilise konto. Riikliku tööstuse ja kaubanduse organisatsioonide ja ettevõtete raamatupidamises kasutatavate kontode arv on mõnevõrra suurem.

Kõik need kontod erinevad omavahel sisu, sihituse ja neile kirjendamise korra poolest. Kuid paljudel neist on ühiseid tunnuseid, mis võimaldavad ühendada neid ühesugusteks rühmadeks.

Kontode rühmitamist ühiste tunnuste järgi nimetatakse kontode liigituseks ehk klassifikatsiooniks.

Kontode liigituse põhimõtete tundmaõppimine võimaldab sügavamalt arusaamist raamatupidamise meetodist, aitab mõista iga konto sisu ja sihitust ning õigesti kajastada neil kontodel vahendite ja majanduslike protsesside liikumist.

Tuntakse kontode liigitamise kahte viisi: a) majandusliku sisu ja b) kontode sihituse ning struktuuri järgi.

Esimese viisi juures võetakse aluseks antud kontodel arvestatavate vahendite ja protsesside majanduslik sisu.

Liigituse teise viisi aluseks on arvestamise meetod ise, s.o. vahendite ja protsesside arvestamise kord kontodel, kontode sihitus, deebet ja krediit, samuti käivete ning saldode olemus.

Kontode liigitamise viise vaadeldakse üksikasjalisemalt järgnevates paragrahvides. Siinjuures tuleb märkida, et neis paragrahvides käsitletud materjal põhineb eespool esitatud üldistatud näitel. Seepärast tuleb iga kontode rühmaga tutvumisel selgitada, kuidas üht või teist kontot näites on kasutatud, mida tähendavad kirjendamisdeebetisse ja krediidisse, mida näitab konto saldo jne.

§ 19. Kontode liigitus majandusliku sisu järgi

Selle liigitusviisi juures võetakse kontode liigitamise aluseks kontodel arvestatavate vahendite ja majanduslike protsesside sisu.

Tuginedes eespool toodud raamatupidamise aine iseloomustusele, jagunevad kõik kontod majandusliku sisu poolest järgmise kolme osa:

- I. Majanduslikke vahendeid arvestavad kontod.
- II. Vahendite moodustamise allikaid arvestavad kontod.
- III. Majanduslikke protsesse arvestavad kontod.

Vahendeid arvestavad kontod jagunevad omakorda juba eespool toodud rühmadesse:

1. Põhivahendeid arvestavad kontod.
2. Käibevahendeid arvestavad kontod.
3. Eemaldatud vahendeid arvestavad kontod.

Põhivahendeid arvestavate kontode hulka kuuluvad need, mille arvestatakse hooneid, ehitisi, masinaid, seadmeid, inventari, transpordivahendeid ja muid tootmissfääri, ringlussfääri ja tarbimisfääri (elamu- ja kultuurilis-elukondliku sihitusega) teenindavaid põhivahendeid.

Käibevahendeid arvestavate kontode hulka kuuluvad need, millel arvestatakse:

- a) tootmissfääris olevaid käibevahendeid (kontod, millel arvestatakse tooraineid, abimaterjale, kütust jt.);
- b) ringlussfääris olevaid käibevahendeid (kontod, millel arvestatakse valmistoodangut laos, kaupu kaubandusettevõtteis, varumiskaupu, rahalisi vahendeid, debitoorset võlgnevust jt.).

Eemaldatud vahendeid arvestavate kontode hulka kuuluvad kontod, millel arvestatakse tulumaksu kasumilt riigieelarvesse, eri sihitusega makseid oma kõrgemalseisvatele või muudele organisatsioonidele, oma või võrastele organisatsioonidele antud laene ja muid vahendeid, mis ei võta osa antud organisatsiooni käibest.

Vahendite moodustamise allikaid arvestavad kontod jagunevad järgmistesse rühmadesse:

- 1) omavahendeid või kinnistatud vahendeid arvestavad kontod (põhifondi, osamaksufondi, erifondide ja reserveid kontod);
- 2) kasumeid arvestavad kontod (eelmistel aastatel ja aruande-

aasta kasumi kontod);

3) juurdetõmmatud ja laenatud vahendite kontod (hankijate ja muude kreditoride kontod, erilaenu konto Riigipangas jt.);

4) kohustuste kontod jaotuse alal (kontod, millel arvestatakse arveldusi tööliste ja teenistujatega töötasu alal, arveldusi rahandusorganitega maksete ja lõivude alal, arveldusi ametiühinguga sotsiaalkindlustusmaksu alal jne.).

ii) Majanduslikke protsesse arvestavad kontod jagunevad järgmistesse rühmadesse:

1) tootmisprotsesse arvestavad kontod;

2) ringlusprotsesse arvestavad kontod.

Tootmisprotsesse arvestavad kontod jagunevad järgmiselt:

1) a) kontod, millel arvestatakse tootmisvahendite ja tarbeesemete tootmist (põhi-, abi- ja kõrvaltootmise kontod, kaudsete kulude arvestamise kontod);

b) kontod, millel arvestatakse kapitaalehitust ja kapitaalremonti (kapitaalmahutuste ja kapitaalremontide kontod).

Ringlusprotsesse arvestavad kontod jagunevad järgmiselt:

a) kontod, millel arvestatakse kaupade saamist ja realiseerimist hulgilülis;

b) kontod, millel arvestatakse kaupade saamist ja realiseerimist jaelülis;

c) kontod, millel arvestatakse varumiskaupade saamist ja realiseerimist.

§ 20. Kontode liigitus ülesande ja struktuuri järgi

Kontode liigitamisel ülesande ja struktuuri järgi on rühmitamise aluseks vahendite ja protsesside kontodel arvestamise meetod.

Kontode liigituse skeemi kontode ülesande ja struktuuri järgi võib kujutada järgmiselt:

A. Majanduslike vahendite ja nende allikate arvestamise kontod:

1) põhikontod;

2) reguleerimiskontod;

3) bilansijärelmised kontod.

B. Majandusprotsesside arvestamise kontod:

1) kogumis- ja jaotuskontod;

- 2) kalkulatsioonikontod;
- 3) plaani täitmise kontrollimise kontod.

C. Eelarvekontod:

- 1) eelarvelis-tulemuskontod;
- 2) eelarvelis-jaotuskontod.

D. Finantstulemuste kontod:

- 1) kontod, millel arvestatakse finantstulemusi üksikute tegevusharude viisi;
- 2) kontod, millel arvestatakse organisatsiooni kui terviku finantstulemusi.

Tutvunud kontode liigituse skeemiga kontode ülesande ja struktuuri järgi, asume nüüd kontode rühmitamise põhimõtete üksikasjalisemale vaatlusele.

§ 21. Majanduslike vahendite ja nende allikate arvestamise kontod

Selle alljaotuse kontod on määratud vahendite ja nende allikate liikumise ja seisuga arvestamiseks ja kontrollimiseks. Need kontod jagunevad omakorda järgmistesse rühmadesse: 1) põhikontod; 2) reguleerivad kontod; 3) bilansijärelmised kontod.

Põhikontod

Põhikontodel arvestatakse ja kontrollitakse antud organisatsiooni või ettevõtte kõigi vahendite ja nende allikate jääke ja liikumist.

Põhikontod jagunevad omakorda materiaalseteks, rahalisteks, fondide ja arvelduste kontodeks.

Materiaalsetel kontodel arvestatakse materiaalseid väärtusi. Niisugusteks kontodeks on kaupade, valmistoodete, tooraine, materjalide, kütuse, väheväärtusliku inventari, põhivahendite jt. kontod. Kõik need kontod on aktivakontod. Nende kontode deebet näitab väärtuste sissetulekut, krediid väärtuste väljaminekut. Nende kontode saldo on alati deebet saldo, mis näitab kontrol arvestatavate väärtuste jääki. Nende kontode analüütilisi kontosid peetakse nii naturaali- kui ka rahalistes näitajates.

Materiaalse konto skeem

Deebet	Kreedit
Väärtuste jääk aruandeperioodi alguseks	Väärtuste väljaminek
Väärtuste sissetulek	
Väärtuste jääk aruandeperioodi lõpuks	

Rahaliste vahendite kontodel arvestatakse rahalisi vahendeid, mis asuvad kassas, teel, arveldus- ja jooksvatel kontodel Riigipangas, avatud akreditiividel ja erikontodel. Kõik need kontod on aktiivakontod. Nende kontode deebetis näidatakse rahaliste vahendite sissetulekut ja kreditis väljaminekut. Nendel kontodel on alati deebetsaldo, mis näitab vahendite jääki.

Rahaliste vahendite konto skeem

Deebet	Kreedit
Rahaliste vahendite jääk aruandeperioodi alguseks	Rahaliste vahendite väljaminek
Sissetulek	
Jääk aruandeperioodi lõpuks	

Fondide kontodel arvestatakse fondideks määratud omavahendeid. Nende hulka kuuluvad kontod, millel arvestatakse põhifondi, osamaksufondi, erifonde ning reserve. Kõik need kontod on passiivakontod. Nende kontode kreditis näidatakse fondide moodustamist ja järgnevat suurenemist, deebetis aga fondide vähenemist nende kasutamise tulemusena. Nende kontode saldo on ainult krediti poolne ja näitab vastavate fondide vahendite jääki.

Fondi konto skeem

Deebet	Kreedit
Fondi vähenemine kasutamise protsessis	Fondi jääk aruandeperioodi alguseks
	Fondi suurenemine
	Fondi jääk aruandeperioodi lõpul

Arvelduste kontodeks nimetatakse kontosid, millel arvestatakse antud organisatsiooni arvlemisvahelikordi hankijate, ostjate, kre-

diidiasutuste, rahandusorganite, tööliste ja teenistujate, mitmesuguste deebitoride ja kreditoridega.

Arvelduste kontod jagunevad aktivakontodeks, passivakontodeks ja aktiva-passiva kontodeks.

Aktivakontodel arvestatakse mitmesuguste organisatsioonide ja isikute võlgnevust antud ettevõttele neile väljastatud väärtuste, osutatud teenuste, kaubalis-materiaalsete väärtuste avastatud puudujääkide jne. eest. Sellised on ostjate kontod, deebitoride kontod pretensioonide alal, isikute kontod puudujääkide ja materiaalsete kahjude hüvitamise alal, aruandekohustuslike isikute kontod jne. Arvelduste aktivakontode deebetis arvestatakse võlgnevuse tekkimist ja selle edasist suurenemist, kreditis aga võlgnevuse vähenemist tasumise või mahakandmise tulemusena. Nende kontode saldod on deebetsaldod ja näitavad võlgnevuse jääki.

Arvelduste aktivakonto skeem

Deebet	Kreedit
Võlgnevuse jääk aruandeperioodi alguseks	Võlgnevuse vähenemine tasumise või mahakandmise tulemusena
Võlgnevuse suurenemine	
Võlgnevuse jääk aruandeperioodi lõpuks	

Arvelduste passivakontodeks nimetatakse kontosid, millel arvestatakse antud ettevõtte või organisatsiooni iga liiki võlgnevust teistele organisatsioonidele, ettevõtetele ja isikutele neilt saadud väärtuste ja rahaliste vahendite, nende poolt osutatud teenuste jm. eest. Niisugustel kontodel arvestatakse võlgnevust hankijatele, töölistele ja teenistujatele töötasu alal, rahandusorganitele maksude ja lõivude alal, saadud lühiajaliste ja pikaajaliste laenude arvestamise alal jt. Nimetatud kontode kreditis arvestatakse võlgnevuse tekkimist ja suurenemist, deebetis aga vähenemist. Nendel kontodel on kreditsaldo, mis näitab meie võlgnevuse jääki mitmesugustele organisatsioonidele ja isikutele.

Arvelduste passivakonto skeem

Deebet	Kreedit
Võlgnevuse vähenemine tasumise või mahakandmise tulemusena	Võlgnevuse jääk aruandeperioodi alguseks
	Võlgnevuse suurenemine
	Võlgnevuse jääk aruandeperioodi lõpuks

Arvelduste aktiva-passivakontode iseärasuseks on see, et sõltuvalt neil kontodel arvestatavate arvelduste seisundist ja iseloomust võib antud organisatsioon olla kas deebitoriks või kreditoriks. Niisuguste kontode näiteks, peale varem esitatud (vt. § 17) "Mitmesuguste deebitoride ja kreditoride" konto, võivad olla sellised, millel arvestatakse arvlemisvahakordi rajooniliitude ja tarbijate kooperatiivide vahel, sisemisi arvlemisi organisatsiooni juhatuse ja selle isemajandavate ettevõtete vahel jne. Selliste sünteetiliste kontode saldod tuleb näidata kahepoolset, s. o. eraldi deebetsaldo ja eraldi kreditsaldo. Deebetsaldo aktiva-passivakontodes näitab debitoorset võlgnevust antud organisatsiooni kasuks ja kreditsaldo antud organisatsiooni kreditoorset võlgnevust teistele organisatsioonidele ja ettevõtetele. Nagu juuba § 17 on mainitud, saadakse kahepoolne saldo analüütilise arvestuse käibeandmiskust, mis koostatakse kuu lõpuks.

Arvelduste aktiva-passivakonto skeem

Deebet	Kreedit
Debitoorse võlgnevuse tekkimine ja suurenemine või	Debitoorse võlgnevuse vähenemine või
Kreditoorse võlgnevuse vähenemine	Kreditoorse võlgnevuse tekkimine ja suurenemine
Debitoorse võlgnevuse jääk	Kreditoorse võlgnevuse jääk

Reguleerivad kontod

Kehtestatud korra kohaselt arvestatakse real juhtudel vahendite mõningaid liike või vahendite allikaid muutumatus hinded, kusjuures võimalikud muudatused nendes hinnetes kajastatakse eraldi kontodel. Selleks kasutatakse eriliste reguleerivate kontode rühma. Nende kontode saldo täiendab või täpsustab vahendite või vahendite allikate hinnet, mille tõttu need kontod on saanudki reguleerivate kontode nimetuse.

Nii näiteks arvestatakse põhivahendeid kogu nende eksploatatsioonis oleku jooksul nende soetamise või valmistamise esialgses maksumuses, nende hinnet ei vähendata ka eksploatatsiooni protsessis tekkiva kulumise tõttu, kusjuures kulumine arvestatakse eraldi kontol. Põhivahendite kulumise arvestamiseks on kontode süsteemis eriline reguleeriv konto "Põhivahendite kulumine" (vt. üldis-

tatud näite operats. 14). See on passivakonto.

Iehéküljel 83 toodud bilansi aktivas on kirjel "Põhivahendid" näidatud põhivahendite esialgse maksumusena 8100 rubla, kuna passivas kirjel "Põhivahendite kulumine" on näidatud nende põhivahendite kulumine summas 1110 rubla. Nagu siit selgub, on põhivahendite jääkmaksumus 6990 rubla (8100-1110). Seega passivakonto "Põhivahendite kulumine" reguleerib, s. o. täpsustab põhivahendite hinnet, mis jooksvas raamatupidamises ja bilansis on näidatud esialgses maksumuses. Nagu juba varem öeldud, arvestatakse konto "Põhivahendite kulumine" kreditis põhivahendite kulumist, deebetis aga põhivahendite kulumise vähenemist.

Teine näide. Sama bilansi aktiva kirjel "Kauba ja kaubandusettevõtteis" on näidatud kauplustes asuvate kaupade maksumus jaehindades summas 66 750 rubla. Bilansi passivas kirjel "Kaubanduslikud mahahindlused (juurdehindlused) kaupadelt" on näidatud mahahindlused ja juurdehindlused summas 5660 rubla, mis antud organisatsioon on saanud neilt kaupadelt. Lahutades kaupade jaehinnast mahahindluste ja juurdehindluste summa, saame ostuhinnaks (omahind) 61 090 rubl. (66 750 - 5660). Järelikult passivakonto "Kaubanduslikud mahahindlused (juurdehindlused) kaupadelt" reguleerib, s. o. täpsustab jaehindades arvestatud kaupade hinnet, taandades selle ostuhinnale.

Reguleerivaid kontosid, mis asuvad passivas ja täpsustavad aktiva põhikontodel kajastatud vahendite hinnet, nimetatakse kontraaktiivseteks reguleerimiskontodeks, s. o. vastasseisvateks aktiva kontodele.

Kontraaktiivsete kontode kreditisse kantakse suurenemine ja deebetisse vähenemine; nendel kontodel on ainult kreditsaldo.

Peale kontraaktiivsete reguleerimiskontode kasutatakse raamatupidamises veel teistsuguseid reguleerivaid kontosid. Nii näiteks näidatakse kehtestatud korra kohaselt aruandeaasta kasum, samuti möödunud aastate kasum kuni lõpliku jaotamiseni bilansi passivas täies summas, vaatamata sellele, et aruandeaasta jooksul makstakse sellelt kasumilt riigieelarvesse tulumaksu ning tehakse mõningaid eraldisi ja kulutusi (näit. eraldisi ettevõttefondi, kulutusi lasteadeade ülalpidamiseks jne.).

Aasta jooksul riigieelarvesse makstud tulumaks kasumilt arvestatakse aktiva reguleerimiskonto "Arveldused riigieelarvega tulu-

maksu alal kasumilt" deebetis ja aruandeaasta kasumi arvel tehtud eraldised ning kulutused aktiva teise reguleerimiskonto "Eraldised ja kulutused aruandeaasta kasumi arvel" deebetis.

Oletame, et kooperatiivorganisatsioon kandis aruandekuul oma arvelduskontolt Riigipangas riigieelarvesse tulumaksu kasumilt 1470 rubla ja tasus samalt arvestuskontolt lasteaia ülalpidamise kulusid 60 rubla. Selle organisatsiooni kasumi üldsumma aruandepeerioodi lõpul oli 8070 rubla.

Nimetatud ülekanDED kajastuvad kontodel järgmiselt:

Aruandeaasta kasum		Arvelduskonto Riigipangas	
D	K	D	K
	saldo 8070	1)	1470
		2)	60
Arveldused riigieelarvega tulumaksu alal kasumilt		Eraldised ja kulutused aruandeaasta kasumi arvel	
D	K	D	K
1)	1470	2)	60

Eespool toodust võib tõdeda, et üldisest kasumist, mis on näidatud kontol summas 8070 rubla, vtab antud organisatsiooni käibest osa ainult 6540 rubla (8070-1530), kuna ülejäanud osa kasumist on kulutatud tulumaksu maksmiseks ja kulutusteks lasteaia ülalpidamiseks.

Järelikult aktiva reguleerimiskontod "Arveldused riigieelarvega tulumaksu alal kasumilt" ning "Eraldised ja kulutused aruandeaasta kasumi arvel" reguleerivad, s. o. täpsustavad vahendite allikate suurust, antud juhul aruandeaasta kasumi summat, mis on organisatsiooni käibes.

Aktiva reguleerimiskontosid, mis täpsustavad passiva põhikontodel arvestatud vahendite allikate suurust, nimetatakse kontrapassiivseteks reguleerimiskontodeks. Nende kontode suurenemine kantakse deebetisse ja vähenemine kreditisse; neil kontodel on ainult deebetsaldo.

Kontraaktiivseid ja kontrapassiivseid reguleerimiskontosid nimetatakse veel kontraarseteks, s. o. vastasseisvateks kontodeks, kuna nad asuvad bilansis oma põhikontode suhtes vastaspoolel ja v -

hendavad nende hinnet.

Peale selle leiame raamatupidamises veel nn. täiendavaid reguleerimiskontosid, mis erinevalt kontraarsetest kontodest ei vähenda põhikontode summast, vaid suurendavad neid ja asuvad bilansi samal poolel kus põhikontodki.

Täiendavad reguleerimiskontod, samuti kui kontraarsedki kontod, võivad olla nii aktiva- kui ka passivakontod.

Täiendava aktivakonto näiteks võib olla bilansi aktivas esinev kirje "Käibekulud kaubajärgile", mis täiendab kaupade põhikontot ja võimaldab määrata vahetult bilansi alusel kaupade tegelikku omahinda.

Kehtiva korra kohaselt tuleb kõik kaubalis-materiaalsed väärtused riiklike ja kooperatiivsete organisatsioonide ja ettevõtete bilanssides näidata tegelikus omahinnas. Kooperatiivorganisatsioonides arvestatakse aga kaupu jaehindades. Kaupade tegeliku omahinna kindlaksmääramiseks tuleb nende maksumusest jaehinnas lahutada passivas näidatud mahahindlused ja juurdehindlused ning liita bilansi aktivas eri kirjena näidatud käibekulud kaubajärgile.

Juhindudes sellest ja võttes aluseks lk. 83 toodud bilansi, tõdeme, et bilansis jaehindades näidatud kaupade tegelik omahind on 61 418 rbl. (66 750-5660+328).

Passiva täiendava reguleerimiskonto näiteks võiks olla tarbijate kooperatiivides kasutatav konto "Arveldused varumiskontori ja kooperatiivide vahel kasumist 50% üleandmise alal".

Kehtiva korra kohaselt peavad varumiskontorid kooperatiivide poolt varutud põllumajandussaaduste ja tooraine realiseerimisest saadavast kasumist 50% andma neile kooperatiividele (kvartalite viisi). Varumiskontorid kannavad nimetatud vahendid kooperatiividele üle oma arvelduskontolt Riigipangas kolme kvartali jooksul. Pärast aastaaruande kinnitamist tehakse nende üleandmiste lõplik arvestus (täiendus IV kvartali arvel).

Tarbijate kooperatiivid, saades need ülekanded kolme kvartali jooksul, koostavad järgmise lausendi:

Deebet - Arvelduskonto Riigipangas.

Kreedit - Arveldused varumiskontori ja kooperatiivide vahel kasumist 50% üleandmise alal.

Aasta jooksul näidatakse tarbijate kooperatiivi bilansi passivas varumiskontori kasumilt saadud ülekanded eraldi kirjena. Ka-

sumi üldsumma saamiseks tuleb nende ülekannete summa liita tarbijate kooperatiivi oma kasumile, mis on näidatud bilansi kirjel "Aruandeaasta kasum".

Järgmise aasta alguses liidavad tarbijate kooperatiivid varumiskontori lõpliku arvestuse alusel (kogu aasta eest) need summad oma eelmise aasta kasumiga.

Lõpuks võib öelda, et reguleerimiskontodeks nimetatakse kõiki niisuguseid kontosid, mis täpsustavad või täiendavad põhikontodel arvestatavate vahendite või nende moodustamise allikate hinnet.

Reguleerimiskontode kasutamine raamatupidamises võimaldab ühtesid ja samu kaubalis-materiaalseid ja muid väärtusi kajastada mitmes hindes ning näidata ühe või teise vahendite allika esialgset suurust ja järgnevat muutusi bilansis eraldi.

Bilansijärelmised kontod

Kõigi varem vaadeldud kontode ülesanne on arvestada antud organisatsioonile kuuluvaid vahendeid. Kuid iga organisatsiooni valduses võib olla ka temale mittekuuluvaid, vaid ajutiseks kasutamiseks eraldatud või hoiule antud vahendeid.

Nii näiteks rendivad kooperatiivorganisatsioonid lepingu alusel kohalikele täitevkomiteedele või muudelt organisatsioonidelt ruume kaubandus-, tööstus- ja muude ettevõtete avamiseks.

Juhtub sageli, et organisatsioonile saabub kaupa, mis hankija on saatnud lepingu tingimuste vastaselt ja mille tasumisest antud organisatsioon - ostja õigeaegselt keeldub.

Kõigi organisatsiooni valduses olevate, kuid temale mittekuuluvate väärtuste allesoleku eest vastutab organisatsioon, kelle käes need on, niisamuti kui omaenda väärtuste eest. Seepärast tuleb ka võõrad vahendid ja väärtused rangelt arvele võtta. Kuid neid ei saa arvestada koos oma vahendite ja väärtustega.

Seepärast on antud organisatsioonile mittekuuluvate, kuid organisatsiooni käes ajutiselt kasutamiseks või hoiul olevate vahendite ja väärtuste arvestamiseks raamatupidamises eri rühm kontosid - bilansijärelmised kontod.

Bilansi koostamisel näidatakse kõik antud organisatsioonile mittekuuluvad vahendid ja väärtused bilansi kokkuvõtte järel. Sellest ongi need kontod saanud nime - bilansijärelmised kontod.

Peale nimetatud vahendite ja väärtuste arvestamist kasutatakse

se bilansijärelmisi kontosid ka rangele aruandlusele kuuluvate plankide (osamaksumarkide, osamaksuraamatute, varumise vastuvõtu-kviitungite jt.), tähtajaliste kohustuste ja mõnede muude bilansi-kontodel mitte arvestatavate arvestusobjektide arvestamiseks.

Jooksva arvestuse pidamine bilansijärelmistel kontodel erineb arvestuse pidamisest bilansikontodel selle poolest, et bilansijärel-mistel kontodel kasutatakse ühekordset, mitte aga kahekordset raa-matupidamist. Seoses sellega ei esine bilansijärelmiste kontode ja-gunemist aktiva- ja passivakontodeks. Vastavalt sellele kajastatakse bilansijärelmistel kontodel arvestatavate väärtuste saamine kir-jega vastava bilansijärelmise konto sissetulekupoolel, väljaandmi-ne aga selle väljamineku poolel.

Nii näiteks kajastatakse nende kaupade saamine, mille maksmi-
sest on õigeaegselt keeldutud, bilansi järelmise konto "Hoiule võe-
tud väärtused" sissetulekus, nende kaupade tagasiandmine hankijale
aga sama konto väljaminekus.

Teine näide. Tarbijate kooperatiivi saabunud osamaksumarkide
maksumus nendel märgitud hindes kantakse bilansijärelmise konto
"Rangele aruandlusele kuuluvad plangid" sissetulekusse ja kuluta-
tud markide (liikmeraamatutesse kleebitud) maksumus sama konto väl-
jaminekusse.

Bilansijärelmise konto skeem

Sissetulek	Väljaminek
Jääk aruandeperioodi alguseks	Väljaminek
Saamine	
Jääk aruandeperioodi lõpuks	

§ 22. Majanduslike protsesside arvestamise kontod

Selle alljaotuse kontode abil teostatakse plaani täitmise
jooksvat arvestust ja kontrolli üksikutes majandusliku tegevuse ha-
rudes (tööstuses, kaubanduses, varumises jne.).

Selle alljaotuse kontod jagunevad kogumis-jaotus-, kalkulat-
siooni- ja plaanitäitmise kontrollkontodeks.

Kogumis- ja jaotuskontosid kasutatakse tootmise üldkulude või
muude kulude arvestamiseks, mis eelnevalt kogutakse eri kontole ja
hiljem (harilikult kuu lõpul) jaotatakse vastavatele kontodele.

Kogumis- ja jaotuskonto näiteks on üldistatud näites esinev konto "Tootmise üldkulud". Selle konto deebetisse olid meie näites kogutud vilditöökoja kõik üld- (kaudsed) kulud. Selle konto krediidis oli kajastatud kuu lõpul jaotamise alusel üksikutele toodetele kantud üldkulud.

Kogumis- ja jaotuskonto teiseks näiteks võiks olla konto "Administratiivkulud", millel rajooniliitudes arvestatakse kontori ja juhtimisaparaadi ülalpidamiskulusid. Kuu jooksul kogutakse selle konto deebetisse kõik nimetatud kulud ja kuu lõpul jaotatakse need kulud vastavate tegevusharude vahel ja kantakse sama konto krediidisse, debiteeritakse aga vastavate tegevusharude finantstulemuste kontosid (kaubandusliku tegevuse tulemus, varumistegevuse tulemus jne.).

Kogumis- ja jaotuskontod sulguvad pärast neil arvestatud kulude jaotamist; neil kontodel kuu lõpuks saldot ei ole.

Kogumis- ja jaotuskontodelt saab ka andmeid, mis on vajalikud tootmise üldkulude ja administratiivkulude eelarvest kinnipidamise kontrollimiseks.

Kogumis- ja jaotuskonto skeem

Deebet	Kreedit
Kulude rühmitamine aruandeperi- oodi jooksul	Kogutud kulude laialikandmine pärast jaotamist aruandeperi- oodi lõpul

Kalkulatsioonikontodeks nimetatakse niisuguseid kontosid, millel kogutakse mingi toote või tehtava töö kõik kulutused ning selgitatakse nende omahind.

Kalkulatsioonikontode hulka kuuluvad kaupade ja materjalide tootmise ja ümbertöötamise kontod, samuti uute ehituste ning kapitaalremondi kontod. Nende kontode deebetis kajastatakse kõik tootmiskulud, mis sisalduvad toote või tehtud töö omahinnas. Konto krediidisse kantakse kuu lõpul või tööde lõppemisel nende toodete või tööde tegelik maksumus.

Kalkulatsioonikontode jäägid (saldo) võivad olla ainult deebetis ja nad näitavad lõpetamata toodangule langevaid kulusid.

Kalkulatsioonikonto skeem

Deebet

Kreedit

Lõpetamata toodangu kulud aru-
andeperioodi alguseks
Aruandeperioodil tehtud kulud
Lõpetamata toodangu kulud aru-
andeperioodi lõpuks

Valmistatud toodangu ja tehtud
tööde tegelik hind

Plaani täitmise kontrollkontodeks nimetatakse niisuguseid kontosid, mille abil tehakse jooksvat kontrolli majandusliku tegevuse üksikute harude plaani täitmise üle. Neid kontosid liigitatakse operatsioonitulemuste ja operatsioonikontodeks.

Operatsioonitulemuste kontode iseärasuseks on erinevate hinnete kasutamine nende deebetis ja kreditis. Tavaliselt kajastatakse nende kontode deebetis toodangu või tehtud tööde tegelikke kulusid, kreditis aga näidatakse nende väljalaske- või plaaniline maksumus. Nende kontode saldo näitab finantstulemust, kusjuures kreditsaldo tähendab kasumit ja deebetsaldo kahjumit. Niisuguse konto näiteks tarbijate kooperatsioonis võiks olla konto "Transpordi ja kõrval-ettevõtete majandamine".

Tarbijate kooperatsiooni liitude autotranspordi ettevõtteis kogutakse selle konto deebetisse kõik transpordi ülalpidamise kulud. Selle konto kreditis kajastatakse transpordi poolt veetud veoste maksumus. Konto saldo näitab transpordi ekspuaterimise finantstulemust, mis kuu lõpul kantakse sellelt kontolt kontole "Transpordi tulemus". Operatsioonitulemuste kontodel on suur tähtsus majandusliku tegevuse operatiivse juhtimise ja kontrolli seisukohalt, kuna need kajastavad nii üksikute töölõikude plaani üldist täitmist kui ka nende töölõikude finantstulemust.

Operatsioonitulemuste konto skeem

Deebet

Kreedit

Tegelike kulude summa aruande-
perioodil
Aruandeperioodil saadud kasumi
ülekanne

Tehtud tööde väljalaske- või
plaaniline maksumus
Aruandeperioodil saadud kahju-
mi ülekanne

Operatsioonikontosid kasutatakse samuti jooksvaks kontrolliks üksikute alade plaanitäitmise üle. Kuid erinevalt operatsioonitu-

lemuste kontodest on kirjed operatsioonikontodes nii deebetis kui ka kreditis ühes ja samas hinded. Seoses sellega kajastavad operatsioonikontod ainult käibeid üksikute alade plaanitäitmise kohta, kuid ei selgita finantstulemust.

Operatsioonikontode hulka võib lugeda ka kontot "Kaupade ostmine", mida kasutatakse tarbijate kooperatsiooni mõnedes organisatsioonides ja ettevõtetes järgmiste operatsioonide arvestamiseks:

1) teelolevate kaupade arvestamiseks, 2) kaupade arvestamiseks, mis on makstud, kuid kuu lõpuks välja vedamata samalinnaliste hankijate ladudest, 3) transiitoperatsioonide arvestamiseks. Kontol "Kaupade ostmine" on keeruline ehitus ja sellega tutvutakse vastava ala (kaubanduse) raamatupidamise õppimisel. Organisatsioonid, kes seda kontot kasutavad, kajastavad selle deebetis operatsioonid kaupade ostu alal ja kreditis operatsioonid, mis kajastavad saabunud kaupade arvelevõtmist või transiidina realiseeritud kaupade väljakandmist.

§ 23. Eelarve- ja finantstulemuste kontod

Eelarvekontodeks nimetatakse selliseid, millel arvestatakse ja kontrollitakse organisatsioonide ja ettevõtete põhitegevusega seotud kulusid. Need kontod jagunevad eelarve-tulemuskontodeks ja eelarve-jaotuskontodeks.

Eelarve-tulemuskontode hulka kuuluvad kontod, millel arvestatakse kaubanduse ja varumise käibekulusid ning ühiskondliku toitlustamise kulusid.

Nende kontode abil kontrollitakse operatiivselt tegelikke kulusid ja jälgitakse nende vastavust kinnitatud eelarvetele.

Eespool kontole "Kaubanduse käibekulud" (vt. § 17) kirjendamisest selgus, et nende kontode deebetis kajastatakse kõiki tehtud kulusid ja kreditis nende kulude jaotamist kuu lõpul kontodele, kus arvestatakse majandusliku tegevuse eri harude finantstulemusi. Neil kontodel võib kuu lõpul olla deebetsaldo, mis näitab kaupade ja saaduste jäägile langevate käibekulude suurust. Nende kontode abil määratakse bilansi järgi kindlaks kaupade ja saaduste tegelik omahind ja kontrollitakse kuubilansis näidatud finantstulemuste õigsust. Kõigi nende kontode analüütilist arvestust peetakse kehtestatud kulunomenklatuuri järgi.

Eelarve-tulemuskonto skeem

Deebet

Kreedit

Käibekulude või kulude summa kaupade või saaduste jäägile kuu alguseks

Käibekulude või kulude suurenemine aruandekuul

Käibekulude ja kulude summa kaupade ja saaduste jäägile kuu lõpuks

Käibekulude ja kulude kandmine kuu lõpul finantstulemite kontodele

Eelarve-jaotuskontodeks nimetatakse kontosid, mille ülesandeks on kontrolli selliste kulude üle, mis on tehtud aruandeperioodil, kuid mis tegelikult kuuluvad järgmistele perioodidele. Nende kontode vajadus on tingitud sellest, et meie organisatsioonides ja ettevõtetes esineb kulusid, mis on tehtud või arvestatud antud kuul, tegelikult kuuluvad aga eelseisvatele aruandlusperioodidele, näiteks kaubalis-materiaalsete väärtuste ja põhivahendite kindlustuskulud, ettemakstud üür, aasta lõpul makstud summad ajalehtede, ajakirjade ja ametialaste väljaannete tellimiseks eelolevaks aastaks jne. Kõik need kulud arvestatakse eelarve-jaotuskonto "Ettetehtud kulud" deebetis. See on aktivakonto. Selle konto kreditis kajastatakse nende kulude igakuuliste osade ülekanndmine vastavatele käibekulude, finantstulemuste jne. kontodele, sõltuvalt kulude iseloomust. Selle konto analüütilist arvestust peetakse üksikute kulunimetuste järgi (väärtuste kindlustus, üür jne.).

Eelarve-jaotuskonto skeem

Deebet

Kreedit

Varem tehtud kulude jääk kuu alguseks

Antud kuul tehtud kulud

Järgnevatel kuudel jaotamisele kuuluvate kulude jääk

Antud kuu operatsioonidele kuuluvate kulude jaotamine

Finantstulemuste kontod on ette nähtud majandusliku tegevuse finantstulemuste väljaselgitamiseks ja arvestamiseks.

Eespool on üldistatud näite puhul öeldud, et tarbijate koöperatsiooni organisatsioonides ja ettevõtetes kajastatakse jooksvas

raamatupidamises iga tegevusharu finantstulemus eraldi, kuid bilansis näidatakse need ettevõtte kohta koos.

Finantstulemuste arvestamiseks tegevusharude viisi kasutatakse aktiiva-passiva kontosid "Kaubandusliku tegevuse tulemus", "Varumistegevuse tulemus", "Ühiskondliku toitlustamise ettevõtete tegevuse tulemus" jt.

Aasta jooksul kogutakse nende kontode deebetisse kõik planeeritud ja planeerimata kulud ja kahjud ning kreditisse kõik planeeritud ja planeerimata tulud. Planeeritud kuludeks ja tuludeks nimetatakse selliseid, mis on plaanis ette nähtud, kuna planeerimata kulud ja tulud on niisugused, mida plaanis ei ole ette nähtud. Finantstulemuste analüütilist arvestust peetakse kulude, kahjude ja tulude üksikute kirjete viisi.

Aruandeaasta lõpul kantakse kõigi finantstulemuste kontode saldod (üksikute kirjete viisi) finantstulemuste koondkontole "Aruandeaasta kasumid ja kahjumid", millel tuuakse välja organisatsiooni või ettevõtte kogu majandusliku tegevuse finantstulemus aruandeaasta jooksul. Selle konto deebetisse kantakse tegevusharude lõikes üle finantstulemuste kirjete deebetsaldod ja kreditisse kreditsaldod.

Konto "Aruandeaasta kasumid ja kahjumid" lõppsaldo näitab antud organisatsiooni või ettevõtte aruandeaasta lõplikku finantstulemust, s. o. kasumit (kreditsaldo korral) või kahjumit (deebetsaldo korral).

Järgmisel aastal arvestatakse neid tulemusi kuni kasumi jagamiseni või kahjumi katmiseni kontol "Eelmiste aastate kasumid ja kahjumid", kusjuures kahjum kantakse selle konto deebetisse ja kasum kreditisse. Pärast kasumi jagamist või kahjumi katmist see konto sulgub, s. o. saldod ei esine.

Konto "Aruandeaasta kasumid ja kahjumid" skeem

Deebet	Kredit
Aruandeaasta kulude ja kahjude summa	Aruandeaasta tulude summa
Saldo - aruandeaasta kahjum	Saldo - aruandeaasta kasum

§ 24. Kontoplaani mõiste

Majandusliku tegevuse õigeks arvestamiseks peab igal organisatsioonil või isemajandaval ettevõttel olema kinnitatud kontoplaan, mis kindlustaks pidevalt toimuvate majanduslike protsesside igakülgse kajastamise ja kontrolli nende üle.

Tarbijate kooperatsiooni süsteemis kasutatakse Keskliidu keskraamatupidamise poolt väljatöötatud kontoplaani.

Toome lühiväljavõtte kontoplaanist:

Kontode šifrid	Kontode nimetused	Analüütilise arvestuse struktuur
1	Kaupade ostmine	1. Kaubad teel (hankijate faktuurarvete järgi) 2. Maksekorraldustega tasutud, kuid samalinnaliste hankijate ladudest välja vedamata kaubad (hankijate faktuurarvete järgi) 3. Transiitsaadetised (faktuurarvete järgi)
2	Kaubad ja taara hulgiladudes	Materiaalselt vastutavate isikute ja nomenklatuurinumbrite järgi koguseliselt ja summaliselt
3	Kaubad ja taara jaettevõtetes jne.	Materiaalselt vastutavate isikute järgi

Raamatupidamiskontode plaan, või nagu seda tavaliselt nimetatakse - kontoplaan, sisaldab, nagu näeme toodud väljavõttest, kontode ja allkontode nimetusi ja kontode šifreid, mis on koondatud majandusliku sisu järgi rühmadesse või osadesse.

Šifriks nimetatakse konto numbrilist väljendust (numbrit) kontoplaanis. Kontode šifrid (numbrid) püsivad muutumatutena kogu kontoplaani kehtivuse aja. Kontode šifrite kasutamine võimaldab raamatupidamise paljudes tööloikudes kontode täieliku nimetuse väljakirjutamise asemel märkida ainult nende šifreid, mis annab märgatavat ajasäästu raamatupidajate töös. Kontode numbriliste šifrite kasu-

tamine on vältimatu neil juhtudel, kui raamatupidamisoperatsioonide registreerimiseks kasutatakse arvemasinaid.

Paljud kontod jagunevad kontoplaanis veel allkontodeks. Allkontodeks nimetatakse ühele või teisele sünteetilisele kontole määratud analüütiliste kontode näitajate rühmitust. Eespool toodud kontoplaani väljavõttes on näidatud, et sünteetiline konto nr. 1 "Kaupade ostmine" jaguneb kolmeks allkontoks: 1. "Kaubad teel", 2. "Maksekorraldustega tasutud, kuid samalinnaliste hankijate laadudest väljavedamata kaubad", 3. "Transiitsaadetised". Järelikult konto nr. 1 "Kaupade ostmine" analüütilise arvestuse andmeid võib rühmitada ainult nende kolme alljaotuse järgi.

Samas väljavõttes toodud kontod nr. 2 "Kaubad ja taara hulgi-ladudes", nr. 3 "Kaubad ja taara jaetevõtteis", samuti mõned teised kontod ei vaja analüütilise arvestuse andmete rühmitamist suuremateks alljaotusteks, mispärast neid ei ole ka allkontodeks jaotatud. Suurem osa sünteetilistest kontodest on siiski allkontodeks jagatud. Vahel nimetatakse allkontosid ka teise järgu kontodeks, kusjuures sünteetilised kontod on siis esimese järgu kontod.

Nõukogude raamatupidamises kasutatavad kontoplaanid on tüüp-plaanid, ühtsed ja kohustuslikud kõigile organisatsioonidele ja ettevõtetele, kellele need on määratud. Tarbijate kooperasiiooni süsteemis käesoleval ajal kehtiv ühtne kontoplaan on kohustuslik tarbijate kooperasiiooni kõigile lülidele, alates tarbijate kooperatiividest ja lõpetades Keskliiduga (Tsentrosojusiga).

Alates 1. jaanuarist 1960. a. on riikliku süsteemi jaoks kehtestatud NSV Liidu Rahandusministeeriumi poolt väljatöötatud ühtne kontoplaan tööstuse, ehitustegevuse, kaubanduse ja varustusettevõtete ning muude riiklike organisatsioonide ja asutuste kõigi tegevusharude jaoks.

Selle kontoplaani alusel töötasid Vene NFSV ja teiste liiduvabariikide kaubandusministeeriumid oma süsteemi organisatsioonidele ja ettevõtetele välja oma kontoplaanid, milles on võetud arvesse mõningaid kaubanduses esinevaid iseärasusi. Keskliidu keskraamatupidamine tegeleb praegu tarbijate kooperasiiooni süsteemis kehtiva kontoplaani ümbertöötamisega NSV Liidu Rahandusministeeriumi poolt väljatöötatud ühtse kontoplaani alusel, võttes selles arvesse tarbijate kooperasiiooni majandustegevuses esinevaid erinevusi.

Ühtsete tüüp-kontoplaanide rakendamine võimaldab raamatupidamise metodoloogiat ühtlust ja raamatupidamise aruandeandmete üldistamist nii üksikute tegevusharude masstaabis kui ka kogu rahvamajanduse ulatuses.

Selleks, et kindlustada ühtset korda majandusoperatsioonide kajastamisel kontoplaanis ettenähtud kontodel, töötatakse välja kontoplaanide karakteristikad. Nendes karakteristikates tuuakse ära kontode ülesanne ja majanduslik sisu, samuti omavaheline tüüp-korrespondeerivus, iga konto analüütilise arvestuse struktuur ja kontodel arvestatavate objektide hindamise kord.

Kapitalistlikes riikides piirdub ühtsete kontoplaanide kasutamine üksikute kapitalistlike ettevõtetega või nende monopolidega. Ühtsete kontoplaanide rakendamist takistab seal kapitalistide tootmisvahendite eraomandus ja ärisaladus.

Ühtsete tüüp-kontoplaanide rakendamine NSV Liidu sotsialistlike organisatsioonide ja ettevõtete raamatupidamises kinnitab täiendavalt sotsialistliku süsteemi raamatupidamise organisatsiooni üleolekut ja printsiipiaalset erinevust kapitalistlikust raamatupidamisest.

Küsimusi

1. Mida mõeldakse kontode liigitamise all ja milleks on liigitus vajalik?
2. Missuguseid liigitamisviise tuntakse ja milliste tunnuste järgi liigitatakse?
3. Kuidas jagunevad kontod liigitamisel majandusliku sisu järgi?
4. Kuidas jagunevad kontod liigitamisel ülesande ja struktuuri järgi?
5. Määritlege põhikontod, nimetage rühmad, millesse need jagunevad ja tooge näiteid nende kontode kohta.
6. Mis on reguleerivate kontode ülesanne? Loetlege nende liigid ja tooge näiteid nende kontode kohta.
7. Iseloomustage bilansijärelmisi kontosid, tooge nende kontode kohta näiteid ja nimetage nende põhiline erinevus bilansikontodest.
8. Mis on kogumis-jaotuskontode ülesanne? Tooge näiteid nende kontode kohta ja kirjeldage nendele kontodele kirjendamise korda.
9. Iseloomustage kalkulatsioonikontosid, selgitage nende ülesan-

deid ja nendele kirjendamise korda.

10. Määritlege plaani täitmise kontrollkontosid; nimetage, millistesse rühmadesse need jagunevad, tooge nende kontode näiteid ja kirjeldage neile kirjendamise korda.
11. Selgitage eelarvekontode ülesandeid, nende liike ja iseärasusi.
12. Iseloomustage finants-tulemuskontosid, nende liigitust, ülesandeid ja neile kirjendamise korda.
13. Mis on kontoplaan, mis on selle ülesanne ja milles seisab põhiline erinevus nõukogude raamatupidamise kontoplaanide ja kapitalistlike riikide raamatupidamise kontoplaanide vahel?

VI peatükk

MAJANDUSLIKE OPERATSIOONIDE DOKUMENTATSIOON

§ 25. Dokumentide mõiste ja tähtsus

Dokumentideks nimetatakse kirjalikke tõendeid, mis on koostatud kehtestatud korra kohaselt, on majanduslike operatsioonide teostamise aluseks ja tõendavad nende tegelikku sooritamist. Dokumentatsioon on raamatupidamise meetodi koostisosa.

Dokumentide tähtsus raamatupidamises on väga suur. Dokumentide abil, millega vormistatakse operatsioonid, toimub organisatsioonides ja ettevõtetes iga päev sooritatavate majanduslike operatsioonide üldine ja katkematu esmane registreerimine. Seoses sellega on dokumendid majandusprotsesside raamatupidamises kajastamise ainsaks allikaks. Ilma dokumendita ei lubata teha raamatupidamises ühtegi kirjet.

Erioluline tähtsus on dokumentidel sotsialistliku omandi säilivuse kindlustamisel. Dokumentide abil arvestatakse ühiskondliku omandi kõigi elementide seis ja liikumist ning kontrollitakse omandi kasutamist majandustegevuse kõigil aladel.

Dokumentides fikseeritakse korraldused mingi operatsiooni sooritamiseks. Seega on dokumendid operatsioonide teostamise aluseks. Ilma dokumendita ei võta materiaalselt vastutavad isikud (laohoidjad, kassapidajad jne.) vastu ega anna välja väärtusi, mis on nende vastutusel.

Dokumentides kajastuvad ka operatsioonide sooritamise faktid ise; seepärast on dokumendid materiaalselt vastutavatele isikutele ja teistele töötajatele nende poolt sooritatud operatsioonide sooritamise (kaupade, materjalide vastuvõtmine ja väljaandmine, raha saamine, aruandeliste summade kulutamine jne.) tõendamiseks. Dokumendid võimaldavad välja selgitada sotsialistliku omandi kuritarvitamises või ebaõiges kasutamises süüdi olevaid isikuid, ja takistada eelnevalt niisugust tegevust.

Dokumendid kujutavad endast kõigi raamatupidamises tehtud kirjete juriidilist põhjendatust ja neil on organisatsioonide ja isikutega vaidluste puhul tõendav jõud.

Lõpuks on dokumendid meie organisatsioonide ja ettevõtete majandusliku tegevuse kontrollimise põhiliseks allikaks dokumentaal-revisjonide puhul.

Igas organisatsioonis ja ettevõttes täidetakse iga päev mitmesuguseid majanduslikke operatsioone, mis vormistatakse vastavate dokumentidega, milles on toodud operatsiooni sisu iseloomustavad põhinäitajad.

Majanduslikke operatsioone vormistavad dokumendid on väga erineva sisuga. Nii näiteks on kaubaliste operatsioonide jaoks ühed dokumendid (faktuurarved, maksenõuded, saabumis- ja väljamiskirjad), kassaoperatsioonide jaoks teised (kassa sissetuleku- ja väljaminekuorderid), leivatööstuse operatsioonide jaoks kolmandad (tootmislehed jt.) jne.

Kõik need dokumendid erinevad omavahel nii vormi kui ka nende näitajate poolest, mis määravad neis registreeritavate operatsioonide sisu.

Dokumentide põhinäitajaid, mis iseloomustavad operatsioonide sisu, nimetatakse rekvisiitideks.

Rekvisiitide hulk ja nimetused olenevad nende operatsioonide sisust, mille vormistamiseks nad on määratud.

Kõigil dokumentidel, sõltumata nende ülesandest ja erinevusest, peavad olema järgmised ühised kohustuslikud rekvisiidid (näitajad):

- a) nimetus (sissetuleku order, saateleht, akt jne.);
- b) koostamise kuupäev;
- c) operatsiooni sisu ja alus;
- d) mõõtühikud (hulk, hind, summa);
- e) operatsiooni sooritamise ja õige vormistamise eest vastutavate isikute allkirjad.

Eespool loetletud, kõigile dokumentidele kohustuslikud rekvisiidid on kehtestatud "Ettevõtete ja majanduslike organisatsioonide raamatupidamise dokumentide ja sissekannete põhimääruses", mis on kinnitatud NSV Liidu Rahandusministeeriumi poolt 1961 aastal.

Peale eespool loetletud kõigile dokumentidele kohustuslike rekvisiitide võib esineda veel muid rekvisiite, mille hulga ja iseloomu määravad neil dokumentidel arvestatavad operatsioonid. Selliste hulka kuuluvad esmajoones dokumentidel sageli esinevad rekvi-

siidid, nagu dokumendi järjekorranumber, operatsiooni sooritamisest osavõtnud poolte nimetused, dokumendi koostanud organisatsioon või ettevõtte nimetus, aadress jt.

Dokumentide suure tähtsuse tõttu majandusliku tegevuse arvestamisel ja kontrollimisel on vajalik, et nende koostamise kohta kehtiksid vastavad reeglid ja nõuded.

Kõigile organisatsioonidele ja ettevõtetele kohustuslikud dokumentide koostamise üldreeglid on formuleeritud "Ettevõtete ja majandusorganisatsioonide raamatupidamisdokumentide ja -kirjendite määrustikus".

Nende reeglite kohaselt tuleb dokumentid koostada kehtestatud vormi kohastel plankidel ning täita kõik ettenähtud rekvisiidid. Sageli võib kas või ühe rekvisiidi puudumine dokumendil tühistada selle dokumendi tõendava jõu. Nii näiteks raha saaja allkirja puudumisel kassa väljaminekuorderil ei ole sellel orderil dokumendi jõudu. Rahalistele dokumentidele allakirjutama volitatud raamatupidaja allkirja puudumine sel orderil annulleerib samuti orderi kui dokumendi, ja selle alusel ei tohi raha välja anda.

Dokumente võib koostada käsitsi, kirjutus- ja arvemasinatel. Dokumentid peavad olema koostatud puhtalt ja selgelt tindiga või keemilise pliiatsiga. Tšekid sularaha saamiseks arvelduskontolt või jooksvalt kontolt Riigipangas, samuti kassaorderid peavad olema täidetud ainult tindiga. Dokumentide täitmine hariliku pliiatiga on keelatud.

Dokumentidel on keelatud kraapimised ja kirjutatud andmete parandamine viisil, mis pole ette nähtud. Dokumentidel juhtunud vead tuleb parandada ebaõige teksti või arvu läbikriipsutamise ja uute, õigete andmete pealekirjutamisega.

Vigade parandamist peab kinnitama dokumendile alla kirjutanud isik. Parandamine võiks olla vormistatud näiteks alljärgnevalt: "Läbikriipsutatud 137 rubla mitte lugeda, pealekirjutatud 167 rubla lugeda õigeks.

Raamatupidaja: (allkiri)."

Kassa- ja pangadokumentidel, (kassaorderid, tšekid, maksenõuded jt.) ei lubata üldse mingeid parandusi.

Eespool toodud üldreeglite täitmine on dokumentide koostamisel kohustuslik ning raamatupidamise usaldatavuse seisukohalt vajalik.

Dokumentide koostamine, samuti kõik sellega seotud arvestus-
töö järgnevad staadiumid, mida kirjeldatakse allpool, on iga ette-
võtte või organisatsiooni raamatupidamises kesksel kohal.

Seepärast on selle raamatupidamise tähtsama löigu ratsionali-
seerimisel ja tööjõu ning vahendite säästmisel suur tähtsus, kus-
juures samal ajal tuleb tõsta ka raamatupidamise kvaliteeti ja tõ-
hustada selle kontrollivaid funktsioone.

Operatsioonide suure arvu korral on tähtsal kohal dokumentide
mehaaniline koostamine ja töötlemine arvemasinate abil.

Mehhaniseerimisvahendite kasutamine tõstab märgatavalt raama-
tupidamise töötajate tööjõudlust operatsioonide läbitöötamisel ja
sellele järgneval registreerimisel arvestusregistrites.

Mehhaniseerimisvahendite laialdane kasutamine dokumentide
koostamisel parandab majandusoperatsioonide esmase registreerimise
kogu protsessi raamatupidamises.

Dokumentatsiooni kui raamatupidamise töö tähtsa ala töötlemi-
se ratsionaliseerimisel on tähtis koht ka ühtsete tüüpdokumentide
väljatöötamisel ja kasutamisel. Sest vaatamata mitmesugustesse te-
gevusharudesse kuuluvate organisatsioonide ja ettevõtete töiseloo-
mu erinevusele on suur osa neis toimuvatest operatsioonidest sarna-
sed. Nii näiteks tehakse kõigis organisatsioonides kassa- ja pan-
gaoperatsioonid, samuti arveldusoperatsioonid. Paljudes organisatsi-
oonides esinevad operatsioonid tooraine, materjalide, kaupade jne.
arvestamise alal. See asjaolu võimaldab niisuguste dokumendivormi-
de väljatöötamist, mida saab kasutada samaliigiliste operatsiooni-
de vormistamiseks nii riiklikes kui ka tarbijate kooperatsiooni
kaubandusorganisatsioonides ja -ettevõtetes, turustus- ja varus-
tusorganisatsioonides jne.

Seoses sellega on suur tähtsus dokumentide unifitseerimisel
ja standardiseerimisel.

Unifitseerimise all mõeldakse ühtsete dokumendivormide kasu-
tamist samaliigiliste operatsioonide arvestamiseks erinevate rah-
vamajandusharude ettevõteteis ja organisatsioonides.

Standardiseerimise all mõeldakse nii vormi kui ka suuruse pool-
lest sarnaste dokumentide teatud standardite väljatöötamist.

Dokumentide unifitseerimine ja standardiseerimine vähendab
raamatupidamise kulusid, sest see võimaldab dokumentide vormide
trükkimise organiseerimist tsentraliseeritud korras masstiraazis,

võimaldab dokumentide koostamist ja läbitöötamist laialdaselt mehhaniseerida, mis kergendab ja kiirendab raamatupidamises registreerimisprotsessi.

Nõukogude organisatsioonides ja ettevõtetes kasutatakse käesoleval ajal juba hulgaliselt unifitseeritud dokumente. Niisuguseid dokumente kasutatakse kassa-, parga- ja mõnede muude operatsioonide arvestamiseks (kassaorderid, tšekid, maksenõuded, maksekorraldused, avansiaruanded, autode tekkonnalehed jt.). Siiski on kasutatavaid ühtseid tüüpdokumente veel liiga vähe.

Raamatupidamise ratsionaliseerimisel oleks esimeseks sammuks dokumentide arvu vähendamine; selleks tuleks võimalust mööda asendada ühekordsed dokumendid kogumisdokumentidega. Selleks on vajalik üha enam kasutada ühekordsete väljamiskirjade asemel koondlehti tooraine, materjalide, kütuse, toiduainete, kaupade jne. väljandmiseks kaubanduses, leivatööstuses, ühiskondliku toitlustamise ettevõtteis, transpordiettevõtteis jne.; asendada ehitustegevuses igapäevased töökäsud kümnepäevastega, isegi kuuajalistega jne.

Tarbijate kooperatsiooni organisatsioonides ja ettevõtetes kasutatavate dokumentide edasise täiustamise ja lihtsustamise huvides soovitas Keskliidu juhatus liiduvabariikide kooperatiivliitude juhatustel esitada vastavad ettepanekud ning kohustas Keskliidu keskraamatupidamist vaatama need ettepanekud läbi ja esitama Keskliidu juhatusele.

§ 26. Dokumentide liigitus

Raamatupidamises kasutatavate dokumentide suure arvu, samuti oluliste erinevuste tõttu nende sisus, ülesandes ja koostamise korras tekib vajadus nende rühmitamiseks (liigitamiseks) ühiste tunnuste järgi.

Dokumente liigitatakse järgmiste tunnuste järgi: a) ülesanne, b) teadete maht, c) koostamise koht, d) kasutamise kord.

Ülesande järgi liigitamisel jagunevad dokumendid korraldavateks, täite- või tõendavateks ja raamatupidamisliku vormistamise dokumentideks.

Korraldavad dokumendid sisaldavad käsu või korralduse operatsiooni sooritamiseks, nagu näiteks organisatsiooni või ettevõtte juhataja käsud ja kirjalikud korraldused, antud organisatsiooni või

kõrgemalseisva organisatsiooni juhatuse määrused, töökäsud, materjalinõudmised, tšekid sularaha saamiseks pangast jne.

Täite- või tõendavates dokumentides fikseeritakse operatsiooni sooritamise fakte. Siia kuuluvad saabumis- ja väljamiskirjad, mis tõendavad kaubalis-materiaalsete väärtuste vastuvõtmist ja väljaandmist, vastuvõtuaktid, mitmesugused kviitungid, arved kulutuste kohta, materiaalselt vastutavate isikute aruanded jt.

Raamatupidamisliku vormistamise dokumendid koostab raamatupidamine kas korraldavates ja täitedokumentides kajastatud operatsioonide koondamiseks või selliste operatsioonide kajastamiseks raamatupidamises, millele ei ole koostatud dokumente. Nende hulka kuuluvad memoriaalorderid, kogumisandmikud, läbitöötamislehed, kauba-jäägile langevate käibekulude arvestus, realiseeritud hinnalisandi arvestus jne.

Mõnedel dokumentidel võib olla üheaegselt mitu eespool nimetatud tunnust. Nii näiteks on nõudmine, mille järgi on laost välja antud materjale, korraldav dokument, kuid samal ajal ka täite- ja tõendav dokument. Kassaorder raha väljaandmiseks on üheaegselt täite- ja tõendav dokument, samuti korraldav dokument ja raamatupidamisliku vormistamise dokument.

Dokumente, mis sisaldavad üheaegselt mitut eespool nimetatud tunnust, nimetatakse kombineeritud dokumentideks.

Teadete mahu järgi jagunevad dokumendid esmas- ja koondokumentideks. Esmasdokumentideks nimetatakse kõiki selliseid, mis vormistavad operatsioone nende sooritamise momendil. Esmasdokumendid on aluseks kõigile järgnevatele raamatupidamise kirjetele. Sia kuulub suurem osa majanduslikke operatsioone vormistavatest dokumentidest: saabumis- ja väljamiskirjad, aktid, saabunud ja müüdüd kaupade faktuurarved, allkirjad, kviitungid jne.

Peale esmasdokumentide kasutatakse veel koonddokumente, mis koostatakse varem koostatud esmasdokumentide alusel. Esmajärjekorras kuuluvad koondokumentide hulka materiaalselt vastutavate isikute poolt koostatavad aruanded, näiteks kauba-, kaubalis-rahaliised, kassa-, avansi- jne. aruanded. Koondokumentide hulka kuuluvad ka raamatupidamises koostatavad memoriaalorderid, koondandmikud, rühmituslehed jne.

Koostamiskoha järgi jagunevad dokumendid sisemisteks ja välisteks dokumentideks. Sisemisteks loetakse kõiki neid dokumente,

mis sõltumata nende ülesandest on koostatud antud ettevõttes või organisatsioonis. Välised dokumendid koostatakse väljaspool antud ettevõtet või organisatsiooni, s. t., saabuvad teistelt organisatsioonidelt. Sellisteks on hankijate arved, Riigipanga väljakirjutused arveldus- ja laenukontodest, arbitraaži käsud, kohtu täitelehed jt.

Dokumentide kasutamise korra seisukohalt jagunevad need ühekordseteks ja koguvateks. Ühekordseteks loetakse selliseid dokumente, mida kasutatakse ainult ühe operatsiooni vormistamiseks ja mida pärast arvestusregistrist läbikandmist enam ei kasutata. Siia kuulub enamik esmasdokumente, näiteks ostetud ja müüdud kaupade faktuurarved, saabumis- ja väljamiskirjad jt. Koguvateks dokumentideks nimetatakse selliseid, mida kasutatakse neis kajastatavate operatsioonide korduvaks vormistamiseks mingisuguse aruandlusperioodi (tavaliselt kuu) jooksul. Sellisteks on raamatupidamises koostatavad koondmemoriaalorderid, tooraine ja materjali sissetuleku ja väljamineku koondandmikud, kogumislehed jne.

§ 27. Dokumentide kontrollimine ja töötlemine

Dokumente koostatakse organisatsiooni või ettevõtte mitmesugustes töökohtades (kauplustes, ladudes, varumispunktides jne.). Dokumendid saabuvad raamatupidamisse kindlaksmääratud korras.

Raamatupidamises kontrollitakse dokumentide 1) operatsiooni sisu, 2) vormistamise õigsust ja 3) aritmeetilist õigsust.

Dokumentide operatsioonide sisu kontrollimine seisab selles, et kontrollitakse, kas dokumendis vormistatud operatsioon on kooskõlas kehtivate seaduste, korralduste ja määrustega, kas operatsioon vastab majanduslikule arvestusele, kinnitatud plaanidele, eelarvetele, lepingutele, kas dokumendis toodud hinnad, mahahindlused, juurdehindlused on õiged, jne.

Niisugune kontroll on tõhusaks vahendiks operatsioonide seaduslikkuse ja majandusliku otstarbekuse tagamiseks raamatupidamise töötajate poolt.

Eriti suur tähtsus on hindade õigsuse kontrollimisel, mistõttu raamatupidamise töötajad peavad erilist tähelepanu pöörama dokumentidel näidatud hindadele.

Dokumentide vormistamise õigsuse kontroll seisab selles, et

kontrollitakse, kas dokument on koostatud kehtestatud vormil, kas kõik rekvisiidid on õigesti täidetud, kas dokumentil esinevad parandused on nõutavas korras allkirjaga kinnitatud jne.

Dokumentide aritmeetilise õigsuse kindlaksmääramiseks kontrollitakse üle dokumendil esinevad korrutised (hinna ja koguse korrutised), kokkuvõtted, mahahindluste ja juurdehindluste arvutused jne.

Kui raamatupidamisele saabuval dokumendil, millel esinevad ainult operatsioonide naturaalnäitajad (kogused), arvutab raamatupidamine peale kontrollimise välja ka nende rahalise maksumuse vastavates hindades.

Kui raamatupidamisele saabub dokumente, millel on vormistatud kaubalis-materiaalsete väärtuste sisemine ümberpaigutamine, kontrollitakse neid ka vastastikku. Vastastikuse kontrolli puhul võrreldakse kaubalis-materiaalseid väärtusi väljaandnud materiaalselt vastutava isiku dokumente neid väärtusi saanud materiaalselt vastutava isiku samade dokumentide eksemplaridega. Vastastikku kontrollitakse ka real muudel juhtumitel, näiteks kui juhatuse kassast või vahetult kauplusest on Riigipanka viidud sularaha, mis on näidatud Riigipanga väljakirjutusel, võrreldakse neid summasid panga kviitungitega, mis on pandud kassa- või kaubalis-rahalise aruande juurde jne.

Pärast kontrollimist esitatakse erilist järelevalvet vajavad dokumendid juhatusele kinnitamiseks või organisatsiooni (ettevõtte) juhatajale. Sellisteks dokumentideks on mahakandmisaktid (kaupade riknemise, kaupade allahindamise, klaastaara purunemise puhul jne.), avansiaruanded, kaubalis-rahalsed aruanded, kauba loomuliku kao mahakandmise arvestused, põllumajandussaaduste vastuvõtukviitungid jne.

Pärast dokumentide kontrollimist ja kinnitamist toimub nende raamatupidamislik töötlemine.

Selle ülesandeks on dokumentide ettevalmistamine läbikandmiseks arvestusregistritest (raamatutest, žurnaalistest, kartoteegist), mida lähemalt kirjeldatakse VII peatükis.

Dokumentide raamatupidamisliku töötlemise maht sõltub neis dokumentides kajastatud operatsioonide sisust ja mahust. Dokumentide töötlemisel on oluline tähtsus korrespondeerivate kontode määramisel, millele kantakse dokumentide summad. Siin esinevate vigade tõttu võivad operatsioonid kajastuda raamatupidamises va-

lesti. Seepärast võib seda teha ainult töötaja, kes hästi tunneb raamatupidamise metodoloogiat ja antud organisatsiooni kontoplaani. Korrespondeerivad kontod märgitakse (konteeritakse) vahetult dokumentidele. Selleks on paljudel dokumentidel eraldatud vaba koht.

Dokumentide konteerimiseks koostatakse lausend:

Deebet konto "Tooraine ja materjalid"

Kreedit konto "Arveldused hankijatega" Hbl. 650.-

Kontearingut, kus on näidatud korrespondeerivad kontod ja summa, nimetatakse raamatupidamise lausendiks.

Raamatupidamises esinevad liht- ja liitlausendid. Lihtlausenditeks nimetatakse selliseid, kus korrespondeerivad ainult kaks kontot - üks deebetis, teine kreeditis. Eespool on toodud lihtlausendi näide. Liitlausendiks nimetatakse sellist, kus üheaegselt korrespondeerivad rohkem kui kaks kontot, kusjuures ühte debiteeritakse ja mitut krediteeritakse, või vastupidi.

Lausendid, kus üheaegselt debiteeritakse ja krediteeritakse mitut kontot, ei ole lubatud. Niisugused keerukad lausendid rikuvad kontode otsest korrespondeerivust ega võimalda näha nende vastastikust seost, raskendavad vigade, ebaõigete operatsioonide ja kuritarviduste avastamist.

Dokumente, millega vormistatakse üks kord kuus toimuvaid operatsioone, nimetatakse memoriaalorderiteks. Viimaste vorm on toodud lk. 115 .

Liitlausendi näide on toodud memoriaalorderis nr. 43. Meie poolt koostatud memoriaalorderites on näidatud nii kontode numbrid kui ka täielikud nimetused.

Töö lihtsustamiseks kontode nimetusi tavaliselt memoriaalorderitele ei märgita, vaid näidatakse ainult nende numbrid.

Memoriaalorder nr. 38

Kirjendada septembris 196 .a.

Alus (viide dokumendile või kirjendi sisu)	Konto deebet	Konto krediid	Summa
Arvestatud külanõukogule kooperatiivi kontori üüri septembrikuu eest lepingu alusel	nr. 171 Kaubanduse käibekulud, kirje 6	nr. 23 Mitmesug. deebitorid ja kreditorid	25,00
Kokku			25,00

5. septembril 196 .a. Pea-(vanem-)raamatupidaja (allkiri)

Lisa. Üks leht

Memoriaalorder nr. 43
Kirjendada septembris 196 .a.

Alus (viide dokumendile või kirjendi sisu)	Konto deebet	Konto krediid	Summa
Arvestatud väheväärtusliku inventari kulumist septembrikuu eest:			
a) kontoris ja jaekauplustes	nr. 171	nr. 142	
	Kaubanduse käibekulud, kirje 7	Väheväärtusli- ku inventari ja eririietuse kulumine	30.00
b) leivatööstuses	nr. 52	nr. 142	
	Tootmise üldkulud, kirje 8	Väheväärtusli- ku inventari ja eririietuse kulumine	15.00
Kokku			45.00

30. septembril 196 .a. Pea-(vanem-)raamatupidaja (allkiri)

Lisa. Üks leht

Eespool käsitleti selliste dokumentide töötlemist raamatupidamises, millega vormistatakse ainult kord kuus esinevaid operatsioone.

Tunduvalt keerukam on selliste dokumentide töötlemine, mis kajastavad kuu jooksul pidevalt toimuvaid operatsioone, nagu näiteks kassa-, kaubalis-rahalisi, kauba-, avansi- ja muid aruandeid. Aruannete töötlemisel märgitakse igale aruandele lisatud esmasdokumendile korrespondeerivate kontode nimetused, s. t. tehakse konteering. Samasugune konteering tehakse ka koonddokumendi (aruande) enese igale kirje (rea)kohta. Peale selle rühmitatakse koonddokumentidel ühesuguste korrespondeerivate kontodega kirjed. Seoses sellega, et iga liiki koonddokumendi edasine töötlemine on erinev, mida selgitatakse vastava ala raamatupidamise õpetamisel, vaatleme siin ainult kassaaruande töötlemise korda (vt. lk. 117).

Pärast raamatupidamisse saabunud kassaaruande kontrollimist märgitakse igale kassaaruandele lisatud dokumendile korrespondeerivate kontode numbrid. Samuti märgitakse korrespondeerivate kontode numbrid kassaaruande igale reale (vt. lahter "Korrespondeeriva kon-

to number").

Pärast korrespondeerivate kontode märkimist koostatakse konto "Kassa" kirjete rühmitusandmik ühenimeliste korrespondeerivate kontode deebet ja krediti kohta (vt. lk. 118).

Kirjete rühmitusandmiku kokkuvõtted kantakse korrespondeerivate kontode lõikes koondžurnaalis, mida tarbijate kooperatsiooni süsteemis peetakse põhioperatsioone arvestavate kontode kohta ("Kassa", "Arvelduskonto Riigipangas", "Eri-laenukonto Riigipangas", "Kauba ja taara hulgiladudes", "Kauba ja taara jaekaubandusettevõtteis" jt.). Neid žurnaale tutvustatakse lähemalt § 31. Kuu lõpul koostatakse eespool toodud vormi kohaselt žurnaalide kirjete kokkuvõtete põhjal memoriaalorderid.

Kui koonddokumentidega vormistatakse ühesuguseid pidevalt esinevaid operatsioone, mille jaoks ei ole koondžurnaale ette nähtud, kirjendatakse nende dokumentide rühmitamise andmed koondmemoriaalorderitesse või töötlemisandmikesse, nagu näidatud allpool koondmemoriaalorderil nr. 38. Koondmemoriaalorderi kirjete näide on toodud lk. 118.

Nagu toodud näitest selgub, erineb koondmemoriaalorder oluliselt tavalisest memoriaalorderist, mille vorm esitati eespool. Põhiline erinevus seisab selles, et koondmemoriaalorder on koondav order, millesse kuu jooksul rühmitatakse mingi põhikonto operatsioonide kirjendeid korrespondeerivate kontode lõikes.

Kassaruanne 1. septembril 196 .a.

(rublades)

Dokumendi nr.	Kellelt saadud või kellele antud	Korrespondeeriva konto nr.	Sissetulek	Väljaminek
1	2	3	4	5
	Jääk päeva alguseks		38	-
127	A. Kuusikult - kaupluse nr. 1 müügisumma	3	570	-
128	Riigipangast tšeki nr. 625419 järgi	11	625	-
129	J. Kadakalt avansi jääk	25	7	-
163	K. Mägiste aruandealuse summana	25	-	30
164	V. Sinisoo aruandealuse summana	25	-	25

1	2	3	4	5
130	T. Tasaselt kaupluse nr. 1 müügi- summa	3	510	-
165	Töötasu palgalehe nr. 1 järgi	26	-	570
131	I. Tomingalt osamakse	110	15	-
166	Viidud müügisummad Riigipanka	130	-	1080
Päevas kokku			1727	1705
Jääk päeva lõpuks			60	

Kassepidaja (alkkiri)

Kontrollitud ning 5 (viis) sissetuleku- ja 4 (neli) väljaminekudokumenti vastu võtnud 2. septembril 196 .a.

Vanemraamatupidaja (alkkiri)

Rühmitamisandmik žurnaali vorm nr. K-1,
konto nr. 10 "Kassa" kirjendite jaoks

(rublades)

Deebet		Kreedit	
Krediteeritavate kontode nr-id	Summa	Debiteeritavate kontode nr-id	Summa
3	1080	25	55
11	625	26	570
25	7	130	1080
110	15		
Kokku 1727		Kokku 1705	

2. septembril 196 .a.

Vanemraamatupidaja(alkkiri)

Memoriaalorder nr. 38

konto nr. 25 "Aruandealused summad" krediti jaoks
septembris 196 .a.

Järjekorra nr.	Kuupäev	Dokumendi nr.	Nimetus	Tekst
1	2	3	4	5
1	5	16	Avansiaruanne	A. Meri
2	7	9	Avansiaruanne	K. Mägi
Kokku				

Debiteeritavad kontod ja kulude kirjed				Märked raamatutesse kirjendamise kohta
nr. 42	nr. 43	nr. 171, kirje 19	Kokku	
6	7	8	9	10
5.00	14.00	11.00	30.00	
25.00	-	-	25.00	
30.00	14.00	11.00	55.00	

Pea-(vanem-)raamatupidaja (alkiri)

Koostas (alkiri)

Lisa ... lehel.

Koondmemoriaalorderid koostatakse ühe tunnuse - sünteetilise konto deebeti või krediti järgi. Nagu nähtub toodud näitest, kajastab koondmemoriaalorder nr. 38 konto nr. 25 "Aruandevalused summad" krediti poole kokkuvõtet.

Koondmemoriaalorderite rühmitamise andmed kantakse vastavatesse arvestusregistritesse, mida tutvustatakse järgmises peatükis.

Koondmemoriaalorderite kõrval kasutatakse praktikas ühesuguste operatsioonide kirjete koondamiseks veel töötlemisandmikke. Tarbijate koostööorganisatsioonides kasutatakse neid sageli töötasu arvestamiseks ja jagamiseks, samuti tooraine, materjalide, kütuse, väheväärtusliku inventari jt. liikumise kirjendamiseks.

Töötlemisandmikke koostatakse kas ühe tunnuse järgi, näiteks deebeti või krediti järgi, või kahe tunnuse, s. o. deebeti ja krediti järgi korraga. Mõnedel juhtudel rühmitatakse töötlemisandmikes summasid allkontode, analüütiliste kontode, kulude kirjete või muude ettenähtud näitajate järgi. Kuu lõpul koostatakse töötlemisandmike kokkuvõtete alusel üks või kaks memoriaalorderit tavalise vormi kohaselt.

Toome järgnevalt näite kirjenditest töötlemisandmikus.

1966. a. septembris
 konto nr. 42 "Majapidamisarterjalid" jaoks
 septembris 196 .a.

(rubladest)

Kaupkeev	Aruande nr.	Tekst	Konto nr. 42 deebetise järgmisest kontode		Konto nr. 42 kreeditiist järgmisest kontode deebetise					
			nr. 20	nr. 25	Kokku	nr. 521 kirje 6	nr. 171, kirje 7	nr. 172, kirje 6	Kokku	
8	49	J. Kanarjiku aruanne majapidamisarterjalid liitumise kohta	50	10	60	8	35	10	53	
16	50	" "	30	-	30	-	20	-	20	
23	51	" "	40	15	55	7	40	12	59	
30	52	" "	28	7	35	-	25	7	32	
		Kokku	148	32	180	15	120	29	164	

Vanemaarastupidaja (allkirj)

§ 28. Dokumentide säilitamine

Kontrollitud ja töödeldud dokumendid kantakse vastavatesse arvestusregistritesse (mida tutvustatakse järgmises peatükis), misjärel need antakse säilitamisele.

Arhiivis olevad dokumendid on põhimaterjaliks igal aastal organisatsioonide ja ettevõtete majandusliku tegevuse kontrollimiseks kõrgemalseisva organisatsiooni poolt läbiviidavate dokumentaalrevisjonide puhul. Samu dokumente kasutatakse juriidiliste tõenditena vaidluste puhul mitmesuguste organisatsioonidega ja üksikisikutega. Arhiivis säilitatavaid dokumente kasutatakse ka jooksvas töös vajalike õiendite andmiseks.

Seoses sellega peab dokumentide säilitamine olema organiseeritud selliselt, et oleks tagatud nii nende allesolek kui ka kiire leidmine.

Töödeldud dokumendid hoitakse kuni aruandeaasta lõpuni organisatsiooni või ettevõtte raamatupidamise arhiivis. Dokumente hoitakse tavaliselt kaustadesse õmmelduna memoriaalorderite numbrite kronoloogilises järjekorras, kuid dokumentide suure arvu korral hoitakse neid operatsioonide järgi, s. o. eraldi kassadokumendid Riigipanga arvelduskonto dokumendid, kaubalis-rahalisel aruanded jne. Kaustadesse õmmeldud dokumentide lehed nummerdatakse. Iga kausta kaanele kirjutatakse organisatsiooni või ettevõtte nimetus, kausta nimetus, tööperiood, s. o. aasta, millal dokumendid on koostatud ning kausta õmmeldud dokumentide lehtede üldarv.

Aruandeaasta lõpul antakse kõik töödeldud dokumendid raamatupidamise jooksvas arhiivist organisatsiooni alalisse arhiivi, kus neid säilitatakse vastavalt korrale ja tähtaegadele, mis on ette nähtud NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures asuva Arhiivide Peavalitsuse juhendis.

Alalisse arhiivi antud dokumentide kaustade nimed kantakse erilisse arhiiviraamatusse. Säilitamistähtaegade möödudes antakse eriti tähtsad dokumendid vastavalt Arhiivide Peavalitsuse juhendile kohalikule riiklikule arhiivile, ülejäänud dokumendid aga makulatuuriks.

Dokumentide andmise kohta Riiklikku Arhiivi või makulatuuriks tehakse arhiiviraamatusse märkus, viidates üleandmise dokumendile.

Küsimusi

1. Mida nimetatakse raamatupidamise dokumentideks ja milles seisab nende tähtsus?
2. Mida nimetatakse rekvisiitideks ja millised on dokumentide koostuslikud rekvisiidid?
3. Dokumentide koostamise ja neis esinevate vigade parandamise üldreeglid.
4. Dokumentide ratsionaliseerimise peamised teed.
5. Millistesse rühmadesse jagatakse dokumente?
6. Dokumentide kontrollimise põhilised viisid.
7. Milles seisab dokumentide töötlemine raamatupidamises?
8. Memoriaalorderi sisu. Milliseid memoriaalorderite liike kasutatakse ja millised on nende erinevused?
9. Milline on töötlemisandmike sisu ja ülesanne?
10. Dokumentide säilitamise reeglid.

VII peatükk

RAAMATUPIDAMISE REGISTRID, TEHNIKA JA VORMID

§ 29. Arvestusregistrite mõiste, nende liigid ja neisse kirjendamise kord

Kontrollitud ja töödeldud dokumentide põhjal kantakse kõik operatsioonid vastavatesse arvestusregistritesse.

Arvestusregistriteks nimetatakse eri vormi kohaseid tabeleid, millesse tehakse raamatupidamise kirjeid. Väliskuju poolest on arvestusregistrid kas raamatud, kaardid või lahtised lehed. Raamatutes on kõik tabelid, millesse tehakse raamatupidamise kirjed, koos ja köidetud, mis kindlustab nende allesoleku. Raamatust ei saa lehti välja võtta ega uutega asendada, mis on kartoteegi ja lahtiste lehtedega võrreldes raamatute eeliseks.

Kuid arvestusregistrite pidamisel raamatutes on ka puudusi. Kirjete tegemisel raamatutesse ei saa seda tööd töötajate vahel kuigi palju jagada (raamatusse saab korraga teha kirjeid ainult üks inimene). Raamatutesse ei saa teha mehhaniseeritud kirjeid.

Kaardid ja lahtised lehed, erinevalt raamatutest, ei ole kokku köidetud ja kujutavad endist üksikuid arvestustabeleid. Aruandeaasta jooksul hoitakse kaarte erilistes kartoteegikastides, mis tööpäeva lõpul lukustatakse.

Kartoteegikasti on kaardid paigutatud kas kontode numbrite, tähestiku, nomenklatuurinumbrite või mõne muu tunnuse järgi. Eriliste eraldajate või indikaatorite (metallist plaadikesed, millele on märgitud kontode numbrid või tähed, mille alusel on kaardid rühmitatud) kasutamine võimaldab vajaliku kaardi kiire leidmise. Kaarte kasutatakse enamasti analüütilise arvestuse pidamiseks.

Lahtisi lehti kasutatakse peamiselt žurnaalidena ja andmikena. Need on suuremakaustalised kui kaardid ja neid hoitakse erilistes mappides - registraatorites. Eriti rohkesti kasutatakse lahtisi lehti organisatsioonides, kus rakendatakse mehhaniseeritud arvestust.

Kaartide ja lahtiste lehtede kasutamine arvestusregistritena võimaldab arvestusalatöötajate tööd jaotada ning kirjendamist meh-

haniseerida. Kaartidele ja lahtistele lehtedele võib kirjendada märksa kiiremini kui raamatutesse; kaarte võib rühmitada mis tahes tööd soodustavasse järjekorda. Ja lõpuks, arvestusregistrite pidamine kaartidena ja lahtiste lehtedena on ökonoomsem kui raamatutena. Kuid ei saa jätta mainimata puudust, mis võimaldab võtta kuritarvituse varjamiseks kaarte ära või neid asendada.

Raamatud, kaardid ja lahtised lehed on kujult väga erinevad. Nende kaju sõltub neil arvestatavate operatsioonide iseloomust.

Tarbijate kooperatsiooni organisatsioonides ja ettevõteteis kasutatavad arvestusregistrid on välja töötanud Keskliidu keskraamatupidamine. Riiklike ettevõtete ja organisatsioonide arvestusregistrite tüüpvormid on välja töötanud NSV Liidu Rahandusministeeriumi Raamatupidamisarvestuse ja Aruandluse Valitsus. Tüüpvormide alusel töötavad ministeeriumide ja asutuste keskraamatupidamised välja oma süsteemi ettevõtetele ja organisatsioonidele arvestusregistrite konkreetsete vormid. Kõik arvestusregistrid jagunevad oma ülesande ja neisse kirjendamise viisi poolest kronoloogilisteks, süstemaatilisteks ja segaviisilisteks (kombineerituteks).

Kronoloogilisteks nimetatakse selliseid registreid, milles kõik dokumendid registreeritakse nende raamatupidamisse saabumise ja töötlemise järjekorras. Kronoloogilisi registreid nimetatakse tavaliselt žurnaalideks.

Kronoloogilise registri näiteks on registeržurnaal, mida tarbijate kooperatsiooni organisatsioonides ja ettevõteteis peetakse lk. 125 toodud vormi kohaselt.

Registeržurnaali ülesandeks on kõigi aruandekuul koostatud memoriaalorderite käivete (summade) registreerimine ja memoriaalorderitele järjekorranumbrite andmine.

Registeržurnaali käivete kokkuvõtet võrreldakse sünteetiliste kontode käibeandmiku kokkuvõttega. Käivete kokkuvõtete võrdlemisel on suur kontrolliv tähtsus. Võrdsuse puudumine neis kokkuvõtetes näitab, et mingi memoriaalorder on kas üldse kontodele läbi kandmata või kantud läbi ebaõigesti. Avastatud vead tuleb kohe parandada.

Memoriaalorderite nr-id	S i s u	Käibesumma			
		Jaanuar	Veebruar	Märts	jne. kuni aasta lõpu
1	Kassa sissetulek	8740			
2	Kassa väljaminek	8710			
3	Laekumine arvelduskontole				
	Riigipangas	7980			
4	Väljaminek arvelduskontolt				
	Riigipangas	7900			
5	Erilaenukonto laenude kustutamine Riigipangas	61530			
6	Laenude saamine erilaenukontolt Riigipangas	69640			
	jne.				
	Kokku	200500			

Kakssada tuhat viissada rubla.

Vanemraamatupidaja (alkiri)

Süsteematilise arvestuse registritesse rühmitatakse majanduslikud operatsioonid, kusjuures need kantakse vahetult vastavate kontode deebetisse või kreditisse. Niisugusteks registriteks on pearaamat, analüütilise arvestuse raamatud ja kaardid kaupade arvestamiseks hulgiladudes jne.

Tutvume kirjete kandmise korraga pearaamatusse (lk. 127-128) memoriaalorderites nr. 38 ja 43 näidatud operatsioonide alusel (lk. 115-116).

Pearaamatut peetakse ainult sünteetiliste kontode viisi. Iga konto jaoks avatakse selles vajalik arv lehekülgi vastavalt loodetavale kirjete mahule, lähtudes eelmise aasta kogemustest. Pearaamat peab olema kontode loetelu (sisujuht), milles näidatakse kontode asukoha leheküljenumbreid. See kergendab kontode leidmist.

Pearaamatu kontode deebet- ja kreditikirjendid on teineteisest eraldatud. Selleks on iga konto tabel jagatud kahte ossa.

Operatsioonid kirjendatakse pearaamatu kontodele memoriaalor-

deritest, kusjuures pearaamatu kahes esimeses lahtris näidatakse memoriaalorderite kuupäevad ja numbrid. Korrespondeerivate kontode jaoks ettenähtud lahtrites näidatakse kontode täieliku nimetuse asemel nende numbrid (šifrid). Korrespondeerivate kontode numbrite märkimine sel juhul võib pearaamatus selgitava teksti ära jätta.

Liitmemoriaalorderitest kirjendamisel pearaamatusse (korrespondeeritakse rohkem kui kaht kontot), näidatakse pearaamatu lahtris "Üksiksumma" üksikute korrespondeerivate kontode summad, kuna lahtris "Kogusumma" näidatakse memoriaalorderi kõigi korrespondeerivate kontode üldsumma (vt. kirjeid kontol 142 "Väheväärtusliku inventari ja eririietuse kulumine").

Liitmemoriaalorderite puhul, milledes korrespondeeritakse ainult kaht kontot, kantakse memoriaalorderi summa vahetult lahtrisse "Kogusumma" (vt. kirjeid kontodel 52 ja 171).

Kuu lõpul tehakse pearaamatu kirjete kokkuvõtted, kirjutatakse välja kuu käibed ja viiakse välja saldo järgmise kuu esimeseks kuupäevaks (vt. kontot 142).

Kõigi pearaamatu kontode käivete kokkuvõtted kantakse kuu lõpul koostatavasse sünteetiliste kontode käibeandmikku. Selle käibeandmiku käivete üldsummat võrreldakse registeržurnaali käivete kokkuvõttega.

Espool vaadeldud arvestusregistrid (registeržurnaal ja pearaamat) trükitakse käesoleval ajal ühte raamatusse, kusjuures ette paigutatakse registeržurnaal, selle järele pearaamat. Selline kahe registri ühendamine ühte raamatusse kergendab nende kasutamist ja võimaldab kokku hoida trükikulusid.

Meie poolt kirjeldatud registeržurnaali ja pearaamatu vormi kasutatakse ainult tarbijate koöperatsiooni organisatsioonides ja ettevõtetes. Teistes majandussüsteemides kasutatakse kronoloogilise ja süstemaatilise arvestuse registre (registeržurnaali ja pearaamatu) teistsuguseid vorme. Näiteks ei kasutata paljudes riiklikes tööstusettevõtetes, samuti riiklikus kaubanduses registeržurnaali, ka pearaamat on neil teistsugune.

Segaviisilisteks ehk kombineeritud arvestusregistriteks nimetatakse selliseid, milles on kronoloogilised ja süstemaatilised kirjed koos. Eriti heaks näiteks selle kohta on žurnaal-pearaamat, mida kasutatakse väikestes kolhoosides, raviasutustes ning teistes riiklikes ja ühiskondlikes organisatsioonides ja ettevõtetes, kus

Pearaamatu kirjete näiteid

Konto nr. 23

Mitmesugused deebitorid ja kreditorid

D e e b e t				K r e e d i t			
Memoriaalor- deri	Korrespon- deeriva konto nr.	Summa		Memoriaalor- deri	Korrespon- deeriva- konto nr.	Summa	
		Üksik- summa	Kogu- summa			Üksik- summa	Kogu- summa
koo- päev	nr.			koo- päev	nr.		
	Saldo 1. sept.		200 -		Saldo 1. sept.		-
				5	38	171	25 -
	Saldo 1. okt.		200 -		Saldo 1. okt.	Kokku	25 -

Konto nr. 52

Tootmise üldkulud

D e e b e t				K r e e d i t			
Memoriaalor- deri	Korrespon- deeriva konto nr.	Summa		Memoriaalor- deri	Korrespon- deeriva- konto nr.	Summa	
		Üksik- summa	Kogu- summa			Üksik- summa	Kogu- summa
koo- päev	nr.			koo- päev	nr.		
30	43		15 -				

kasutatavate kontode arv on väike (vt. vormi lk. 137).

Kirjete mahu järgi jagunevad arvestusregistrid veel sünteetilisteks ja analüütilisteks.

Sünteetilisteks nimetatakse selliseid registreid, mis kajastavad kõiki antud organisatsioonis või ettevõttes toimunud operatsioone üldistatud kujul, ainult sünteetiliste kontode lõikes. Niisuguste registrite hulka kuuluvad varem vaadeldud registreerimisžurnaal ja pearaamat.

Analüütilistel registritel kajastatakse teatud rühma operatsioone ühe või mitme omavahel seotud sünteetilise konto ulatuses. Niisuguste registrite hulka kuuluvad raamatud, milles arvestatakse arveldusi hankijatega ja ostjatega, tööliste ja teenistujatega jne., kaupade koguselise arvestuse raamatud ja kaardid, žurnaalid kaupade kohta jaekaubandusettevõtetes, kaupade ja toiduainete kohta ühis-kondliku toitlustamise ettevõtetes jne.

Olenevalt arvestatavate operatsioonide iseloomust on analüütilised registrid vormilt erinevad. Esitame näitlikke kirjendeid konto nr. 25 "Aruandearvused summad" analüütilise arvestuse registrisse (vt. lk. 130).

Arvestusregistritesse kirjendatakse mitmel viisil. Kirjendid jagunevad lihtsateks ja kopeerituteks. Kirjendeid kopeeritakse ära kirja saamiseks. Nii näiteks kasutatakse mõnedes organisatsioonides kirjendite kopeerimist hulgiladude kaupade analüütilise arvestamise korral, kui seda arvestust peetakse raamatupidamises koguselis-summalise arvestuse kaartidel. Sel juhul jääb originaalkirjend kaardile, jäljend (ärakiri) läbi kopeerpaberi aga jääb žurnaalilehele.

Arvestusregistritesse kirjendatakse kas käsitsi või arvemasinatega. Käsitsi kirjendamise korral tehakse need reeglikohaselt tindiga, kuid kopeerimise puhul lubatakse neid teha keemilise pliiatsiga.

Peale arvestusregistritega tutvumise tuleb tundma õppida ka raamatute ja kaartide pidamise põhireegleid, mis on kehtestatud NSV Liidu Rahandusministeeriumi poolt kinnitatud "Ettevõtete ja majandusorganisatsioonide raamatupidamisdokumentide ja -kirjendite määrustikuga".

Enne raamatusse sissekannete tegemist tuleb selle leheküljed nummerdada, kusjuures raamatu viimasel leheküljel tuleb näidata

raamatu lehekülgede arv, mis kinnitatakse pea-(vanem-)raamatupidaja allkirjaga ja ümmarguse pitsatiga.

Konto nr. 25 "Aruandevalused summad"
analüütiline register
K. Suurmetsa konto

(rublades)

Kirjend 196 .a.		T e k s t		Korres- pondeeriva konto nr.	Üksik- summa	Kogusumma	
Kuu- päev	Nr.	Do- ku- men- di nr.	Operatsiooni lühike kirjeldus			Dee- bet	Kree- dit
			Saldo 1. juuniks			10	
Juu- ni	20	26	Avansiaruande nr. 5 järgi ostetud maja- pidamismaterjale	42		-	6
"	1	89	Antud kassasse aruan- dealuste summade jääk	10		-	4
"	2	82	Antud aruandluseks	10		25	-
"	20		Avansiaruande nr. 6 järgi:				
		97	a) ostetud varumis- kaupu	5	14		
			b) nende kaupade ve- du lattu	173	3	-	17
			Kokku juunis			-	25 27
			Saldo 1. juuliks			8	

Selles näites toodud kontode numbrid tähepõhjad:

Konto nr. 5 - Varumiskaupad ja taara
" " 10 - Kassa
" " 42 - Majapidamismaterjalid
" " 172 - Varumise käibekulud

Iga raamatu kaanel näidatakse: a) organisatsiooni või ettevõtte nimetus; b) sünteetilise konto nimetus ja number, mille analüütilise arvestuse jaoks raamat on avatud; c) aruandeaasta. Peale selle peab igas raamatus olema sisujuht (raamatus avatud konto-

de loetelu).

Kui analüütilist arvestust peetakse kaartidel, registreeritakse kõik aasta algul avatud kaardid erilistes registrites, mille vorm on paigutatud lk. 131.

Kui ka teiste sünteetiliste kontode analüütilist arvestust peetakse kaartidel, avatakse niisugused registrid iga sünteetilise konto jaoks.

Konto nr. 2 "Kaubad ja taara hulgiladudes"
kaartide register 196 .a.

Analüütilise arvestuse kaartide järjekorra nr.	Analüütiliste kontode nimetus	Kaartide avamise kuupäev	Avatud lehekülgede nr.
1.	Siid-lõuend, artikkel 1223, nomenklatuurinumber 33117	2. jaan. 196 .a.	1
2.	Krepp-satlin, artikkel 1133, nomenklatuurinumber 33118	3. jaan. 196 .a.	1

Kaartide registreerimine nende avamisel võimaldab igal ajal kontrollida, kas kõik avatud kaardid on alles.

Iga kuu lõpul tehakse kõigi raamatute ja kaartide kokkuvõtted, kirjutatakse välja nende kuukäibed ja tuuakse välja jäägid (saldod) järgmise kuu esimeseks kuupäevaks.

Arvestusregistreid tuleb pidada puhtalt ja korralikult. Esi-nevad vead tuleb parandada vastavalt juhistele, mis on toodud § 30.

Kirjete jätkamine uuel leheküljel toimub sel teel, et eelmise lehekülje viimasel real näidatud kokkuvõtte (seni läbikantud kuu kirjete kokkuvõtte) kantakse üle järgmise lehekülje esimesele reale. Seejuures kirjutatakse tekstilahtrisse "Ülekanne leheküljele..." (näidatakse järgmise lehekülje number) ja järgmise lehekülje esimesele reale "Ülekanne leheküljelt..."

Kuu lõpul koostatakse arvestusregistrite kirjete alusel käibe-aruanded sünteetiliste ja analüütiliste kontode viisi. Peaarama-tu kontode käivete alusel koostatakse sünteetiliste kontode käibe-aruanne ning analüütilise arvestuse raamatute ja kaartide käivete kokkuvõtete alusel analüütilise arvestuse kontode käibe-aruanne.

Seejuures võrreldakse analüütiliste kontode käibearuande käivete kokkuvõtteid ja saldosiid vastavate kontode käivetega ja saldodega sünteetiliste kontode käibearuandel. Nende kontode sünteetiliste kontode käibearuandeid, mille kohta analüütilise arvestuse käibearuandeid ei koostata, võrreldakse nende arvestusregistrites endis tehtud kokkuvõtete ja saldodega.

Pärast sünteetiliste ja analüütiliste kontode võrdlemist ning avastatud vigade parandamist koostatakse bilanss ja täidetakse aruandetabelid.

Järgmise aasta alguses, pärast aastaaruande koostamist, lõpetatakse kõik arvestusregistrid (raamatud ja kaardid) sel teel, et tehakse neis kõigi kontode kokkuvõtted ja kirjutatakse saldo järgmise aasta 1. jaanuariks vastasküljele, s. o. deebetsaldo kreditiisse ja kreditsaldo deebetisse.

Uuel aastal avatakse arvestusregistrid kontode jääkide (saldo) sissetandmise teel 1. jaanuariks koostatud lõppbilansist ja selmise aasta arvestusregistrite lõppkannetest.

§ 30. Vigade parandamise viisid arvestusregistrites

Nii dokumentide koostamisel ja töötlemisel kui ka operatsioonide kirjendamisel arvestusregistritesse võivad tekkida vead, mis tuleb õigesti ja õigel ajal parandada.

Raamatupidamises kasutatavateks vigade parandamise viisideks on korrektuur, storneerimine ja täiendav lausend.

Korrektuuri puhul kriipsutatakse ebaõige tekst või summa läbi nii, et läbikriipsutatu oleks loetav. Selle peale kirjutatakse õiged andmed. Tehtud paranduse kohta tehakse raamatu või kaardi äärele või lehekülje lõppu parandaja (raamatupidaja) allkirjaga märkus samasuguse sisuga kui dokumentide parandamisel (vt. lk. 109).

Dokumentide ja arvestusregistrite vigade parandamist korrektuuri teel kasutatakse vigade puhul, mis on avastatud enne bilansi koostamist ja mis ei puuduta kontode korrespondeerivust. Korrektuurvõtet kasutatakse peamiselt tehniliste vigade parandamiseks arvestusregistrites. Näiteks kui analüütilise arvestuse raamatus või pearaamatus on summa deebetl asemel kantud krediti või 378 asemel on kirjutatud 738 jne.

Kui aga memoriaalorderil enesel on korrespondeerivad kontod

näidatud valesti, ei ole nimetatud parandamisviisi kasutamine otstarbekohane, sest sel puhul tuleks teha parandused kõigis arvestusregistrites, milledesse on kantud see ebaõige kirjend.

Kui korrespondeerivad kontod on memoriaalorderil näidatud valesti, samuti muude vigade puhul, millede parandamine korrektuurvõttega ei ole otstarbekohane, kasutatakse storneerimist.

Seda tehakse järgmiselt. Raamatupidamise ebaõige kirjendi parandamiseks koostatakse storneeriv (parandav) kirjend, milles summa kirjutatakse punase tindiga (või punase pliiatsiga) kontode samas korrespondeerivuses, nagu oli koostatud esialgne, ebaõige kirjend. Paranduskirjend kantakse vastavast arvestusregistrist läbi. Seejärel koostatakse tavalise tindiga õige kirjend ja kantakse arvestusregistri kontodest läbi.

Summadel, mis on kantud arvestusregistrite kontodele punase tindiga, on negatiivne tähendus ja käivete kokkuvõtmisel lahutatakse need kontode käivete üldkokkuvõttest. Seega viga parandataksegi.

Selgitame näite varal vea parandust punase stornoga.

Tarbijate kooperatiiv on saanud hankijalt majanduslikuks vajaduseks 10 rubla eest nõõri. Selle nõõri maksumus oleks tulnud kanda konto "Majapidamismaterjalid" deebetisse ja konto "Arveldused hankijatega" kreditisse. Raamatupidaja vea tõttu kanti aga nõõri maksumus ekslikult konto "Väheväärtuslik inventar ja eririietus" deebetisse ja õigesti konto "Arveldused hankijatega" kreditisse.

Vea parandamiseks koostame storneeriva memoriaalorderi (vt. allpool kirjendit 2), millesse kirjutame summa 10 rubla punase tindiga ja kanname selle memoriaalorderi kontodest läbi. Seejärel koostatakse samale summale tavalise tindiga õige memoriaalorder ja kantakse samuti kontodest läbi (vt. kirjend 3).

Arveldused hankijatega		Väheväärtuslik inventar ja eririietus		Majapidamismaterjalid	
D	K	D	K	D	K
	1) 10	1) 10		3) 10	
	2) 10	2) 10			
	3) 10				
Käive: -	10	Käive: -		Käive: 10	

Täiendavat lausendit kasutatakse niisuguste vigade parandamiseks, kus operatsioon on kantud kontodele õiges korrespondeerivu-

ses, kuid ettenähtust väiksemas summas.

Niisuguste vigade parandamiseks täiendava lausendiga koostatakse tavaline memoriaalorder puuduvale summale ja kantakse see läbi kontodest, millele ole tehtud ka esialgne kirjend.

§ 31. Raamatupidamise vormide mõiste

Eespool öeldust on juba teada, et raamatupidamises kasutatakse paljusid erinevaid arvestusregistreid, mis erinevad omavahel väliselt vormilt, ülesannetelt, kirjendamise viisilt ja kajastatavate andmete hulgal.

Kõik need arvestusregistrite ehituse ja kasutamise iseärasused määravad raamatupidamise vormi.

Raamatupidamise vormi all mõeldakse kronoloogiliste ja süstemaatiliste kirjete registrite teatud süsteemi, sünteetilise ja analüütilise arvestuse pidamise korda ning kirjete registritesse kandmise viise ja tehnikat.

Raamatupidamise arenemise ajaloolises protsessis on kasutatud paljusid eri vorme. Need vormid on arenenud vahetus seoses tootmise ühiskondlike viisidega, mille vajadusi raamatupidamine teenindas.

Kõige lihtsamad raamatupidamise vormid kahekordse kirjendamisega tekkisid juba feodaalühiskonnas.

Pärast Suure Oktoobrirevolutsiooni võitu sai varsti selgeks, et kapitalismi poolt meile pärandatud vanad raamatupidamise vormid ei ole võimalised täiel määral teenindama sotsialistlike ettevõtete kasvavaid vajadusi.

Seetõttu hakkasid nõukogude raamatupidamise teooria ja eesrindlik praktika otsima uusi, ratsionaalsemaid raamatupidamise vorme, mis vastaksid uue ühiskonnakorra nõuetele. Alates Suure Oktoobri võidust kuni käesoleva ajani on nõukogude raamatupidamises, kaasa arvatud ka tarbijate kooperatsiooni raamatupidamine, kasutatud mitmesuguseid vorme.

Tutvume kaasajal Nõukogude organisatsioonides ja ettevõtetes sagedamini kasutatavate vormidega.

Žurnaal-pearaamatu vorm. Selle vormi peamine iseärasus seisab selles, et siin kronoloogiline ja süstemaatiline kirjendamine on ühendatud ühte raamatusse, mida nimetatakse Žurnaal-pearaamatuks.

Selle raamatu vasakpoolses osas, mis kujutab endast žurnaali koos kronoloogiliste kirjetega, näidatakse üksikutes lahtrites memoriaalorderite numbrid ja kuupäevad, operatsiooni lühike kirjeldus ja summa. Raamatu parempoolne osa asendab pearaamatut ja kajastab süstemaatilisi kirjeid. Siia vastavate sünteetiliste kontode deebetise ja kreditiisse kirjendatakse operatsioonid.

Näitlikud kirjed sellesse raamatusse on toodud lk. 137. Kuu lõpul võetakse selles raamatus kõigi lahtrite käibed kokku ja viiakse välja kontode järgmise kuu esimese kuupäeva saldod.

Selle vormi analüütilist arvestust peetakse tavaliselt raamatutes. Vormi eeliseks on lihtsus, näitlikkus ja kõigi kirjete ülevaatlikkus.

Seda vormi ei saa kasutada organisatsioonides ja ettevõtetes, kus operatsioonide arvestamiseks vajatakse suurt arvu kontosid, nagu näiteks tarbijate kooperatsiooni organisatsioonides ja ettevõtetes, riiklikus kaubanduses, riiklikus tööstuses ja mujal.

Kuni 1952. aastani oli see vorm tarbijate kooperatiivide raamatupidamise põhivormiks, kuna kontode arv kooperatiivide kontoplaanis sel ajal ei ületanud 25. Käesoleval ajal kasutatakse seda vormi väikestes kolhoosides, raviasutustes, koolides ning muudes väikestes riiklikes ja ühiskondlikes organisatsioonides ja ettevõtetes.

Memoriaalorderi vorm. Selle vormi olemus on lühidalt järgmine. Igale raamatupidamise saabuvale esmas- või koonddokumendile koostatakse pärast kontrollimist ja mõnedel juhtumitel ka kinnitamist memoriaalorderid. Need orderid registreeritakse kõigepealt registreerimisžurnalis, mis siin kujutab endast kronoloogiliste kirjete põhilist registrit ja kantakse seejärel pearaamatu vastavatele kontodele. Pärast seda kantakse kõik operatsioonid memoriaalorderite ja neile lisandatud esmas- ja koondokumentide alusel analüütilise arvestuse registritesse, milliseid, väljaarvatud konto "Kassa", peetakse kaartidel. Kassaoperatsioonid peetakse kohustuslikult erilises kassaraamatus.

Kuu lõpul koostatakse pearaamatu ja analüütilise arvestuse registrite kontode kokkuvõtete põhjal sünteetiliste ja analüütiliste kontode käibeandmikumud. Pärast sünteetilise ja analüütilise arvestuse andmete vastastikust võrdlemist koostatakse bilanss.

Memoriaalorderi vormi paremus, võrreldes eespool vaadeldud

vormiga, seisab selles, et seda võib rakendada igas ettevõttes, sõltumata kontoplaanis olevate kontode arvust.

Selle vormi suureks puuduseks on arvestusalatöötajate ebatootlik töö suure arvu memoriaalorderite koostamisel, samuti nende registreerimisel ja vastavatesse arvestusregistritesse rühmitamisel.

Kuni 1952. a. 1. jaanuarini kasutati memoriaalorderi vormi mõnede erinevustega ka tarbijate kooperatsiooni liitudes ja nende isemajandavates ettevõtetes. Käesoleval ajal kasutatakse seda vormi mitmesugustes variantides ühiskondlikes ja riiklikes ettevõtetes, kes ei ole läinud üle žurnaal-orderi vormile.

Žurnaal-orderi vorm. Selle raamatupidamise vormi on välja töötanud NSV Liidu Rahandusministeerium, kasutades seejuures riiklike tööstusettevõtete raamatupidamise eesrindlikke kogemusi.

Selle vormi aluseks on koguvate žurnaal-orderite kasutamise põhimõte, kusjuures igale žurnaal-orderile kinnitatakse alaline number.

Nagu nimigi näitab, kujutab žurnaal-order endast üheaegselt žurnaali ja koondmemoriaalorderit. Esmas- ja koonddokumentide alusel töödeldud operatsioonid kantakse žurnaal-orderile kronoloogilises järjekorras, kusjuures need rühmitatakse vastavate korrespondeerivate kontode viisi. Järelikult ühendavad žurnaal-orderid endas nii kronoloogilisi kui ka süstemaatilisi kirjeid.

Mõned operatsioonid, mis vajavad eelnevalt mingite objektide viisi rühmitamist, näiteks kulutatud tooraine ja abimaterjalide, töötasu ja muude kulutuste jaotamine toodetavate saaduste, tellimiste, tsehhide jne. viisi, kirjutatakse alguses erilistesse töötlemiss- või rühmitusandmikesse. Kuu lõpul kantakse selliste kulutuste kokkuvõtted neist andmikest vastavatesse žurnaal-orderitesse.

Enamasti on žurnaal-orderid ette nähtud operatsioonide arvestamiseks mitme omavahel seotud sünteetilise konto jaoks. Kuid mõne konto kohta, nagu näiteks "Kassa", "Arvelduskonto Riigipangas", "Aruandearused summad" jt., peetakse eri žurnaal-ordereid.

Mõnede kontode puhul, mille operatsioonid vajavad eriti hoolikat kontrolli ning mille dokumendid koondatakse ühte kohta, näiteks kontodele "Kassa", "Arvelduskonto Riigipangas", "Erilaenukonto Riigipangas" jt., peetakse peale žurnaal-orderite veel abiandmikke. Neis abiandmikkes kajastatakse samade kontode deebetikäibed

Y
Zurmaal-pearsamat

Memoriaal- order	Kuu- päev	nr.	S i s v	Käibe- summa	Konto nr.		Konto nr.		Konto nr.		Jne.	
							
					D	K	D	K	D	K		
				4400	150	-	2700	-	250	4400	1300	-
1	1.07.		Saldo 1. juuliks 196.,	130	130	-	100	-	-	30	-	-
2	1.07.		Kassa sissetulek 1.07.	200	-	200	150	-	50	-	-	-
3	6.07.		Kassa väljaminek 1.07.									
			Vahendite sissetulek									
			"Arvelduskontole Riigipangas" 1.-5. juulini	120	-	-	120	-	-	120	-	-
4	6.07.		Vahendite väljaminek									
			"Arvelduskontolt									
			Riigipangas" 1.-5. juuli	2000	-	-	2000	2000	-	-	-	-
5	7.07.		Saadud tooraineid vastavalt laohoidja aruandele 1.-5. juuli	400	-	-	-	-	400	-	400	-
			Kokku juuli	2850	130	200	270	2100	2050	550	400	-
			Saldo 1. augustiks	2750	80	-	970	-	100	2750	1700	-

("Kassa", "Arvelduskonto Riigipangas" jt.), rühmitades need mitmesuguste kontode krediti alusel.

Erinevalt teistest eespool vaadeldud vormidest, mille sünteetiline ja analüütiline arvestus peetakse eri registrites, on enamuse kontode žurnaal-orderid koostatud selliselt, et nad kajastavad üheaegselt nii antud kontode sünteetilist kui ka analüütilist arvestust. Seoses sellega ei ole vaja nende kohta raamatutes ega kaartidel pidada analüütilise arvestuse iseseisvaid registreid.

Selle vormi juures peetakse analüütilise arvestuse iseseisvaid registreid raamatutes või kaartidel ainult niisuguste sünteetiliste kontode puhul, millel on suur arv analüütilisi kontosid, nagu "Põhi- ja abimaterjalid", "Valmistoodang laos", "Kaubad ja taara hulgiladudes", "Arveldused töolistega ja teenistujatega" jne.

Kõik žurnaal-orderid on koostatud krediti tunnuse järgi, s. t. neis kajastatakse nende sünteetiliste kontode (ühe või mitme) krediti kirjed, mille operatsioon arvestatakse neis žurnaal-orderites. Sealjuures liigitatakse vertikaallahtrites need kirjed vastavalt korrespondeerivate kontode deebetikirjetele.

Žurnaal-ordereid on mitut eri vormi. Igaüks neist on kohandatud arvestatavate operatsioonide iseärasustele.

Žurnaal-orderid ja abiandmikud sisaldavad peale üldkehtestatud rekvisiitide veel mitmesuguseid aruannete koostamiseks vajalike informatsioonilisi näitajaid (kulukirjete numbrid, muutumine aasta algusest jt.). Tänu nende andmete kajastamisele žurnaal-orderites, on hõlbustatud ja kiirendatud raamatupidamisaruannete koostamine, mistõttu sellel vormil on suur eelis teiste meil kasutatavate raamatupidamise vormide ees.

Peale käivate kantakse žurnaal-orderitele veel kontode saldod iga kuu alguseks, mistõttu nende žurnaal-orderite puhul, kus on ühendatud sünteetiline ja analüütiline arvestus, kaob vajadus kontode analüütilise käibeandmiku koostamiseks.

Kuu lõpul võetakse žurnaal-orderite kontode käibed korrespondeerivate kontode lõikes kokku.

Eespool öeldu põhjal võib teha järelduse, et žurnaal-orderitele on iseloomulik üheaegne summade rühmitamine:

- a) kajastamiseks sünteetilises arvestuses;
- b) kajastamiseks analüütilises arvestuses;
- c) aruandlusandmete kogumiseks.

Toome näitlikud kirjed konto "Kassa" jaoks koostatud žurnaal-orderil.

Žurnaal-order nr. 1 konto "Kassa" krediti jaoks
september 196 .a.¹

(rublades)

Kassaaruanne		Kontode deebetisse				Kokku konto "Kassa" kredidit	Jääk päeva lõpuks
Kuu-päev	Nr.	Arveldus-konto Riigipangas	Töölised ja teenistujad	Aruandealused summad	Jne.		
Jääk 1. septembriks							218
1	192	50	60	30		140	78
2	193	-	40	20		60	18
jne.							

Kokku kuu jooksul

Žurnaal-order on koostatud 30. septembril 196 .a.

..... (alkiri)

Kirjendid pearaamatusse tehtud 3. oktoobril 196 .a.

Pea-(vanem-)raamatupidaja (alkiri)

¹ Kirjendid žurnaal-orderisse ja pearaamatusse on tehtud lühendatud kujul.

Žurnaal-orderite kuukokkuvõtted kantakse pearaamatu kontodele alljärgnevalt:

Konto "Kassa"

(rublades)

Kuu	Deebetikäibed kontode kredidist				Kokku deebet	Kreediti käive	Saldo	
	Arveldus-konto Riigipangas, žurnaalorder nr. ...	Aruandealused summad, žurnaalorder nr....	Mitmesugused deebitorid ja kreditorid, žurnaalorder nr....	jne.			Deebet	Kreediti
1. Ol. 196 .a.								70
Jaauar	1500	35	20		1555	1560	65	
Veebruar	1400	30	18		1448	1453	60	
jne.								

Kõigi kontode deebet- ja kreditikäibed kirjendatakse pearaamatusse mitmesugustest žurnaal-orderitest. Nagu näitest selgus, kirjendatakse ainult deebetikäibed korrespondeerivate kontode loikes, kreditikäibed aga kirjendatakse üldsummas, jagamata neid korrespondeerivate kontode vahel. Järelikult kajastavad lõppkokkuvõttena žurnaal-orderid ja pearaamat täielikult kõigi kontode deebet- ja krediti korrespondeeringuid.

Nende kontode kohta, millede kohta peetakse peale žurnaal-orderite veel analüütilisi registreid (raamatute või kaartide kujul), koostatakse kuu lõpul käibeandmiku. Kõrvutades nende käibeandmike kokkuvõtteid ja saldoid vastavate sünteetiliste kontode samade andmetega pearaamatus, võrreldakse sünteetilist ja analüütilist arvestust. Pärast võrdlust ja esinenud vigade parandamist tuakse pearaamatus välja kontode saldod järgmise kuu alguseks.

Pearaamatu kontode ja analüütilise arvestuse käibeandmike kontode saldode alusel koostatakse bilanss. Samal ajal täidetakse žurnaal-orderites ja abiandmikes toodud täiendavate andmetel aruandevormid. Sünteetiliste kontode käibearuannet žurnaal-orderi vormi puhul ei koostata, kuna selle järele puudub vajadus.

Žurnaal-orderi vorm on progressiivsem ja käesoleval ajal kõige enam levinud raamatupidamise vorm Nõukogude organisatsioonides ja ettevõtetes, välja arvatud tarbijate kooperatsiooni süsteem, kus kasutatakse teist vormi.

Žurnaal-orderi vormi peamine paremus seisab selles, et ühendades žurnaaliid ja memoriaalorderid, mis haaravad kõigi operatsioonide kontosid, vähendab see tunduvalt memoriaalorderite ja arve- tuaregistrite arvu, ning raamatupidamise tööd üldse. Peale selle, kajastades registrites vajalikke informatsioonilisi andmeid, mis on vajalikud raamatupidamise aruannete koostamiseks, hõlbustab see ka nende koostamist.

Žurnaal-orderi vormi puuduseks on selle keerukus ja suurus.

Raamatupidamise žurnaal-orderi vormi skeem on toodud lk.142.

Žurnaal-raamatuline vorm. Raamatupidamise žurnaal-raamatulist vormi kasutatakse tarbijate kooperatsiooni organisatsioonides ja ettevõtetes. Kuni 1952. aastani kasutati tarbijate kooperatiivides ja kooperatiivide liitudes mitmesuguseid kontoplaane ja raamatupidamiselise vorme. See asjaolu mõjus raamatupidamise organiseerimisele ebasoodsalt ja muutis tarbijate kooperatsiooni süsteemi raamatupi-

damise tehnika ja aruandluse koostamise keerukaks.

Raamatupidamise ümberkorralduse tulemusena 1. jaanuarist 1952.a. kehtestati tarbijate kooperatsiooni organisatsioonidele ja ettevõtetele uus ühtne kontoplaan ja ühtne raamatupidamise vorm, mida nimetati žurnaal-raamatuliseks vormiks.

Raamatupidamise uus vorm tõi tarbijate kooperatsiooni raamatupidamise organisatsiooni ja tehnikasse olulisi paremusi. Žurnaal-raamatulise vormi puhul suurenes oluliselt arvestusalatöötajate töötotlikkus operatsioonide kirjendamisel arvestusregistritesse, samuti bilansside ja aruandluse koostamisel. Vähenes ka memoriaal-orderite arv ning analüütilise arvestuse maht.

Žurnaal-raamatulise vormi juures on suurel määral säilitatud eespool vaadeldud žurnaal-orderi vormi põhiprintsiibid. Kuid see sisaldab ka žurnaal-orderi vormiga võrreldes olulisi erinevusi.

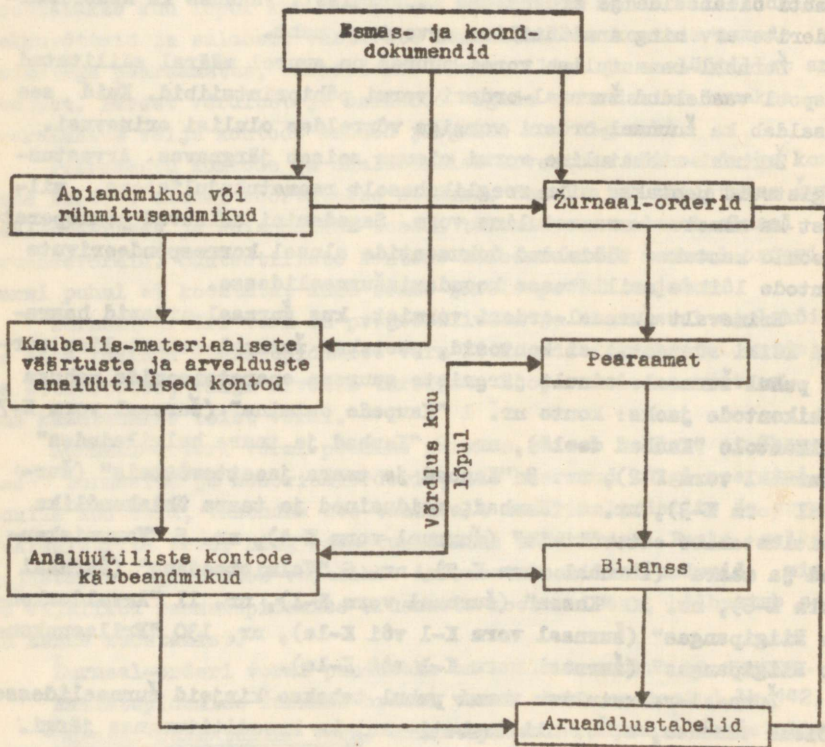
Žurnaal-raamatulise vormi olemus seisab järgnevas. Arvestusregistreid peetakse siin reeglikohaselt raamatukujulistena, millest ka nimetus - raamatuline vorm. Sagedamini esinevad põhikooperatsioonid kantakse tšöödeldud dokumentide alusel korrespondeerivate kontode lõikes erilistesse koondamisžurnaalidesse.

Erinevalt žurnaal-orderi vormist, kus žurnaal-orderid haaravad kõiki sünteetilisi kontosid, peetakse žurnaal-raamatulise vormi puhul žurnaale ainult järgmiste suurema operatsioonide mehuga põhikontode jaoks: konto nr. 1 "Kaupade ostmine" (žurnaal vorm K-7 alikontole "Kaubad teel"), nr. 2 "Kaubad ja taara hulgiladudes" (žurnaal vorm K-2), nr. 3 "Kaubad ja taara jaetevõtteis" (žurnaal vorm K-3), nr. 4 "Kaubad, toiduained ja taara ühiskondliku toitlustamise ettevõtteis" (žurnaal vorm K-4), nr. 5 "Varuiskaubad ja taara" (žurnaal vorm K-5), nr. 6 "Valmistoodang" (žurnaal vorm K-6), nr. 10 "Kasea" (žurnaal vorm K-1), nr. 11 "Arvelduskonto Riigipangas" (žurnaal vorm K-1 või K-la), nr. 130 "Erilaenukonto Riigipangas" (žurnaal vorm K-1 või K-la).

Žurnaal-raamatulise vormi puhul tehakse kirjeid žurnaalidesse mõlisa tunnuse, s. e. nii deebet- kui ka krediti tunnuse järgi. See on põhiline erinevus žurnaal-orderi vormist, kus tehakse kirjeid ainult krediti tunnuse järgi.

Žurnaal-raamatulise vormi puhul kajastavad žurnaalid ainult ühe sünteetilise konto operatsioone, mis samuti erineb žurnaal-orderi vormist, kus enamikul juhtudel kajastatakse mitme omavahel

Reamatupidamise žurnaal-orderi vormi skeem



seoses oleva konto operatsioonide.

Nagu žurnaal-orderite juures nii ka žurnaal-raamatulise vormi juures on žurnaalid koostatud selliselt, et nad kajastavad üheaegselt käibeid ja jääke nii sünteetilise konto kui ka selle analüütiliste kontode lõikes. Seoses sellega ei ole nende kontode jaoks, millel on žurnaalid, tarvis täiendavalt pidada erilisi analüütilisi registreid. Erandi moodustavad kontod "Kaubad ja taara hulgiladudes", "Varumiskaubad ja taara" ja "Valmistoodang", mille kohta peetakse erilistes analüütilistes registrites veel koguselis-summalist arvestust nimetuste viisi.

Kõigis neis žurnaalides tuuakse peale käivete välja ka kontode saldod, mistõttu ei ole vaja koostada analüütiliste kontode käibeandmik, välja arvatud need kolm eespool mainitud kontot, mille kohta koostatakse käibeandmikud tavalises korras.

Kuu lõpul tehakse kõigis žurnaalides deebet- ja krediti-käivete kokkuvõtted ning neid käibeid võrreldakse vastastikku korrespondeerivate kontode käivetega teistes žurnaalides. Seejärel koostatakse iga žurnaaali kontrollitud kuukäivete põhjal tavalise vormi kohased memoriaalorderid. Koostatavate memoriaalorderite arv ei ole iga žurnaaali puhul ühesugune, vaid kõigub kahest neljani ja oleneb neis arvestatavate operatsioonide sisust.

Allpool on toodud näitlikud kirjed žurnaal-raamatulise vormi ühte žurnaaali.

Žurnaal vorm K-1

Konto nr. 11 "Arvelduskonto Riigipangas"

Jaanuar 196 .a.

Deebet

Kuu-päev	Dokumendid		Kontode krediidist						Kokku	Saldo
	nr-st	nr-ni	nr. 10	nr. 13	nr. 14	nr. 23	nr. 24	nr. 60		
1-5	1	4	300	60	140	870	-	-	1370	1100
6-10	5	7	-	-	-	420	790	650	1860	1230
11-15	8	10	200	-	130	270	-	-	600	2220
jne. kuu lõpuni										
Kokku			500	60	270	1560	790	650	3830	2230

Kreedit

Kuupäev	Dokumendid		Kontode deebetisse				Kokku
	Hr-st	Hr-ni	nr. 10	nr. 23	nr. 170	nr. 171	
1	2	3	4	5	6	7	8
1-5	1	2	900	-	340	-	1240
6-10	3	4	-	680	-	190	870
11-15	5	8	150	180	210	50	590
	Kokku		1050	860	550	240	2700

Kontode deebetide liigitamine
nomenklatuuri kirjete järgi

nr. 170			nr. 171		
Dokumendi nr.	Summa		Dokumendi nr.	Summa	
Kirje 4					
9	10	11	12	13	14
2	340		Kirje 20	190	
			Kirje 7	50	

Lk. 143-144 toodud kontode numbrid tähendavad:

konto nr. 10 - Kassa

konto nr. 13 - Krikontod, akreditiivid ja limiteeritud tšekid

konto nr. 14 - Rahalised vahendid teel ja rahalised dokumendid

konto nr. 23 - Mitmesugused deebitorid ja kreditorid

konto nr. 24 - Arveldused rajooniliidu ja kooperatiivide vahel

konto nr. 60 - Sisemised arveldused

konto nr. 170 - Administratiivkulud

konto nr. 171 - Kaubanduse käibekulud

Seoses sellega, et kirjeid žurnaalidesse tehakse nii deebetide

kui ka krediti tunnuse järgi, kirjendatakse ühtesid ja neidsamu summasid kahe žurnaali vastastikku korrespondeerivatele kontodele kahekordselt. Nii näiteks sularaha sissetulekut kassasse Riigipanga arvelduskontolt ja überpöördult, raha viimist kassast Riigipanga arvelduskontole kajastatakse nii žurnaaalis, mis on ette nähtud konto "Kassa" operatsioonide jaoks, kui ka Riigipanga arvelduskonto operatsioonide žurnaaalis. Sama toimub ka kaupluse müügi-rahaga, mis antakse kauplusest vahetult Riigipanka: see kajastatakse žurnaaalis K-3 konto nr. 3 "Kaupad ja taara jaekaubandusettevõtteis" kreditis ja žurnaaalis K-1 konto nr. 130 "Erilaenukonto Riigipangas" deebetis.

Niisuguseid käibeid vastastikku korrespondeerivatel kontodel nimetatakse vastastikusteks.

Seepärast võetakse memoriaalorderite koostamisel vastastikused summad ainult ühe žurnaali memoriaalorderisse, teise žurnaali memoriaalorderist aga jäetakse välja.

Seega võib kontode "Kassa" ja "Arvelduskonto Riigipangas" vastastikuseid summasid võtta ainult ühe žurnaali põhjal koostatavas memoriaalorderisse, mitte aga mõlema žurnaali põhjal koostatavatesse memoriaalorderitesse. Seesama kehtib ka teise toodud näite puhul müügi summa andmise kohta Riigipanka.

Žurnaal-raamatulise vormi juures rakendatava korra kohaselt võetakse vastastikused summad sellesse memoriaalorderisse, millel on väiksem järjekorranumber. Seoses sellega on kõigile memoriaalorderitele kinnistatud alalised numbrid. Kaks esimest numbrit on kinnistatud konto "Kassa" memoriaalorderitele (number 1 konto "Kassa" deebetile ja number 2 krediidile). Järgmised kaks järjekorranumbrit on kinnistatud konto "Arvelduskonto Riigipangas" memoriaalorderitele (number 3 deebetile ja number 4 krediidile).

Niisugune alaliste numbrite kinnistamine võimaldab välja selgitada vastastikuseid summasid, millest oli juttu eespool, ja teha operatsioonide kirjeid analüütilise arvestuse registritesse kogu kuu jooksul, kohe pärast dokumentide töötlemist.

Nagu eespool mainitud, ei kajastata tarbijate kooperatsiooni organisatsioonide ja ettevõtete kõiki operatsioone žurnaalides. Nii näiteks ei ole žurnaale tooraine ja materjalide liikumise, auto- ja hobutranspordi, aruandekohustuslike isikute jt. operatsioonide kohta.

Seoses sellega kantakse niisugused, kuu jooksul sagedasti esinevad operatsioonid, mille jaoks ei ole oma žurnaale, läbitõotatud esmas- või koondokumentide põhjal koondmemoriaalorderitesse või töötlemissandmikesse.

Nende näited on esitatud §-is 27.

Üks kord kuus toimuvate operatsioonide jaoks koostatakse tavalised memoriaalorderid. Kõigi memoriaalorderite summad registreeritakse registrearimisžurnaalis ja kantakse seejärel pearaamatu kontodele.

Need vormid ja neisse kirjete kandmise kord on esitatud §-is 29.

Nagu eespool mainitud, peetakse kontode "Kaubad ja taara hulgiladudes", "Varumiskaubad" ja "Valmistoodang" jaoks analüütilist arvestust nimetuste lõikes. Nende kontode puhul peetakse žurnaalides üldist arvestust rahalises väljenduses varaliselt vastutavate isikute lõikes, koguselis-summalist arvestust aga peetakse analüütilise arvestuse raamatutes. Kaupade koguselis-summalist arvestust lubatakse hulgiladudes pidada ka kaartidel.

Kõigi teiste, žurnaalides mittearvestatavate operatsioonide analüütilist arvestust peetakse raamatutes, mille vorm on kohandatud arvestatavate operatsioonide nõuetele.

Osa neist raamatutest on koostatud nii, et nad näitavad käibeid ja jääke (saldoid) nii üksikute analüütiliste kontode viisi kui ka nende sünteetilise konto kohta tervikuna, mispärast ei ole ka vajadust nende käibeandmike koostamiseks. Nii näiteks on koostatud raamatud tööliste ja teenistujate töötasu ning põhivahendite ja osamaksumfondi arvestamiseks, arvlemiseks hankijatega (raamat vorm K-15a), arvlemiseks ostjatega (raamat vorm K-16a) jt.

Mõned analüütilise arvestuse raamatud on koostatud selliselt, et andmete saamiseks kogu sünteetilise konto käivete ja jääkide kohta koostatakse nende raamatute kirjete põhjal kuu lõpuks eraldi käibeandmikud. Niisuguste raamatute näiteks võiksid olla raamatud rajooniliitude ja kooperatiivide vaheliste arvelduste jaoks, samuti raamatud arveldusteks mitmesuguste deebitoride ja kreditoridega, hankijatega (raamat vorm K-15) ja ostjatega (raamat vorm K-16), kui arvelduste jaoks iga hankija või ostjaga avatakse eraldi analüütiline konto.

Kuu lõpul koostatakse pearaamatu kirjete põhjal sünteetiliste

kontode käibeandak. Pärast sünteetilise ja analüütilise arvestuse vastastikust võrdlemist koostatakse bilanss ja täidetakse aruandlustabelid.

Esitatud materjali paremaks mõistmiseks tutvume žurnaal-raamatulise vormi skeemiga, mis on toodud lk. 149.

Vaatamata sellele, et žurnaal-raamatuline vorm on võrreldes tarbijate kooperasiiooni organisatsioonides ja ettevõttele varem kasutusel olnud vormidega progressiivsem, on tal sellisel kujul ka rida puudusi.

Žurnaal-raamatulise vormi puudusteks on:

1. Raamatute kasutamine arvestusregistritena (kaartide ja lah-tiste lehtede asemel), mistõttu siin esinevad kõik need raamatulise arvestuse puudused, millest on eespool räägitud.

2. Koondavate žurnaalide puudulik kasutamine. Eesoleval ajal haaravad need ainult väikese arvu sünteetilisi kontosid, mispärast lisaks neile tuleb kasutada paljusid koond- ja ühekordseid memori-salordereid ja töötlemisandmikke.

Need puudused vähendavad žurnaal-raamatulise vormi eeliseid, mistõttu seda vormi on vaja ratsionaliseerida.

§ 32. Arvestuse mehhaniseerimise mõiste

Eesoleval ajal raamatupidamise ees seisvate tähtsate ja kee-rukate ülesannete edukas lahendamine nõuab raamatupidamise edasist täiustamist kõigil rahvamajanduse aladel.

Üks neist teedest, mida mööda see täiustamine peab kulgema, on raamatupidamise ja arvestustööde igakülgne mehhaniseerimine. Suur tähtsus on käsitsi tehtava töö asendamisel mehhaniseeritud tööga raamatupidamise kõigil aladel, kus see on võimalik.

Raamatupidamise oluliseks puuduseks on, et meie organisatsi-onide ja ettevõtete kõige tähtsamad andmed majandusplaanide täit-nise, finantsolukorra ja munde näitajate kohta selgitatakse välja ja avaldatakse hilinemisega. See vähendab raamatupidamise osatäht-sust majandustegevuse õigeaegse kontrollijana ja operatiivse juhti-jana.

Raamatupidamise ja arvetustööde mehhaniseerimise vahendite laialdane kasutamine tõstab märgatavalt arvestusalatöötajate töö-jõudlust, kiirendab vajaliku majandusinformatsiooni saamist ja

tõstab raamatupidamise operatiivsust majandustegevuse juhtimisel.

Rahvamajanduse arendamise vajadus nõuab, et arvestusalatöötajad ei piirduks oma funktsioonides ainult raamatupidamise ja aruandluse kitsaste raamidega. Arvestusalatöötajad peaksid pöörama suuremat tähelepanu oma ettevõtete konkreetsele ökonomikale. Nad peaksid aktiivselt otsima võimalusi oma ettevõtete tootlikkuse suurendamiseks, samuti omahinna alandamiseks, käibekulude vähendamiseks, vahendite ringlaskiiruse suurendamiseks ja tasuvuse tõstmiseks.

Pidevalt kasvab meie organisatsioonide ja ettevõtete operatsioonide maht, seepärast võimaldab ainult mehhaniseerimisvahendite kõige laialdasem kasutamine vabastada arvestusalatöötajaid tööjõu kulutamisest tehnilisele tööle ning luua vajalikud tingimused nende aktiivseks osavõtuks ettevõtete ökonomikast.

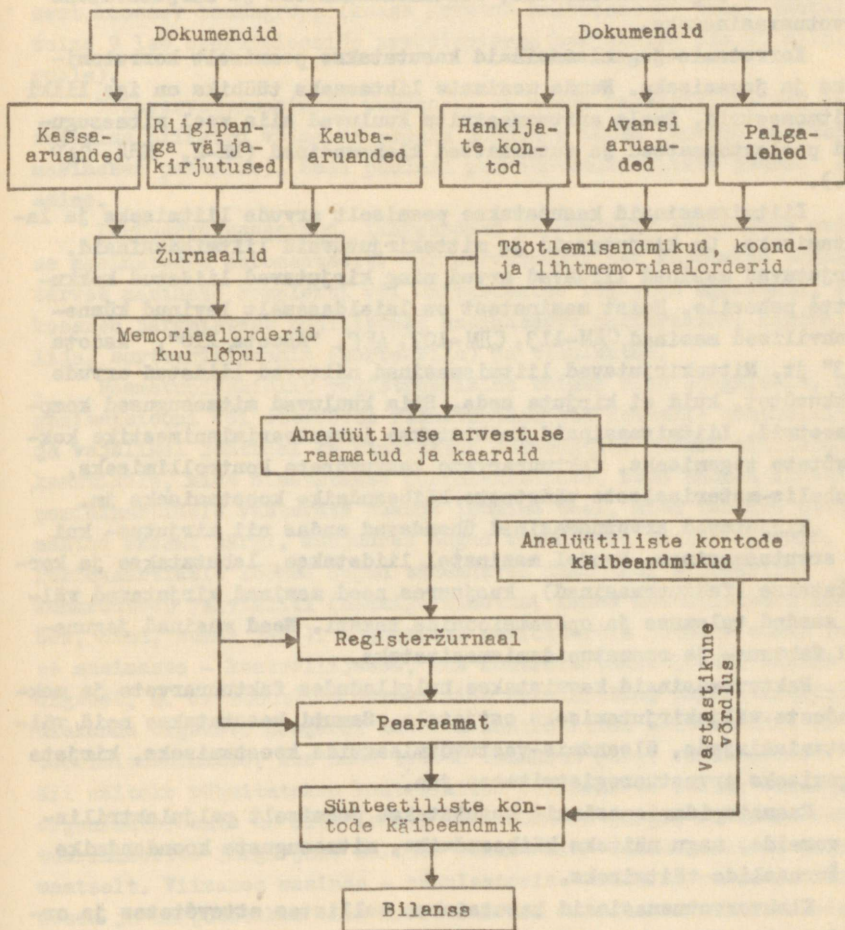
Raamatupidamistöde mehhaniseerimine vähendab ka raamatupidamiseks vajalikke kulusid. Nii vähendab mehhaniseerimine järsult raamatupidamises koostatavate dokumentide ja arvestusregistrite arvu ja võimaldab vähendada arvestusalatöötajate arvu.

Raamatupidamise laialdasemale mehhaniseerimisele on Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus alati pööranud suurt tähelepanu. Nii juhti juba partei XIV kongressil 1927. aastal tähelepanu vajandusele luua sotsialistlikes ettevõtetes odav, koondatud ja selge raamatupidamine, kasutades sealjuures laialdaselt arvutusmasinaid. Samasuguseid juhendeid raamatupidamise mehhaniseerimise kohta anti 1929. aastal XVI Ülevenemaalisel partei konverentsil ja NSV Liidu Rahvakomissari Nõukogu 1931.a. 28. augusti määrusega.

Veel suuremat tähelepanu on pööratud sellele küsimusele viimastel aastatel. Nii on NKP XX kongressi direktiivides ära toodud arvutusmasinate tootmise suurendamise ulatuslik programm. Mehhaniseerimisvahendite laialdasem kasutamise vajadusele raamatupidamises ning juhtimistöös on juhitud tähelepanu ka partei XXII kongressi poolt kinnitatud Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programmis. Olulise tähtsusega juhendeid raamatupidamise edasise täiustamise kohta raamatupidamise mehhaniseerimise teel on antud ka NSV Liidu Ministrite Nõukogu 1964.a. 6. novembri määrusega "Tösisete puuduste kõrvaldamise abinõudest raamatupidamise organiseerimisel ja raamatupidamise kontrolliva osa tugevdamisest rahvamajanduses".

Käesoleval ajal kasutatakse nõukogude ettevõtteis klahvarvu-

Raamatupidamise žurnaal-raamatulise vormi
skeem



tusmasinaid, perfoarvutusmasinaid ja elektronmasinaid.

Klahvarvutusmasinad. Kõik lähteandmed pannakse neisse masinateesse käsitsi klahvide või kangikeste abil. Klahvmasinad jagunevad korrutamise-jagamismasinateks, liitvmsininateks ja kirjutavateks arvutusmasinateks.

Korrutamise-jagamismasinaid kasutatakse peamiselt korrutamiseks ja jagamiseks. Nende masinate lihtsamaks tüübiks on iga liiki aritmeetrid. Peale aritmeetrite kuuluvad siia veel mitmesugused poolautomaatsed ja automaatsed klahvmasinad (EK-2, K31, CAP jt.).

Liitvmsininaid kasutatakse peamiselt arvude liitvmsinaks ja lahutamiseks. On kirjutavaid ja mittekirjutavaid liitvmsininaid. Kirjutavad masinad liidavad arvud ning kirjutavad liidetud kokkuvõtte paberile. Neist masinatest on laialdasemalt levinud kümneklahvilised masinad CDM-113, CDM-107, AEC, "Ascota 110", "Ascota 113" jt. Mittekirjutavad liitvmsininad näitavad liidetud arvude kokkuvõtet, kuid ei kirjuta seda. Siia kuuluvad mitmesugused komptomeetrid. Liitvmsininaid kasutatakse inventeerimismestike kokkuvõtete tegemiseks, faktuurarvete kokkuvõtete kontrollimiseks, kaubalis-materiaalsete väärtuste käibeandmike koostamiseks jm.

Kirjutavad arvutusmasinad ühendavad endas nii kirjutus- kui ka arvutusmasinat. Nendel masinatel liidetakse, lahutatakse ja korrutatakse (faktuurmasinad), kusjuures need masinad kirjutavad välja saadud tulemuse ja operatsioonide teksti. Need masinad jagunevad faktuur- ja raamatupidamismasinateks.

Faktuurmasinaid kasutatakse hulgiladudes faktuurarvete ja maksenõuete väljakirjutamiseks ostjatele. Samuti kasutatakse neid väljastamiskirjade, üleandmis-vastuvõtmisaktide koostamiseks, kirjete tegemiseks arvestusregistritesse jne.

Raamatupidamismasinaid kasutatakse peamiselt paljulahtriliste vormide, nagu näiteks käibeandmike, mitmesuguste koondandmike ja žurnaalide täitmiseks.

Klahvarvutusmasinaid kasutatakse sellistes ettevõtetes ja organisatsioonides, kus majanduslike operatsioonide arv on väike või keskmine. Tarbijate koöperatsiooni organisatsioonides ja ettevõttes kasutatakse käesoleval ajal väga mitmesuguseid klahvarvutusmasinaid. Paljude koöperatiivsete liitude hulgioperatsioonide arvestamise mehhaniseerimisel on saavutatud häid tulemusi (Moskva ja

Gorki oblastid, Leedu NSV, Baškiiri ANSV jt.).

Laialdaselt on tuttav Puškini rajooni kooperatiivide liidu isemajandava hulgibaasi mitme aasta kogemus kaubaoperatsioonide arvestamisel faktuur- ja munde masinate abil. Selle baasi 7 inimesest koosnev kaubagrupp (kaasa arvatud kalkulaator) tuleb edukalt toime 9 lae operatsioonide arvestamisega (aastakäive üle 25 milj. rubla).

Klahvarvutusmasinate puuduseks on nende raamatupidamises kasutamise piiratud võimalus madala jõudluse tõttu (arvude käsitsi masinasse panemine). Seda puudust perforvutusmasinate juures ei esine.

Perfoarvutusmasinad. Lähteandmed (arvandmed) asetatakse neisse masinatesse automaatselt. Perfoarvutusmasinad kujutavad endast tervet masinate komplekti või universaalse tegevuse agregaat, mis koosneb järgmistest põhilistest masinatest: perforaator, kontrollija, sorteerimismasin (sorteerija) ja tabulaator.

Raamatupidamislik registreerimine toimub siin järgiselt. Organisaatiooni või ettevõtte raamatupidamises kantakse kontrollitud ja vajalikel juhtudel ka kinnitatud dokumentide andmed erilistele kaartidele, mida nimetatakse perfokaartideks. Need andmed kantakse perfokaartidele vastavate aukude lõõmise teel, mida tehakse ettenähtud skeemi järgi, kusjuures augud tähendavad testud arvusid. Perfokaartidele lõõdud augud tähendavad dokumendi šifreeritud konkreetset rekvisiiti (hankija nimetus, kauba nomenklatuuri number, hind, summa jne.). Augustatud perfokaardid antakse edasi teise masinasse - kontrollijasse, kus kontrollitakse lõõdud aukude õigsust, s. o. töödeldud dokumentide rekvisiitide perfokaartidele ülekande õigsust. Seejärel lähevad kontrollitud perfokaardid sorteerimismasinasse, kus need testud tunnuste järgi rühmitatakse. Nii näiteks rühmitatakse kontrollitud perfokaarte ladude viisi (kui organisatsioon on mitu ladu), kaubarühmade järgi, kauba nomenklatuurinumbrate järgi jne. Selline rühmitamine toimub masinas automaatselt. Viimases masinas - tabulaatoris - tehakse vastavad liitmised ja kirjutatakse üles arvestatavate operatsioonide kokkuvõtted, saldod ja paljud muud näitajad. Need kirjutused tehakse erilistesse tabelitesse, mida nimetatakse tabulogrammideks. Tabulogramm on üheaegselt koondokumentid ja arvestusregistrid. Nad võimaldavad peasegu kõigi kontode analüütilise arvestuse (raamatu-

te ja kaartide) ärajätmist, kuna nad asendavad neid; samuti pole tabulogrammi olemasolu korral vaja koostada käibeandmikke, paljusid koonddokumente ega arvestusregistreid.

Perfoarvutusmasinate töö suure kiiruse ja kõrge tootlikkuse tõttu on otstarbekohane kasutada neid ainult organisatsioonides ja ettevõtetes, kus operatsioonide maht on nii suur, et see tagab masinate küllaldase koormatuse. Seepärast kontsentreeritakse praegusel ajal enamikul juhtudel perfoarvutusmasinad spetsiaalsetesse masinarvutusjaamadesse, mis alluvad Statistika Keskvalitsusele või teistele asutustele. Need masinarvutusjaamad teevad vastavate lepingute alusel organisatsioonidele ja ettevõtetele raamatupidamis- ja arvutustöid.

Viimastel aastatel on hakatud asutama perfoarvutusmasinatega varustatud masinarvutusjaamu ka tarbijate kooperatsiooni süsteemis.

1965. aasta alguseks oli tarbijate kooperatsiooni süsteemis üksteist niisugust jaama. Kriiti häid tulemusi saavutas Läti kooperatiivide liidu masinarvutusjaam, mis 1964. aastal teenindas 77 oma liidu organisatsiooni ja ettevõtet.

Masinarvutusjaama töö tulemusena oli Läti kooperatiivide liidu organisatsioonides ja ettevõtetes täielikult mehhaniseeritud hulgiladude kaupade koguselis-summaline arvestus ja kaupade arvestus kooperatiivide jaotusladudes. Peale selle on mehhaniseeritud paljude organisatsioonide ühiskondliku toitlustamise ettevõtete ladudes asuvate kaupade ja toiduainete koguselis-summaline arvestus, transpordiettevõtete varuosade arvestus, tooraine ja materjalide arvestus tootmisettevõtteis jne.

Elektronarvutusmasinad. Viimastel aastatel on mõnedes suure arvutustööde mahuga riiklikes organisatsioonides ja ettevõtetes raamatupidamise ja planeerimise alal hakatud kasutama kõige uuemaid elektronarvutusmasinaid, mis oma tehnilise kiiruse ja sooritatavate tööde mitmekülgsuse poolest mitmekordselt ületavad klahv- ja perfoarvutusmasinad.

Elektronmasinate efektiivsusest annab ettekujutuse järgaine näide. Elektronmasina kasutusele võtmine töö ja töötasude, materjalide ja tootmiskulude arvestamise mehhaniseerimiseks tehases "Rostselmaš" võimaldas vabastada 100 arvestusalatöötajat, s. o. koondada tehase arvestusala personali 22% võrra.

Küsimusi

1. Millised on raamatutes ja kaartidel peetavate arvestuaregistrite eelised ja puudused?
2. Kuidas jagunevad arvestusregistrid ülesande ja neisse kirjete tegemise viisi poolest? Tooge näiteid niisuguste registrite kohta.
3. Kuidas jagunevad arvestusregistrid neis arvestatavate andmete hulga poolest; nende erinevused? Tooge näiteid niisuguste registrite kohta.
4. Millised on vigade parandamise viisid arvestusregistrites ja nende tehnika?
5. Mida mõeldakse raamatupidamise vormi all?
6. Millised on žurnaal-pearaamatu vormi iseärasused, selle hüved ja puudused? Kus seda kasutatakse?
7. Milles seisab memoriaalorderi vormi olemus, millised on selle puudused ja kus seda vormi rakendatakse?
8. Selgitage žurnaal-orderi vormi olemust, näidake selle hüved ja puudused.
9. Milles seisab žurnaal-raamatulise vormi olemus, millised on selle vormi hüved ja puudused?
10. Millised eelised on arvestustööde laialdasel mehhaniseerimisel?
11. Kuidas jagunevad arvutusmasinad? Loetlege masinaid ja kirjeldage nende praktilist kasutamist.

VIII peatükk

RAAMATUPIDAMISARUANDLUSE ALUSED

§ 33. Sotsialistlike ettevõtete aruandluse tähtsus

Raamatupidamisaruandlus kujutab endast näitajate süsteemi, mis kajastab majandusliku tegevuse tulemusi teatud ajavahemiku kohta.

Aruandlus on jooksva raamatupidamisarvestuse lõpetatud etapiks. Selle näitajad määratakse antud perioodi jooksva raamatupidamise andmete kokkuvõtmise teel.

Meie organisatsioonide ja ettevõtete raamatupidamise aruandlusele on suur majanduslik ja poliitiline tähtsus.

Aruandluses näidatud andmete alusel tehakse plaani täitmise ja finantsolukorra analüüs, määratakse kindlaks plaanist kõrvalekaldumise põhjused, avastatakse varjatud reserve ja antakse majanduslikule tegevusele hinnang.

Aruandlus võimaldab kontrollida organisatsioonide ja ettevõtete majanduslikku tegevust, ettevõtteid operatiivselt juhtida ning saada andmeid eelseleva perioodi plaanide koostamiseks.

Aruandlus on tõhusaks vahendiks riikliku ja ühiskondliku kontrolli teostamisel organisatsioonide ja ettevõtete majandusliku tegevuse üle, sotsialistliku omandi säilivuse üle.

Tarbijate koöperatsiooni süsteemis, kus kooperatiivorganisatsioonide aruandlus regulaarselt vaadatakse läbi ja kinnitatakse liikmete üldkoosolekute või volinike koosolekute poolt, võimaldab aruandlus liikmetel aktiivselt osa võtta majanduslikutegevuse juhtimisest, anda hinnangu töötulemustele ja näidata vajalikud abinõud töö parandamiseks.

Ettevõtete ja organisatsioonide aruannete liitmise teel saadakse vastava süsteemi, majandusharu ja lõpuks kogu rahvamajanduse aruanne. Aruandluse suurt tähtsust riikliku ja ühiskondliku juhtimise seisukohast on rõhutatud NLKP XX, XXI ja XXII kongressi otsuses ning NLKP programmis.

Sotsialistlike ettevõtete aruandlus erineb põhjalikult kapitalistlike ettevõtete aruandlusest. Sotsialistlike ettevõtete aru-

andlus kajastab objektiivselt ja igakülgsest nende ettevõtete tegevust. Kapitalistlike ettevõtete aruandlus aga kujutab endast nende ettevõtete tegeliku seisukorra võltsimist. Seal on aruandlus varjatud ja töötavatele massidele kättesaamatu. Sotsialistlike ettevõtete aruandluse avalik, laialdane arutamine tööliste poolt on üheks üldrahaliku kontrollimise tähtsaks vormiks tootmise ja jaotamise üle.

Seoses sotsialistlike ettevõtete aruandluse suure tähtsusega esitatakse sellele ka suuri nõudmisi.

Aruandlus peab õigesti kajastama meie organisatsioonide ja ettevõtete kõiki majandusliku tegevuse ja finantsolukorra põhinäitajaid.

Aruandlus peab olema sotsialistlike ettevõtete töö kõige positiivse ja negatiivse täiesti objektiivseks tunnistajaks. Järelikult on kõigi näitajate täpsus ja objektiivsus põhitähtsuseks, mis esitatakse meie iga ettevõtte või organisatsiooni aruandlusele.

Juurdekirjutuste ja aruandluse tahtliku moonutamise eest võetakse organisatsioonide ja ettevõtete juhatajad ja pea-(vanem-) raamatupidajad kriminaalvastutusele.

Aruandlus tuleb koostada ja esitada vastavatele organisatsioonidele õigeaegselt. Arvestades selle nõude tähtsust, määras Nõukogude valitsus ettevõtetele ja organisatsioonidele aruandluse esitamise piirtähtajad ja pani vastutuse nendest tähtaegadest kinnipidamise eest juhatajatele ja pea-(vanem-)raamatupidajatele.

Sotsialistlike organisatsioonide ja ettevõtete aruandlus peab olema lühike, lihtne ja töötavatele massidele arusaadav. Selle nõudmise tähtsus kasvab koos töötajate laiale hulkade osavõtu kasvuga riigi ja ühiskonna tegevuse kontrollimisest ja juhtimisest.

Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus pööravad suurt tähelepanu aruandlusele ning selle lihtsustamisele ja koondamisele. Partei IV ja XVII kongressil esitati tähtsaid juhendeid aruandlusvormide ümberkorraldamiseks, kehtivate vormide ja näitajate lihtsustamiseks ja lühendamiseks.

1954. aastal viidi partei ja valitsuse juhendite alusel läbi sotsialistlike organisatsioonide ja ettevõtete iga liiki aruannete suur koondamine, sealhulgas ka tarbijate kooperatsiooni organisatsioonide aruandluse koondamine.

Ka käesoleval ajal tegelevad NSV Liidu Rahandusministeerium

ja Statistika Keskvalitsus kehtivate aruandevormide täiustamisega. Kõik aruandevormid kinnitatakse nende poolt. Ministeeriumid, asutused ega organisatsioonid ei või oma alluvatelt ettevõtetelt nõuda aruandlust NSV Liidu Rahandusministeeriumi ega Statistika Keskvalitsuse poolt kinnitamata vormide järgi.

Kõige tähtsamaks ametlikuks dokumendiks, kus on toodud Nõukogude Liidu sotsialistlike organisatsioonide ja ettevõtete (välja arvatud kolhoosid) raamatupidamise aruandluse koostamise ja esitamise reeglid, on valitsuse poolt kinnitatud Raamatupidamisaruannete ja -bilansside määrustik.

Selle põhimäärusega on kinnitatud raamatupidamisbilansside ja -aruannete esitamise kord ning tähtajad, bilansside koostamise reeglid, bilansikirjete hindamise kord, bilansikirjete inventeerimise kord ja tähtajad jt.

Selle põhimääruse ja aruandluse kinnitatud vormide alusel töötavad ministeeriumide ja keskasutuste keskraamatupidamisel välja konkreetsed juhised raamatupidamisaruannete koostamiseks ja esitamiseks ning saadavad need oma isemajandavatele ettevõtetele ja allasutustele.

§ 34. Raamatupidamisaruandluse liigid, aruandluse sisu ja koostamise kord

Sõltuvalt ajavahemikust, mida aruandlus kajastab, esineb kuu-, kvartali- ja aastaaruandlus.

Nagu nimetused ise näitavad, kajastab kuuaruanne majandusliku tegevuse tulemusi kuu jooksul, kvartali- ja aastaaruanne aga kajastab kvartali ja aasta tulemusi.

Raamatupidamise kuuaruanne koosneb bilansist ja reast õienditest, mis kajastavad finantstulemusi tegevusharude viisi, neis esitatakse andmeid puudujääkide ja raiskamiste kohta (kui neid on esinenud), jae- ja hulgikäibe kohta, kaubanduse ja ühiskondliku toitlustamise käibekulude kohta jne.

Mahu ja sisu poolest on kvartaliaruanne kuuaruandest tunduvalt täielikum. Kvartaliaruanne koosneb bilansist ja reast tabelitest, mis käsitlevad organisatsiooni või ettevõtte majandusliku tegevuse ja finantsolukorra põhinäitajaid. Nii näiteks kuuluvad tarbijate koöperatsiooni süsteemi organisatsioonide ja ettevõtete

kvartaliaruandluse kehtivate vormide hulka järgmised tabelid: kasumid ja kahjumid, kaubanduse ja varumise käibekulud, ühiskondlik toitlustamine, leivatööstus, kassaläbikäik jt.

Raamatupidamise aastaaruanne on mahu ja sisu poolest veelgi täielikum ja keerukam. Aastaaruanne koosneb lõpp-bilansist 1. jaanuariks ja suurest arvust tabelitest. Nende tabelite hulka kuuluvad kõik kvartaliaruande tabelid ja peale selle veel rida uusi tabeleid, nagu näiteks osamaksufondi tabel, põhifondi tabel, kapitaal-mahutuste ja kapitaalremondi finantseerimisfondi tabel, põhivahendite tabel jt.

Aastaaruanne erineb kuu- ja kvartaliaruandest veel selle poolest, et aastaaruanne koostatakse kõigi bilansikirjete täielikul inventeerimisel ja see näitab majandusliku tegevuse tulemit kogu aruandeaasta kohta.

Aruandlusel on ainult siis väärtust, kui bilansis ja aruandlustabelites näidatud andmed kajastavad vahendite, finantstulemuste ja majandusliku tegevuse muude näitajate tõelist seisundit.

Aruandlusandmete reaalsuse ja objektiivsuse tagamiseks on bilansside ja aruannete koostamise reeglites ette nähtud kõigis organisatsioonides ja ettevõtetes kohustuslik inventeerimine selleks määratud tähtaegadel, s. o. kõigi bilanssides ja aruannetes kajastatud vahendite, väärtuste ja arvelduste tegeliku allesoleku kontrolli.

Raamatupidamisaruannete ja -bilansside määrustikuga, samuti NSV Liidu Rahandusministeeriumi juhenditega on ette nähtud kõigi riiklike, kooperatiivsete (peale kolhooside) ja ühiskondlike organisatsioonide ja ettevõtete inventeerimise piirtähtajad.

Nende alusel määravad vastavad ministereeriumid ja keskasutused, kaasa arvatud Keskliit, oma organisatsioonidele ja ettevõtetele konkreetsed inventeerimise tähtajad.

Arvelduste inventeerimine ehk võrdlemine oma organisatsioonidega ja ettevõtetega, samuti kõigi samalinnaliste ostjatega ja hankijatega, deebitoridega ja kreditoridega toimub algdokumentide ja kirjete vahetu kontrollimise teel kohapeal mõlema poole arvestusregistrites ja vastava võrdlusakti koostamise teel. Arvelduste võrdlusaktile kirjutavad alla selle organisatsiooni või ettevõtte pea-(vanem-)raamatupidaja, kelle juures toimus võrdlus, ja deebitori või kreditori selleks volitatud esindaja.

Arvelduste võrdlemiseks teiselinnaliste deebitoride ja kree-

ditoridega saadavad kreditorid oma debitoridele nende kontode väljakirjutused nõudmisega kinnitada väljakirjutuses näidatud võlgnevuse summa kümne päeva jooksul või teatada sama aja jooksul oma vastuväited.

Inventeerimisel kindlakstehtud tegelikud andmed kõrvutatakse raamatupidamise andmetega. Seejuures kantakse avastatud puudujäägid, mis ei ületa loomuliku kao norme, organisatsiooni juhatuse otsusel ettevõtte käibekuludeks, kuna kaonorme ületavad puudujäägid kantakse süüdlaste arvele ja nõutakse neilt sisse.

Kui arvelduste võrdlemisel (inventeerimisel) avastatakse vigu või muid ebaõigseid raamatupidamiskirjeid, tehakse kohe nende kohta vastavatele kontodele paranduskirjed (debitoride, kreditoride, oma isemajandavate ettevõtete või muude organisatsioonide kontodele).

Nende abinõude tulemusena saavutatakse raamatupidamise andmete võrdsus arvelduste, vahendite, väärtuste tegeliku seisuga.

Aruandluse reaalsust ja objektiivsust aitab määrata ka üksikute bilansikirjete hindamine. Kelkõige käib see organisatsioonides ja ettevõtetes olevate kaupade, valmistoodete, tooraine, materjalide, lõpetamata toodangu, lõpetamata ehituste, põhivahendite jne. kohta.

Ühtsete väärtuste hindamise meetodite rakendamise huvides mitmesugustes organisatsioonides ja ettevõtetes on sama Raamatupidamisaruannete ja -bilansside määrustikuga ette nähtud järgmised bilansikirjete hindamise üldreeglid.

Tooraine, abimaterjalid, kütus ja varuosad remondiks tuleb bilansis näidata nende tegelikus omahinnas. Nende väärtuste omahinna hulka arvatakse ka nende veokulud ettevõtte lattu ja nende varumiskulud.

Jaetevõtetetes ja hulgladudes olevad kaubad arvestatakse ja näidatakse bilansis jaehindades. Kaupade ostuhinna ja jaehinna vahe kajastatakse bilansi passivas eraldi kirjena (tarbijate kooperatsioonis konto "Kaubanduslikud mahhindlused (juurdehindlused) kaupadelt ja toiduainetelt").

Müümata kaupade jäägile langevad veokulud näidatakse bilansis eraldi kirjel (tarbijate kooperatsioonis kirjel "Käibekulud kauba jäägile").

Varumiskaubad näidatakse bilansis ostuhindades. Varumiskaupa-

de jäägile langevad varumis- ja veokulud näidatakse bilansis eraldi kirjel (tarbijate kooperatsioonis kirjel "Käibekulud varumiskaupade jäägile").

Valmistoodang tootmisettevõtete ladudes näidatakse bilansis tegelikus omahinnas.

Lõpetamata toodang tuleb näidata sellele toodangule tehtud kulutuste tegelikus maksumuses.

Kapitaalehituste ja kapitaalremontide lõpetamata tööd näidatakse bilansis nende tegelike kulutuste maksumuses.

Põhivahendid näidatakse bilansi aktivas algaaksumuses, kuma nende kulumine näidatakse bilansi passivas kirjel "Põhivahendite kulumine".

Väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed (väheväärtuslik inventar, eririietus, tööriistad, erijalatsid, vooditarbed) näidatakse bilansis algaaksumuses, nende kulumine aga näidatakse bilansi passivas eraldi kirjel (tarbijate kooperatsioonis kirjel "Väheväärtusliku inventari ja eririietuse kulumine").

Nagu eespool öeldud, koostatakse raamatupidamisaruandlus iga kuu, kvartali ja aasta lõpul.

Kuuaruandluse koostamise eel kontrollitakse järgmisi asjaolusid. Pea-(vanem-)raamatupidaja kontrollib kas kõik aruandekuu operatsioonid on dokumentidega vormistatud, töödeldud ja arvestusregistritesse kantud. Kontrollitakse, kas tööliste ja teenistujate (koosseisuliste ja mittekoosseisuliste) töötasu on arvestatud, kas neilt töötasudelt on arvestatud sotsiaalkindlustusmaksu, kas kõik maksud ja muud kohustused riigieelarve vastu on täidetud, kas põhivahendite amortisatsioon ja kulumine, väheväärtusliku inventari ja eririietuse kulumine, eraldamised fondidesse (kaadri ettevalmistamise fondi, ettevõttefondi jne.) on arvestatud. Tuleb kontrollida ka ettetehtud kuludest aruandekuule langeva osa mahakandmist, Riigipangale krediidi eest makstavate protsentide läbikandmist, müüdud kaupade realiseeritud hinnalisandi mahakandmist, tulemite arvutamist ja ülekanndmist vastavatele majandusliku tegevuse harudele jne.

Kui aruandekuul on toimunud inventeerimine, tuleb enne bilansi koostamist kanda läbi inventeerimise tulemused.

Kui kõik dokumendid on töödeldud ja aruandekuu operatsioonid arvestusregistritesse kantud, koostatakse sünteetiliste ja analüü-

tiliste kontode käibearuanded. Seejärel võrreldakse analüütilise ja sünteetilise arvestuse andmeid omavahel.

Lõpuks koostatakse käibeandmike alusel kuubilanss, s. o. bilanss järgmise kuu esimeseks kuupäevaks, ja täidetakse bilansi juurde kuuluvad lisad (õiendid).

Kvartaliaruannete koostamise tööd on põhiliselt samad mis kuuaruandluse juures. Ainult töömaht on tunduvalt suurem, kuna peale bilansi on tarvis täita ka kvartaliaruande vormides ettenähtud aruandetabelid. Peale selle koostatakse kvartaliaruande juurde seletuskiri.

Aastaaruande koostamisel on tööde maht veelgi suurem, sest see kajastab organisatsiooni või ettevõtte töötulemusi kogu aasta kohta ja haarab palju suuremat näidajate arvu. Peale selle suureneb aastaaruande koostamistööde maht veel selle tõttu, et bilansi ja aruandlustabelite näitajad peavad olema tõestatud inventuuriandmetega. Aastaaruande koostamise eel sooritatav kõigi bilansikirjete inventeerimine seisab kõigi väärtuste ja vahendite tegeliku allesoleku kontrollimises, samuti arvelduste vastastikusel võrdlemises.

Inventeerimine ja selle tulemuste kajastamine raamatupidamises on keerukas ja aeganõudev töö, mis tuleb läbi viia enne aastaaruande koostamist.

Inventeerida võib ka kvartaliaruannete koostamise puhul, kuid siis haarab see tunduvalt väiksemat arvu objekte.

Aasta lõpul koostatavat bilanssi nimetatakse tavaliselt lõppbilansiks. Lõppbilansi põhiline erinevus kuu- ja kvartalibilanssist on selles, et see koostatakse pärast bilansi kõigi kirjete inventeerimistulemuste läbikandmist ja kõigi finantstulemuste kontode sulgemist. Finantstulemuste kontode sulgemise korda aasta lõpul konto "Aruandeaasta kasumid ja kahjumid" abil selgitab § 23.

Pärast lõppbilansi koostamist täidetakse aastaaruande vormis ettenähtud õiendid ja aruandetabelid. Seejärel koostab pea-(vanem-)raamatupidaja kehtestatud vormi kohase seletuskirja, kus antakse vajalikud seletused bilansi ja aruandetabelite kohta, samuti majandusliku tegevuse ja finantsolukorra analüüs.

Bilanssidele ja aruannetele kirjutavad alla juhataja ja pea-(vanem-)raamatupidaja.

Kraapimisi ja määrimisi bilanssides ja aruannetes ei lubata. Bilanssidesse ja aruandetabelitesse sattunud vigade paranduse koh-

ta tuleb teha kirjalik õiend, millele kirjutavad alla samad isikud, kes kirjutasiid alla bilansile.

§ 35. Aruandluse esitamise, läbivaatamise
ja kinnitamise kord

Organisatsioonid ja ettevõtted esitavad kuubilansid ja kvartali- ning aastaaruanded ettenähtud tähtaegadel organitele, millised on näidatud eespool mainitud Raamatupidamisaruannete ja -bilansside määrustikus.

Organisatsioonid ja ettevõtted esitavad oma kuubilansid, kvartali- ja aastaaruanded: a) oma kõrgemalseisvatele organisatsioonidele, b) pangaasutustele, kes neid organisatsioone ja ettevõtteid krediteerivad ja finantseerivad, c) Statistika Keekvalitsuse organitele, d) kohalikele rahandusorganitele.

Eespool nimetatud bilansside ja aruannete esitamise tähtsajad on ühised kõigile ministeeriumidele ja asutustele. Nende tähtaegade piiirides määravad ministeeriumid ja asutused, nende hulgas ka Keekliit, oma süsteemi organisatsioonidele ja ettevõtetele bilansside ja aruannete esitamise diferentseeritud piirtähtsajad. Igale organisatsioonile ja ettevõttele määrab lõpliku bilansside ja aruandluse esitamise tähtsaja kohapeal vastava organisatsiooni juhatus, kellele need alluvad (rajoonide ja oblastite kooperatiiviliidud).

Bilansside ja aruannete tegeliku esitamise ajaks samalinnaliste organisatsioonide ja ettevõtete puhul loetakse nende saabumise aeg asutustesse, kuhu need on määratud, kuna teiselinnaliste organisatsioonide ja ettevõtete bilansside või aruannete tegeliku esitamise ajaks loetakse postitempli kuupäev kirja ümbrikul. Kõrgemalseisvad organisatsioonid on kohustatud oma alluvate ettevõtete ja organisatsioonide aastaaruanded ja -bilansid läbi vaatama ja kinnitama hiljemalt 15 päeva jooksul nende saamise päevast arvates.

Kuni kinnitamiseni kontrollib ja analüüsib kõrgemalseisva organisatsiooni raamatupidamine (mõnede küsimuste puhul ka teised osakonnad) saadud aruandeid ja bilansse. Vajaduse korral tehakse saadud bilanssides ja aruannetes parandusi. Kontrollitud aruannete kohta annab raamatupidamine oma otsuse. Pärast seda esitatakse aruanded ja bilansid kõrgemalseisva organisatsiooni juhatusesele läbi-

vaatamiseks.

Aruandeid ja bilansse läbivaatavate organisatsioonide juhatused on kohustatud kirjalikult teatama alluvate organisatsioonide ja ettevõtete aastaaruannete läbivaatamise ajad vastavatele rahandusorganitele, pangaasutustele ja Statistika Keskvalitsuse asutustele hiljemalt 2 päeva enne aruannete läbivaatamist.

Rahandusorganitel ja pangaasutustel on õigus:

a) nõuda organisatsioonidelt ja ettevõtetelt seletusi aruannete ja bilansside kõigi andmete kohta;

b) tutvuda koha peal raamatupidamise ja aruandluse andmetega ning nende aluseks olevate dokumentidega, samuti revisjoniaktidega ja juurdiasutuste materjalidega;

c) võtta osa koosolekutest, millel kõrgemalseisvate organisatsioonide juhatused vaatavad läbi alluvate organisatsioonide ja ettevõtete aruandeid ja bilansse.

Aastaaruannete läbivaatamise juures teevad kõrgemalseisvate organisatsioonide juhatused oma otsuse, kus antakse hinnang majandusliku tegevuse, plaanide täitmise, finantsolukorra, debitorse võlgnevuse jne. kohta. Samal ajal märgitakse ära abinõud aastaaruannete läbivaatamisel avastatud puuduste kõrvaldamiseks. Oma otsused aastaaruannete kohta teevad juhatused alamalseisvatele organisatsioonidele ja ettevõtetele teatavaks.

Kõik bilanssides ja aruandtabelites tehtud parandused tuleb teha teatavaks kõigile organisatsioonidele ja asutustele, kellele bilansid ja aruanded saadeti.

Rahandusorganid ja pangaasutused peavad teatama oma vastuvõetud bilansside ja aruannete kohta viieteistkümnepäeva jooksul pärast nende saamist. Oma vastuvõetud ja ettepanekud saadavad nad kirjalikult bilansse ja aruandeid neile esitanud organisatsioonidele ja ettevõtetele ning kõrgemalseisvatele organisatsioonidele, kes neid läbi vaatavad ja kinnitavad.

Kui bilansse ja aruandeid kinnitavad organisatsioonid ei tea kümne päeva jooksul, arvates ettepanekute saamisest, rahandusorganitele või pangaasutustele oma mittenusolekust nendega, loetakse ettepanekud vastuvõetuks.

Arvamiste lahkumiseku korral võivad rahandusorganid või pangaasutused anda kümne päeva jooksul, arvates vastuvõtte saamise pievast, vaieldavad küsimused otsustamiseks vastavale täitevkomiteele.

teele või autonoomse vabariigi või liiduvabariigi ministrite nõukogule, kelle otsused on lõplikud.

Küsimusi

1. Missugune on aruandluse ülesanne ja tähtsus?
2. Milles seisab erinevus sotsialistlike ja kapitalistlike ettevõtete aruandluste vahel?
3. Milliseid põhinõudeid esitatakse sotsialistlike ettevõtete aruandlusele?
4. Milline on kuu-, kvartali- ja aastaaruande sisu?
5. Mis tähtsus on bilansikirjete inventeerimisel ja millistel tähtaegadel neid inventeeritakse?
6. Millised on bilansikirjete hindamise reeglid?
7. Milliseid rasmatupidamise töid sooritatakse kuu- ja kvartaliaruandluse koostamisel?
8. Milles seisavad aastaaruandluse koostamise iseärasused?
9. Kellele ja millistel tähtaegadel esitatakse rasmatupidamisaruandlus?
10. Kes vaatab läbi ja kinnitab aastaaruanded ja missuguse aja jooksul?
11. Kuidas lahendatakse lahkeliid, mis tekivad bilansside ja aruannete läbivaatamisel ja kinnitamisel?

IX peatükk

RAAMATUPIDAMISE ORGANISEERIMISE ALUSED

§ 36. Raamatupidamise organiseerimise alused ja raamatupidamise organisatsiooniline juhtimine NSV Liidus

Sotsialistlike ettevõtete raamatupidamise ees seisvate vastutusriskaste ülesannete täitmiseks peab raamatupidamine olema õigesti organiseeritud.

Kapitalismi tingimustes on raamatupidamine kapitalistide erasi ja seda organiseeritakse täielikult nende äranägemise järgi. Seepärast toimub selle areng seal riigi organiseeriva osavõtuta.

Vastandina sellele arendatakse sotsialismi tingimustes raamatupidamist riigi vahetu kontrolli ja mõjutuse all. NSV Liidu konstitutsiooni kohaselt on raamatupidamise juhtimine riigi kõrgemate võimuorganite üheks funktsiooniks. Näitlikuks tõendiks selle kohta on NSV Liidu Ministrite Nõukogu 1964. a. 6. novembri määrus, milles on nimetatud raamatupidamise organiseerimise puudused riigis ja määdatud konkreetsed abinõud nende kõrvaldamiseks.

Nõukogude Liidus on sotsialistliku raamatupidamisarvestuse kõigi liikide üldine juhtimine ja statistilise arvestuse vahetu juhtimine NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures oleva Statistika Keskvalitsuse ülesandeks. Statistika Keskvalitsus juhib raamatupidamise mehhaniseerimist, viib ellu mitmesuguseid abinõusid arvestuse ja aruandluse ratsionaliseerimiseks, töötab välja ja kirjeldatab esmasdokumentide ja aruannete vorme, valmistab ette sotsialistliku arvestuse alal töötajaid ning korraldab nende kvalifikatsiooni tõstmist jne.

Raamatupidamise ja aruandluse metodoloogiliseks juhtimiseks on NSV Liidu Rahandusministeeriumi koosseisus Raamatupidamisarvestuse ja -aruandluse Valitsus. See valitsus töötab välja kontoplaane, raamatupidamisarvestuse vorme, mitmesuguseid instruksioone ja juhendeid raamatupidamise ja aruandluse alal ning koostöös NSV Liidu Statistika Keskvalitsusega kehtestab raamatupidamisaruandluse vorme, määrab aruandluse esitamise korra ja tähtajad jne.

Ministeeriumides ja keskasutustes juhivad raamatupidamist keskraamatupidamised, kuna tarbijate kooperatsiooni süsteemis teeb seda Keskliidu keskraamatupidamine.

Keskliidu keskraamatupidamine töötab välja tüüpkontoplaani ja juhendi selle juurde, töötab välja raamatupidamise ja aruandluse vorme ja juhendeid nende rakendamiseks, arvestusdokumentide vorme, üksikute operatsiooniliikide arvestusjuhendeid, koostab süsteemi koondbilansid ja koondaruanded, instrueerib ja kontrollib raamatupidamist ja aruandluse koostamist süsteemis jne.

Raamatupidamist ja aruandlust vahetult organisatsioonis ja ettevõttes juhib pea-(vanem-)raamatupidaja.

Raamatupidamise organiseerimisel majandis on suur tähtsus, sest arvestusalatöötajate töö kvaliteet sõltub suurel määral sellest, kui võrd õigesti ja ratsionaalselt see töö antud majandis on organiseeritud.

Raamatupidamise õige organiseerimine iga majandi sees eeldab rea vastavate abinõude rakendamist. Niisuguste abinõude hulka, millel on vahetu mõju raamatupidamise organiseerimisele, kuuluvad:

- a) raamatupidamise juhtijate õiguste ja kohustuste kindlaksmääramine;
- b) raamatupidamistööde organiseerimise viisi kindlaksmääramine;
- c) tööjaotus arvestusalatöötajate vahel;
- d) dokumentide ringluse organiseerimine;
- e) arvestustööde plaanimine.

Kuna raamatupidamise juhtijate õigustel ja kohustustel, samuti raamatupidamise organiseerimisviisidel on eriline tähtsus, käsitletakse neid eri paragrahvides (§ 37 ja 38).

Töö õigel jaotamisel arvestusalatöötajate vahel on suur tähtsus. Selle jaotuse teeb raamatupidamise juhtija - organisatsiooni või ettevõtte pea-(vanem-)raamatupidaja, lähtudes arvestusalatööde mahust ja arvestusalatöötajate kvalifikatsioonist.

Tööjaotus arvestusalatöötajate vahel vormistatakse kirjaliku juhendiga, milles on näidatud iga töötaja poolt sooritatavad tööd, samuti nende tööde sooritamise tähtajad.

Edasises tööprotsessis kontrollib pea-(vanem-)raamatupidaja kehtestatud tööjaotuse õigsust, samuti tööde sooritamise tähtaegade õigsust ja teeb vajaduse korral neisse vastavad muudatused.

Raamatupidamise ratsionaalseks korraldamiseks peab hästi olema organiseeritud dokumendikäive.

Peale dokumentide õige koostamise tuleb tagada ka nende õigeaegne saabumine raamatupidamisse ja nende õigeaegne töötlemine raamatupidamises. Seepärast peab igas organisatsioonis ja ettevõttes olema välja töötatud kord, mis näeb ette dokumentide töötlemise käigu nende koostamisest kuni arhiivi andmiseni.

Dokumendikäibeks nimetatakse kindlat dokumentide liikumise korda nende koostamise kohast kuni töötlemise kohani ja arhiivi andmiseni.

Dokumentide saabumine raamatupidamisse ning kogu nende edasine liikumine ja töötlemine peavad toimuma täpses vastavuses graafikule.

Organisatsiooni või ettevõtte juhataja kinnitab nimetatud graafiku ja tutvustab sellega operatiivala- ja arvestusalatöötajaid. Selle graafiku rikkumine desorganiseerib raamatupidamise tööd ning võib põhjustada viivitust bilansside ja aruannete koostamisel. Seepärast peavad organisatsioonide ja ettevõtete juhatajad distsipliinaarselt karistama neid töötajaid, kes pidevalt rikuvad dokumentide saabumise ja töötlemise kinnitatud graafikut.

Raamatupidamise ratsionaalse organiseerimise aluseks on kogu arvestusalaaparaadi poolt aruandeperioodil sooritatava töö planeerimine.

Planeerimine peab haarama kõiki tähtsamaid arvestusteid. Peale espool käsitletud küsimuste, mis olid seoses arvestusalatöötajate tööjaotusega ja dokumendikäibe organiseerimisega, peab planeerimine nägema ette veel järgmisi töid:

- a) plaani koostamine kontode töötlemiseks;
- b) inventeerimiste korra ja tähtaegade määramine;
- c) aruandluse koostamine (kuu-, kvartali-, aasta-);
- d) dokumentaalrevideerimine.

Kehtestatud tüüp-kontoplaani alusel koostavad pea-(vanem-) raamatupidajad antud organisatsioonis või ettevõttes majandusoperatsioonide arvestamiseks vajalike kontode loetelu. See kontode loetelu, mida nimetatakse tööplaniks, koostatakse aasta alguses ja võetakse aluseks kõigi arvestusregistrite avamisel uuel aruandeaastal.

Organisatsiooni ja ettevõtte raamatupidamise andmete reaalsu-

se tagamiseks inventeeritakse kõik bilanssides ja aruannetes kajastatud vahendid, väärtused ja arveldused. Et inventuurid toimukaid õigeaegselt, koostavad pea-(vanem-)raamatupidajad inventuuride plaani. Plaanis näidatakse antud organisatsiooni iga ettevõtte, osakonna või tsehhi inventuuri tähtajad.

Inventuuride plaan peab sisaldama ka oma alamalsete ja kõrgemalsete organisatsioonide, isemajandavate ettevõtete ning muude deebitoride ja kreditoride arvelduste inventeerimiste korra ja tähtajad.

Kuna kaubalis-materiaalsete väärtuste ja rahaliste vahendite inventeerimine peab toimuma ootamatult, peab nende inventuuride plaan olema teada ainult organisatsiooni või ettevõtte juhatajal ja pea-(vanem-)raamatupidajal.

Raamatupidamisaruandluse koostamine on arvestusalatöötajate keerukamaid ja ulatuslikumaid töid. Seoses sellega on aruandluse koostamistööde planeerimine raamatupidamise õige organiseerimise eeltingimuseks. See planeerimine peab haarama kuu-, kvartali- ja aastaaruandluse koostamise kõigi tööde loetelu koos aruandlusnõitajate, tähtaegade ja töö vastutavate sooritajate äranõitamisega.

Organisatsioonides, millel on alluvaid organisatsioone ja ettevõtteid, sealhulgas isemajandavaid, on arvestusalatöötajate ülesandeks sageli (näiteks rajooniliitudes) ka dokumentaalrevideerimine. Kõhtiva korra kohaselt tehakse miisuguseid revisjone vähemalt kord aastas, organisatsioonides ja asutustes aga, kes vahetult ei tegele majanduslike operatsioonidega, tehakse dokumentaalrevideerimist iga kahe aasta tagant.

Dokumentaalrevideerimiste korrapärase ja õigeaegse sooritamise huvides koostab pea-(vanem-)raamatupidaja aasta alguses dokumentaalrevideerimiste plaani, milles on ette nähtud alluvates organisatsioonides ja ettevõtetes dokumentaalrevideerimiste ajad ja läbiviijad. Ka dokumentaalrevideerimisi tuleb läbi viia ootamatult, mistõttu dokumentaalrevideerimiste plaan ei kuulu avaldamisele.

§ 37. Pea-(vanem-)raamatupidajate õigused ja kohustused

Pea-(vanem-)raamatupidajad on nõukogude organisatsioonide ja ettevõtete raamatupidamisaparadi juhtijad, kes samasegelselt kontrollivad plaanide täitmist, sotsialistliku omandi säilivust ja va-

hendite ja väärtuste õiget kulutamist ning teostavad sealjuures kokkuhoiu- ja majandusrežiimi.

Pea-(vanem-)raamatupidajad, olles arvestuse ja kontrolli organiseerijateks, võtavad samaaegselt kõige aktiivsemalt osa oma organisatsiooni või ettevõtte majanduslikust tööst. Nad on organisatsioonide ja ettevõtete juhatajate kõige lähimateks abilisteks ja nõuandjateks finantsmajanduslikes ja muudes küsimustes.

NSV Liidu sotsialistlike organisatsioonide ja ettevõtete pea-(vanem-)raamatupidajate õigused, kohustused ja vastutus on määratud kindlaks pea-(vanem-)raamatupidajate põhimäärusega, mis on kinnitatud NSV Liidu Ministrite Nõukogu 1964.a. 6. novembri määrusega.

Vastavalt sellele põhimäärusele peavad pea-(vanem-)raamatupidajad kindlustama raamatupidamise ja aruandluse õige organiseerimise ratsionaalse tsentraliseerimise alusel, juurutama raamatupidamise eesrindlikke vorme ja meetodeid ning arvestustöid laialdaselt mehhaniseerima.

Pea-(vanem-)raamatupidaja peab kindlustama:

a) rahaliste vahendite, kaubalis-materiaalsete väärtuste ja rangele aruandlusele kuuluvate plankide õige ja õigeaegse arvestuse;

b) kassa- ja arveldusdistsipliinist kinnipidamise ning kõigi vahendite õige ja sihipärase kulutamise;

c) kõigi majanduslike operatsioonide ja finantsmajanduslike tulemuste õige ja õigeaegse arvestuse, samuti toodangu ja tehtud tööde, varutud tooraine ja materjalide omahinna järelkontrolli;

d) riiklike maksude ja muude kohustuste õige ja õigeaegse ülekandmise riigieelarvesse, samuti pangalaenude õigeaegse tasumise;

e) arveldus- ja krediidioperatsioonide õige arvestuse, samuti õigeaegse arvelduste võrdlemise pankadega, deebitoridega, kreditoridega jne.;

f) inventuuri tulemuste õige ja õigeaegse väljaselgitamise ning raamatutest läbikandmise, raiskamise ja puudujääkide materjalide vormistamise ning kohtu-juurdlusorganitele esitamise;

g) bilansside ja aruannete õige ja õigeaegse koostamise ja analüüsi, samuti nende õigeaegse esitamise vastavatele organisatsioonidele;

h) õigeaegse dokumentaalrevideerimise alluvates organisatsioonides ja ettevõtetes ning ettepanekute tegemise revideerimise

tulemuste kohta;

i) raamatupidamisjuhendite õigeaegse väljatöötamise alluvate ettevõtete jaoks ja nende instrueerimise kõigis raamatupidamisse ja aruandluse puutuvates küsimustes;

j) arhiivi õige korraldamise, mis kindlustaks kõigi raamatupidamisdokumentide säilitamise.

Pea-(vanem-)raamatupidaja peab kindlustama kontrolli ka:

a) kaupade, valmistoodangu, tooraine, materjalide, kütuse ja muude väärtuste vastuvõtmise ja väljaandmise õiget vormistamist, pretensioonide õigeaegset esitamist hankijatele ja transpordiorganisatsioonidele puudujääkide, praagi ja mittekomplektsuse puhul; õiget ja õigeaegset aktide koostamist kauba, materjalide ja muude väärtuste praagi, purunemise ja riknemise puhul, samuti taara kaaluvahe ja kaupade ümberhindamise puhul jne.;

b) kõigi vahendite ja vahendite allikate õiget ja õigeaegset inventeerimist;

c) debitoorse võlgnevuse õigeaegset sissenõudmist ja kreditoorse võlgnevuse tasumist;

d) töötasufondi õiget kulutamist, iga liiki preemiate, tasude ja toetuste arvutamist ja väljamaksmist, koosseisude, ametipalkade, kulueelarvete, maksu- ja finantsdietsipliinist kinnipidamist;

e) puudujääkide, kadude, debitoorse võlgnevuse ja muude summade mahakandmise õigsust ja seaduspärasust;

f) kaubalis-materiaalsete väärtuste ümberhindamise õiget vormistamist ja kajastamist raamatupidamises.

Pea-(vanem-)raamatupidaja peab kindlustama raamatupidamise niisuguse organiseerimise ja kontrolli, mis väldiks puudujäägid, raiskamised ja rahaliste vahendite ning kaubalis-materiaalsete väärtuste seadusvastase kulutamise, samuti väldiks muud rikkumised ja kuritarvitused ametlisikute poolt.

Kohustuste kõrval annab pea-(vanem-)raamatupidajate põhimäärus meie organisatsioonide ja ettevõtete pea-(vanem-)raamatupidajatele ka suured õigused.

Kõik raamatupidamise ja aruandlusega tegelevad töötajad alluvad neis küsimustes pea-(vanem-)raamatupidajatele. Pea-(vanem-)raamatupidaja korraldused ja juhised raamatupidamise, aruandluse ja kontrolli alal, samuti nõudmised dokumentide ja andmete õigeaeg-

seks esitamiseks raamatupidamisele on kohustuslikud nii antud organisatsioonile või ettevõtte kui ka alluvate organisatsioonide ja ettevõtete kõigile töötajatele. Seoses sellega on kõik organisatsioonid, ettevõtted, osakonnad kohustatud esitama pea-(vanem-)raamatupidajale õigeaegselt arvestamiseks ja kontrollimiseks vajalikud dokumendid: määrused, käskkirjad, lepingud, eelarved jne.

Rahalistele, materjali-, arveldus- ja krediitdokumentidele kirjutavad alla organisatsioonile või ettevõtte juhataja ja pea-(vanem-)raamatupidaja või nende poolt selleks volitatud isik. Ilma pea-(vanem-)raamatupidaja või tema poolt volitatud isiku allkirjata on dokumendid kehtetud ja neid ei saa võtta täitmisele.

Kõik lepingud ja kokkulepped kaubalis-materiaalsete väärtuste väljastamiseks, tööde tegemiseks ja teenuste osutamiseks, samuti käskkirjad ameti- ja personaalpalkade määramiseks organisatsioonile või ettevõtte töötajatele või nende praeerimiseks peab eelnevalt viseerima pea-(vanem-)raamatupidaja.

Kui selgub, et lepingud, kokkulepped, käskkirjad või korraldused ei ole kooskõlas seadustega, valitsusorganite määrustega või kõrgemalseisvate organisatsioonide juhenditega, samuti riiklikest hindadest mittekinnapidamise korral ei kirjuta pea-(vanem-)raamatupidaja niisugustele dokumentidele alla ega viseri neid. Saades korralduse, mis on vastulus seadusega, valitsuse määrusega või raamatupidamise ja aruandluse korruga, keeldub pea-(vanem-)raamatupidaja selle täitmisest ja juhib kirjalikult korralduse andja juhataja tähelepanu korralduse ebaseaduslikkusele. Pärast juhataja teistkordset, kirjalikku korraldust täidab pea-(vanem-)raamatupidaja selle, kuid teatab sellest viivitamatult kõrgemalseisva organisatsioonile juhatajale ning rahvakontrolli kohalikule organile.

Kui pea-(vanem-)raamatupidaja saab korralduse sooritada toimimise, mis on karistatav kriminaalkorras, peab ta jätma korralduse täitmata ja viivitamata teatama sellest ülalnimetatud organitele. Pea-(vanem-)raamatupidaja, kes ei teata ettevõtte juhataja ebaseaduslikust korraldusest, kannab vastutust selle täitmise eest võrdsest ebaseadusliku korralduse andnud juhatajaga.

Pea-(vanem-)raamatupidaja kirjutab koos organisatsioonile või ettevõtte juhatajaga alla raamatupidamisaruannetele ja bilanssidele, samuti statistilistele aruannetele plaani täitmise kohta.

Pea-(vanem-)raamatupidajale ei saa panna kohustusi, mis on seotud vastutusega rahaliste vahendite ja materiaalsete väärtuste eest.

Administratiivselt allub pea-(vanem-)raamatupidaja vahetult oma organisatsiooni või ettevõtte juhatajale, kuna raamatupidamise ja aruandluse seisukohalt allub ta kõrgemalseisva organisatsiooni pearaamatupidajale.

Põhimääruse alusel antud Keskliidu juhatuse määruse järgi alluvad tarbijate kooperatiivide vanemraamatupidajad ja tarbijate kooperatiivide rajooniliitude pearaamatupidajad vahetult oma organisatsiooni juhatuse esimehele, kuna raamatupidamise ja aruandluse küsimustes alluvad nad oma kõrgemalseisva organisatsiooni pearaamatupidajale.

Pea-(vanem-)raamatupidajad määratakse ametisse ja vabastatakse ametist kõrgemalseisva organisatsiooni pearaamatupidaja nõuselekul sama organi poolt, kes määrab ametisse nende organisatsioonide ja ettevõtete juhatajaid.

Keskliidu juhatuse määruse alusel võib tarbijate kooperatiivide vanemraamatupidajad ja tarbijate kooperatiivide liitude pearaamatupidajad ametisse määrata ja vabastada ainult kõrgemalseisva kooperatiiviliidu pearaamatupidaja nõuselekul ja selle liidu juhatuse kiinitusel.

Ameti vastuvõtmise ja üleandmise vormistavad pea-(vanem-)raamatupidajad aktiga, mis koostatakse pärast raamatupidamise ja aruandluse seisukorra kontrollimist. Vajalikel juhtudel toimub asjaajamise üleandmine ja vastuvõtmine kõrgemalseisva organisatsiooni esindaja juuresolekul.

Kommunismi materiaal-tehnilise baasi ahitamine, mida nõukogude rahvas teeb suure entusiasmiga, seab arvestusalatöötajate ette vastutavaid ülesandeid ja esitab kõigi arvestusalatöötajate töö kvaliteedile kõrgeid nõudeid, kõigepealt aga arvestusala juhtidele - pea-(vanem-)raamatupidajatele.

Need ülesanded on seotud meie organisatsioonide ja ettevõtete pea-(vanem-)raamatupidajate ette partei XIII kongressi ja NKP programmi poolt osas, kus käsitletakse kokkuvõidu ja majanduslikku arvestust, toodangu omahinna alandamist ja käibekulusid ning kasutamata reservide mobiliseerimist meie rahvamajanduse kõigil aladel.

Nende ülesannete edukaks täitmiseks peavad sotsialistliku

raamatupidamise kõik töötajad, esimeses järjekorras aga pea-(vanem-)raamatupidajad, igakülgsest tõstma oma ideelis-teoreetiliste teadmiste taset ja kvalifikatsiooni ning juurutama oma töös kõike uut ja eesrindlikku, mida on saavutatud raamatupidamise teooria ja praktika alal.

Pea-(vanem-)raamatupidajad peavad õppima sügavamalt tundma ökonomikat ja tootmise tehnoloogiat, süstemaatiliselt analüüsima plaanide täitmist ja finantsolukorda ettevõttes, võitlema raamatupidamise edasise täiustamise eest, arvestusalatöötajate töötotlikkuse suurendamise eest.

Raamatupidamise juhid ei tohi unustada, et sotsialistlik võistlus loob piiramatuid reserve arvestusalatöötajate töötotlikkuse tõstmiseks ja raamatupidamise kvaliteedi parandamiseks.

§ 38. Raamatupidamise tsentraliseerimine ja detsentraliseerimine

Organisatsioonides, kelle koosseisus on ettevõtteid või allüksusi (tsehhid, osakonnad, kontorid), on raamatupidamise õigel organiseerimisel suur tähtsus, kuna see määrab raamatupidamise vormi keskuse ja allüksuste vahel.

Niisuguste organisatsioonide raamatupidamine võib olla tsentraliseeritud või detsentraliseeritud.

Tsentraliseeritud raamatupidamise all mõeldakse arvestustööde sellist korraldamist, kus organisatsiooni üksikutes osades (ettevõtteis, tsehhides, osakondades, kontorites) koostatakse ainult dokumente (esmas- ja koonddokumente), nagu laohoidja kaubaaruanne, kaupluse juhataja kaubalis-rahaline aruanne, söökla või einelauapidaja aruanne, arvestusregistritesse aga kantakse need dokumendid antud organisatsiooni raamatupidamises, kus peetakse nende operatsioonide sünteesilist ja analüütilist arvestust.

Detsentraliseeritud raamatupidamise korral on organisatsiooni ettevõtted, tsehhid ja osakonnad viidud iseseisvale bilansile, kusjuures nad ise peavad lõpetatud raamatupidamist ja esitavad määratud tähtaegadel oma organisatsiooni juhatuse raamatupidamisele bilansid ja aruanded. Organisatsiooni juhatuse raamatupidamine liidab pärast vastavat kontrolli need bilansid ja aruanded organisatsiooni kui terviku koondbilanssi ja koondaruandesse.

Esineb ka segasüsteemi, mille puhul osa organisatsiooni ettevõtteid, tsehhe, osakondi või kontoreid on iseseisval bilansil, s. o. nad peavad oma operatsioonide kohta lõplikku raamatupidamist, osa ettevõtteid aga on antud organisatsiooni juhatusega ühisel bilansil.

Ühe või teise süsteemi valimine raamatupidamise korraldamisel sõltub operatsioonide mahust, territoriaalsest asetusest ja muudest töötingimustest nii organisatsiooni juhatuses kui ka ettevõtteis.

Tarbijate kooperatsiooni süsteemis rakendatakse tsentraliseeritud raamatupidamist peamiselt tarbijate kooperatiivides.

Detsentraliseeritud raamatupidamine on tavaliselt kasutamisel oblastite, kraide ja vabariikide kooperatiiviliitudes.

Segasüsteemi leiame kõige sagedamini rajoonide tarbijate kooperatiivide liitudes. Siin eraldatakse iseseisvale bilansile sellised ettevõtted nagu varumiskontorid, hulgi-laod, autobaasid, väiksema mahuga ettevõtted aga arvestatakse rajooniliidu juhatuse ühisel bilansil.

Tsentraliseeritud raamatupidamise paremuseks tuleks lugeda:

- a) töö laialdasema jagamise võimalus, samuti arvestusalatöötajate tööjõu parem ära kasutamine;
- b) mitmesuguste mehhaniseerimisvahendite parema ära kasutamise võimalus;
- c) raamatupidamise kulude kokkuhoid.

Raamatupidamise niisuguse organiseerimise juures, kus arvestusalatöötajad on koondatud ühte kohta ja töötavad juhatuse pearaamatupidaaja vahetel juhtimisel, on loodud soodsamad tingimused arvestusala personali jagamiseks ja nende tööjõu õigeks kasutamiseks.

Raamatupidamise tsentraliseerimise korral suureneb organisatsiooni raamatupidamises operatsioonide maht, mis võimaldab ratsionaalsemalt kasutada organisatsioonis olevaid arvutusmasinaid, samuti muid mehhaniseerimisvahendeid.

Tsentraliseeritud raamatupidamise korral väheneb koostatavate raamatupidamisdokumentide arv, samuti arvestusregistrite arv, mis vähendab ka raamatupidamise kulusid.

Tsentraliseeritud raamatupidamise puuduseks on see, et raamatupidamine on operatsioonide sooritamise kohast eemal, mis pidur-

dab raamatupidamise kasutamist majandusliku tegevuse kontrollimiseks ja operatiivseks juhtimiseks antud organisatsiooni ettevõtteis.

Nimetatud puudust ei ole raamatupidamise detsentraliseeritud süsteemil, kuna siin raamatupidamine ei asu majanduslike operatsioonide sooritamise paigast eemal ja seda kasutatakse vahetu kontrollina ning majandusliku tegevuse mõjutamise vahendina. Kuid väga sageli ei pääse see detsentraliseeritud süsteemi paremus mõjule selle süsteemi oluliste puuduste tõttu.

Sellisteks on detsentraliseeritud raamatupidamise kallidus, arvutusmasinate võimsuse mittetäielik ära kasutamine jne.

Tsentraliseeritud raamatupidamise eelised ja detsentraliseeritud raamatupidamise puudused on eriti ära märgitud eespool nimetatud NSV Liidu Ministrite Nõukogu 1964.a. 6. novembri määruses.

Raamatupidamise täiustamiseks ja raamatupidamise osatähtsuse tõstmiseks rahvamajanduses soovitab seesama määrus üldreeglina raamatupidamist tsentraliseerida.

Ettevõtted, tsehhid, osakonnad võib iseseisvale bilansile viia ja neis iseseisva raamatupidamise moodustada ainult sel juhul, kui see on tingimata vajalik ja majanduslikult otstarbekohane, kusjuures seda võib teha ainult kõrgemalseisva organisatsiooni loal.

Vastavalt Keskliidu 1964.a. 8. veebruari määrusele võib tarbijate kooperatiivide ja kooperatiiviliidude ettevõtteid iseseisvale bilansile viia ainult vabariikliku (oblasti) liidu juhatuse loal.

Iseseisvale bilansile viidud ettevõtetele eraldab organisatsioon, millise koosseisu ettevõtte kuulub, põhi- ja käibevahendid ning talle antakse operatiivne iseseisvus. Sellega lubatakse ettevõttel avada oma arvelduskonto Riigipangas ja talle antakse vahetu krediitrimise õigus.

§ 39. Raamatupidamise organiseerimise täiustamise edasised ülesanded

Nõukogude raamatupidamise arengus on viimastel aastatel märgata kiiret edasiminekut. Nimetada võib kõigepealt ühtse kontoplaani laialdast rakendamist riiklikes ja mõnedes ühiskondlikes organisatsioonides ja ettevõtetes, žurnaal-orderi vormi (välja töötatud NSV Liidu Rahandusministeeriumi poolt) kasutusele võtmist, raamatupida-

mise mehhaniseerimise taseme tõusu enamuses rahvamajandusharudes ja eriti riiklikus tööstuses, tootmiskulude normatiivse arvestuse põhimõtte rakendamist reas tööstusharudes, kaubalis-materiaalsete väärtuste operatiivse saldomeetodi kasutamist jt.

Kuid hoolimata neist saavutustest ei võimalda raamatupidamise praegune tase ilma põhjaliku ümberkorraldamiseta enam täiel määral täita temale kommunisti laiahaardelise ehitamise perioodil pandud vastutusrikkaid ülesandeid.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu 1964. a. 6. novembri määruses määrgiti raamatupidamise organiseerimises esinevad puudused ja loetleti abinõud nende kõrvaldamiseks.

Raamatupidamise organiseerimise olulise puudusena nimetatakse määruses selle liigset detsentraliseerimist. See väljendub selles, et erilise vajaduseta lubavad organisatsioonid iseseisvale bilansile minna oma niigi väikese raamatupidamistöö mahuga tehke, kontoreid ja ettevõtteid ning loovad neile iseseisva raamatupidamise.

Raamatupidamise sellise detsentraliseerimise tõttu tekib raamatupidamisel liigseid kulusid, muutub raskemaks raamatupidamise mehhaniseerimine, hajutatakse raamatupidamise kaadrid jne.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu märkis, et ministriumid ja keskasutused ei ole rakendanud vajalikke abinõusid raamatupidamise tsentraliseerimiseks, ei ole kasutanud kõiki võimalusi oma üheleandiliste ettevõtete ja organisatsioonide raamatupidamiste liitmiseks. Paljude ettevõtete ja asutuste juhatajad ei pööra küllaldasest tähelepanu raamatupidamise õigele organiseerimisele ja täiustamisele, selle odavamaks muutmisele, ei hinda küllaldaselt raamatupidamise osa majandusliku arvestuse ja kokkuhoiu režiimi teostamisel.

Nimetatud puudused, eriti raamatupidamise liigne detsentraliseeritud, esinesid kuni viimase ajani ka tarbijate koöperatsiooni paljudes organisatsioonides. Nisugune detsentraliseeritus esines ja esineb ka praegu kõige sagedamini tarbijate koöperatiivide rajooniliitudes, kuid ka tarbijate koöperatiivides enestes.

On teada, et paljud tarbijate koöperatsiooni rajooniliitude ettevõtted, isegi väikese operatsioonide arvuga ettevõtted, olid kuni 1965. aastani iseseisval bilansil ja neil oli oma raamatupidamine. Esines juhtumeid, kus mitme samale rajooniliidule kuuluva ettevõtte raamatupidamised olid rajooniliidu juhatusega ühe katuse

all või asusid rajooniliidu juhatus vahetus läheduses.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu kohustas ministeeriume ja keskasutusi rakendama vajalikke abinõusid alluvate ettevõtete ja asutuste raamatupidamise põhjalikuks parandamiseks raamatupidamise tsentraliseerimise, kaasaegse arvutustehnika laialdase rakendamise ning progressiivsete raamatupidamise vormide ja meetodite juurutamise teel.

Eespool nimetatud NSV Liidu Ministrite Nõukogu määruse alusel võttis Keskliidu juhatus vastu rea tähtsaid otsuseid, mis on suunatud tarbijate kooperasiiooni süsteemi raamatupidamise organisatsiooni täiustamisele.

Nende otsustega kohustas Keskliidu juhatus tarbijate kooperatiivide liitusid 1965. a. jooksul läbi vaatama olemasolevate isemajandavate ettevõtete ja nende osade isemajandamise otstarbekuse süsteemi kõigis lülides ning seal, kus olukord seda võimaldab, viima need ettevõtted tsentraliseeritud raamatupidamisele organisatsiooni juhatuses, nende iseseisvad raamatupidamised aga likvideerima.

Need Keskliidu juhatus otsused tuleb ellu viia lähema aja jooksul.

Raamatupidamise täiustamisega seotud küsimuste lahendamisel on tähtis koht ühtsete kontoplaanide ja raamatupidamise ühtsete vormide ja meetodite rakendamisel, samuti ühtsete dokumendivormide kasutamisel ühesuguste operatsioonide jaoks majandi mitmesugustes harudes. Vaatamata märkimisväärsele tööle, mis on tehtud niisuguse ühtsuse saavutamiseks raamatupidamise alal, on siin veel palju lahendamata küsimusi.

Nii näiteks kerkib küsimus, miks kuni praeguse ajani peetakse põllumajanduse ja loomakasvatuse (ja muude üheliigiliste operatsioonide) kulude arvestust kolhoosides teisiti kui sovhoosides.

Veel rohkem on põhjust kahelda selles, kas on otstarbekohane säilitada olukorda, kus Vene NFSV-s ja mõnes teises liiduvabariigis ka ühes ja samas kolhoosisüsteemis peetakse raamatupidamist eri viisidel. Veel 1965. aastal oli rahalisele töötasule üle läinud kolhooside kontoplaanis 47 kontot, kuna nende kolhooside kontoplaanis, kus tulusid jagati tööpäevade alusel, oli 29 kontot.

Tuleb märkida, et Ukraina NSV-s ja reas teistes liiduvabariikides kasutatakse edukalt ühtset kontoplaani kõigi kolhooside jaoks.

Teine näide. Riikliku kaubanduse ja tarbijate kooperatsiooni ettevõtete majanduslikus tegevuses on palju sarnaseid operatsioone. Kuid neid operatsioone arvestatakse nende süsteemide raamatupidamises erinevalt. Nii näiteks kasutatakse nendes süsteemides erinevaid kontoplaane, raamatupidamise eri vorme ja isegi erinevaid dokumendivorme täiesti ühesuguste operatsioonide vormistamiseks.

Nende süsteemide organisatsioonide ja ettevõtete raamatupidamise erinevus on niivõrd suur, et isegi vilunud raamatupidaja riikliku kaubanduse ettevõttest ei ole võimeline ilma vastava überõppimiseta töötama kooperatiivide rajooniliidu või tarbijate kooperatiivi raamatupidajana, ning überpöördukt.

Nende küsimuste lahendamisega ei tohi enam viivitada, sest vajaliku ühtsuse puudumine loob rahvamajandusele ebanugavusi ja toob liigseid kulusid raamatupidamises. Ühtsuse puudumine raskendab raamatupidamise juhtimist kogu riigis, samuti arvestusala kaadri ettevalmistamist, paigutamist ja õiget kasutamist.

Raamatupidamise ühtsete kontoplaanide, ühtsete vormide ja meetodite rakendamise, samuti võimalikult suure arvu dokumentide tüüpvormide kasutamise edasine laiendamine on meie raamatupidamise täiustamise kindlaks aluseks.

Raamatupidamise täiustamise põhiliste ülesannete kõrval tuleb rääkida ka sellest puudusest, milliseks on mitmete ministeeriumide ja keskasutuste organisatsioonide ja ettevõtete raamatupidamises raamatute kasutamine arvestusregistritena kaartide ja lahtiste lehtede asemel.

Kuigi see kuulub rohkem raamatupidamise vahendite ja tehnika valdkonda, on see siiski niivõrd lähedalt seotud raamatupidamise organiseerimise küsimustega, et antud juhul ei saa sellest mööda minna.

Arvestusregistritena on raamatud laialdaselt kasutusel mitmesugustes eelarvelistes asutustes, kolhoosides, samuti tarbijate kooperatsiooni enamuses organisatsioonides ja ettevõtetes.

Raamatute kui arvestusregistrите puudusi analüüsib üksikasjaliselt raamatu § 29.

Kaartide ja lahtiste lehtede eelised arvestusregistritena kasutamisel, mida on tõendanud nõukogude raamatupidamise paljude aastate praktika, on niivõrd selged, et igasugused väited selle vastu ei suuda käesoleval ajal enam kedagi veenda.

Seepärast keeldumine raamatutest arvestusregistritena, välja arvatud pearaamat ja kassaraamat, ning nende asendamine kaartide ja lahtiste lehtedega kõigis rahvamajandusharudes on samuti tähtis ülesanne, mille lahendamine on tihedalt seotud raamatupidamise täiustamisega.

Lõpuks, eespool loetletud ülesannete edukas täitmine ei ole mõeldav ilma raamatupidamise spetsialistide kaadri ettevalmistamiseta ja nende kvalifikatsiooni tõstmiseta tänapäeva nõuete tasemele.

Seoses sellega, et raamatupidamise täiustamine peab toimuma peamiselt arvestustööde maksimaalse mehhaniseerimise baasil, tuleb kaadri ettevalmistamise plaanis anda vääriline koht ka raamatupidamise mehhaniseerimisele.

Raamatupidamise mehhaniseerimise spetsialistide vähesus on eriti terav tarbijate kooperasiiooni süsteemis, kus enamusel arvestusalatöötajatest puuduvad vajalikud teadmised sel alal.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu 1964.a. 6. novembri määruses määrgiti, et ministriumid ja keskasutused ei pööra küllaldaselt tähelepanu raamatupidamise spetsialistide ettevalmistamisele. Nimeetatud määrusega kohustati vastavaid organeid rakendama selleks kõik vajalikud abinõud.

Peatusime mõnedel meie arvates enam-vähem aktuaalsetel raamatupidamise täiustamise küsimustel. Nende praktiline lahendamine tõstab nõukogude raamatupidamise teaduslikku taset ja aitab täita neid keerukaid ülesandeid, mis meie ette seab rahvamajanduse areng kommunisti materiaalse-teenilise baasi ehitamise protsessis.

Küsimusi

1. Kelle poolt ja kuidas toimub raamatupidamise juhtimine Nõukogude Liidus?
2. Millised tähtsad abinõud on vajalikud raamatupidamise õigeks organiseerimiseks?
3. Milles seisab arvestusalatöötajate töö planeerimine?
4. Millised on sotsialistlike organisatsioonide ja ettevõtete peaaegselt (vanem-)raamatupidajate õigused ja põhilised kohustused?
5. Mida mõeldakse raamatupidamise tsentraliseerimise ja detsentraliseerimise all, millised on nende eelised ja puudused?

SISUKORD

I peatükk. Majandusliku arvestuse üldiseloomustus	
§ 1. Majandusliku arvestuse mõiste	3
§ 2. Kapitalistliku arvestuse põhijooned	5
§ 3. Majanduslik arvestus sotsialistlikus ühiskonnas	7
§ 4. Arvestusnäitajad	9
§ 5. Majandusliku arvestuse liigid	11
§ 6. Sotsialistlikule arvestusele esitatavad nõuded	14
II peatükk. Raamatupidamise aine ja meetod	
§ 7. Nõukogude raamatupidamise aine üldiseloomustus	18
§ 8. Vahendite ja nende moodustamise allikate koosseis sotsialistlikes ettevõtetes	20
§ 9. Raamatupidamise põhiülesanded	24
§ 10. Raamatupidamise meetodi üldiseloomustus	27
III peatükk. Raamatupidamisbilanss	
§ 11. Bilansi mõiste ja struktuur	30
§ 12. Majanduslike operatsioonide poolt tingitud muudatused bilansis	34
IV peatükk. Raamatupidamise kontod ja kahekordne kirjendamine	
§ 13. Kontod ja nende ehitus	37
§ 14. Operatsioonide kahekordne kirjendamine kontodel ...	42
§ 15. Sünteetilised ja analüütilised kontod	49
§ 16. Kontode käibeandmikud	55
§ 17. Operatsioonide jooksva arvestuse üldistatud näide kontodel	62
V peatükk. Kontode liigitus ehk klassifikatsioon	
§ 18. Kontode liigituse üldmõiste, liigituse tähtsus ja põhimõtted	86
§ 19. Kontode liigitus majandusliku sisu järgi	87
§ 20. Kontode liigitus ülesande ja struktuuri järgi	88
§ 21. Majanduslike vahendite ja nende allikate arvestamise kontod	89
§ 22. Majanduslike protsesside arvestamise kontod	97
§ 23. Eelarve- ja finantstulemuste kontod	100
§ 24. Kontoplaani mõiste	103

VI peatükk. Majanduslike operatsioonide dokumentatsioon	
§ 25. Dokumentide mõiste ja tähtsus	107
§ 26. Dokumentide liigitus	111
§ 27. Dokumentide kontrollimine ja töötlemine	113
§ 28. Dokumentide säilitamine	121
VII peatükk. Raamatupidamise registrid, tehnika ja vormid	
§ 29. Arvestusregistrite mõiste, nende liigid ja neisse kirjendamise kord	123
§ 30. Vigade parandamise viisid arvestusregistrites	132
§ 31. Raamatupidamise vormide mõiste	134
§ 32. Arvestuse mehhaniseerimise mõiste	147
VIII peatükk. Raamatupidamisaruandluse alused	
§ 33. Sotsialistlike ettevõtete aruandluse tähtsus	154
§ 34. Raamatupidamisaruandluse liigid, aruandluse sisu ja koostamise kord	156
§ 35. Aruandluse esitamise, läbivaatamise ja kinnitamise kord	161
IX peatükk. Raamatupidamise organiseerimise alused	
§ 36. Raamatupidamise organiseerimise alused ja raamatupidamise organiseerimise juhtimine NSV Liidus	164
§ 37. Pea-(vanem-)raamatupidajate õigused ja kohustused	167
§ 38. Raamatupidamise tsentraliseerimine ja detsentraliseerimine	172
§ 39. Raamatupidamise organiseerimise täiustamise edasised ülesanded	174

Федор Алексеевич Михеев
 Основы теории бухгалтерского учета
 На эстонском языке
 Издательство "Валгус" Таллин, Пярнуское шоссе, 10

x

Toimetaja K. Tamjärv
 Kunstiline toimetaja R. Tungla

Trükkimisele antud 20.XII 1968. Paber 60x84/16.
 Trükipoognaid 11,25. Tingtrükipoognaid 10,5.
 Arvestuspoognaid 10,19. Trükiarv 1000. Tellimise nr. 1 ETKVL KRV Reklamikombinaadi trükikoda, Tallinn, Narva mnt.23.

Hind 34 kop.

Teine näide. Riikliku kaubanduse ja tarbijate kooperatsiooni ettevõtete majanduslikus tegevuses on palju sarnaseid operatsioonene. Kuid neid operatsioone arvestatakse nende süsteemide raamatupidamises erinevalt. Nii näiteks kasutatakse nendes süsteemides erinevaid kontoplaane, raamatupidamise eri vorme ja isegi erinevaid dokumentivorme täiesti ühesuguste operatsioonide vormistamiseks.

Nende süsteemide organisatsioonide ja ettevõtete raamatupidamise erinevus on niivõrd suur, et isegi vilunud raamatupidaja riikliku kaubanduse ettevõttest ei ole võimeline ilma vastava ümberõppimiseta töötama kooperatiivide rajooniliidu või tarbijate kooperatiivi raamatupidajana, ning ümberpöördukt.

Nende küsimuste lahendamisega ei tohi enam viivitada, sest vajaliku ühtsuse puudumine loob rahvamajandusele ebanugavusi ja toob liigseid kulusid raamatupidamises. Ühtsuse puudumine raskendab raamatupidamise juhtimist kogu riigis, samuti arvestusala kaadri ettevalmistamist, paigutamist ja õiget kasutamist.

Raamatupidamise ühtsete kontoplaanide, ühtsete vormide ja meetodite rakendamise, samuti võimalikult suure arvu dokumentide tüüpvormide kasutamise edasine laiendamine on meie raamatupidamise täiustamise kindlaks aluseks.

Raamatupidamise täiustamise põhiliste ülesannete kõrval tuleb rääkida ka sellest puudusest, milliseks on mitmete ministeariumide ja keskasutuste organisatsioonide ja ettevõtete raamatupidamises raamatute kasutamine arvestusregistritena kaartide ja lahtiste lehtede asemel.

Kuigi see kuulub rohkem raamatupidamise vahendite ja tehnika valdkonda, on see siiski niivõrd lähedalt seotud raamatupidamise organiseerimise küsimustega, et antud juhul ei saa sellest mööda minna.

Arvestusregistritena on raamatud laialdaselt kasutusel mitmesugustes eelarvelistes asutustes, kolhoosides, samuti tarbijate kooperatsiooni enamuses organisatsioonides ja ettevõtetes.

Raamatute kui arvestusregistrite puudusi analüüsib üksikasjaliselt raamatu § 29.

Kaartide ja lahtiste lehtede eelised arvestusregistritena kasutamisel, mida on tõendanud nõukogude raamatupidamise paljude aastate praktika, on niivõrd selged, et igasugused väited selle vastu ei suuda käesoleval ajal enam kedagi veenda.

Seepärast keeldumine raamatutest arvestusregistritena, välja arvatud pearaamat ja kassaraamat, ning nende asendamine kaartide ja lahtiste lehtedega kõigis rahvamajandusharudes on samuti tähtis ülesanne, mille lahendamine on tihedalt seotud raamatupidamise täiustamisega.

Lõpuks, eespool loetletud ülesannete edukas täitmine ei ole mõeldav ilma raamatupidamise spetsialistide kaadri ettevalmistamiseta ja nende kvalifikatsiooni tõstmiseta tänapäeva nõuete tasemele.

Seoses sellega, et raamatupidamise täiustamine peab toimuma peamiselt arvestustööde maksimaalse mehhaniseerimise baasil, tuleb kaadri ettevalmistamise plaanis anda vääriline koht ka raamatupidamise mehhaniseerimisele.

Raamatupidamise mehhaniseerimise spetsialistide vähesus on eriti terav tarbijate koöperatsiooni süsteemis, kus enamuse arvestusalatöötajatest puuduvad vajalikud teadmised sel alal.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu 1964.a. 6. novembri määruses märgiti, et ministriumid ja keskasutused ei pööra küllaldaselt tähelepanu raamatupidamise spetsialistide ettevalmistamisele. Nimetatud määrusega kohustati vastavaid organeid rakendama selleks kõik vajalikud abinõud.

Peatusime mõnedel meie arvates enam-vähem aktuaalsetel raamatupidamise täiustamise küsimustel. Nende praktiline lahendamine tõstab nõukogude raamatupidamise teaduslikku taset ja aitab täita neid keerukaid ülesandeid, mis meie ette seab rahvamajanduse areng kommunisti materiaal-tehnilise baasi ehitamise protsessis.

Küsimusi

1. Kelle poolt ja kuidas toimub raamatupidamise juhtimine Nõukogude Liidus?
2. Millised tähtsad abinõud on vajalikud raamatupidamise õigeks organiseerimiseks?
3. Milles seisab arvestusalatöötajate töö planeerimine?
4. Millised on sotsialistlike organisatsioonide ja ettevõtete peamised (vanem-)raamatupidajate õigused ja põhilised kohustused?
5. Mida mõeldakse raamatupidamise tsentraliseerimise ja detsentraliseerimise all, millised on nende eelised ja puudused?

SISUKORD

I peatükk. Majandusliku arvestuse üldiseloomustus	
§ 1. Majandusliku arvestuse mõiste	3
§ 2. Kapitalistliku arvestuse põhijooned	5
§ 3. Majanduslik arvestus sotsialistlikus ühiskonnas	7
§ 4. Arvestusnäitajad	9
§ 5. Majandusliku arvestuse liigid	11
§ 6. Sotsialistlikule arvestusele esitatavad nõuded	14
II peatükk. Raamatupidamise aine ja meetod	
§ 7. Nõukogude raamatupidamise aine üldiseloomustus	18
§ 8. Vahendite ja nende moodustamise allikate koosseis sotsialistlikes ettevõtetes	20
§ 9. Raamatupidamise põhiülesanded	24
§ 10. Raamatupidamise meetodi üldiseloomustus	27
III peatükk. Raamatupidamisbilanss	
§ 11. Bilansi mõiste ja struktuur	30
§ 12. Majanduslike operatsioonide poolt tingitud muudatu- sed bilansis	34
IV peatükk. Raamatupidamise kontod ja kahekordne kirjendamine	
§ 13. Kontod ja nende ehitus	37
§ 14. Operatsioonide kahekordne kirjendamine kontodel ...	42
§ 15. Sünteetilised ja analüütilised kontod	49
§ 16. Kontode käibeandmiskud	55
§ 17. Operatsioonide jooksva arvestuse üldistatud näide kontodel	62
V peatükk. Kontode liigitus ehk klassifikatsioon	
§ 18. Kontode liigituse üldmõiste, liigituse tähtsus ja põhimõtted	86
§ 19. Kontode liigitus majandusliku sisu järgi	87
§ 20. Kontode liigitus ülesande ja struktuuri järgi	88
§ 21. Majanduslike vahendite ja nende allikate arvestami- se kontod	89
§ 22. Majanduslike protsesside arvestamise kontod	97
§ 23. Eelarve- ja finantstulemuste kontod	100
§ 24. Kontoplaani mõiste	103

VI peatükk. Majanduslike operatsioonide dokumentatsioon	
§ 25. Dokumentide mõiste ja tähtsus	107
§ 26. Dokumentide liigitus	111
§ 27. Dokumentide kontrollimine ja töötlemine	113
§ 28. Dokumentide säilitamine	121
VII peatükk. Raamatupidamise registrid, tehnika ja vormid	
§ 29. Arvestusregistrite mõiste, nende liigid ja neisse kirjendamise kord	123
§ 30. Vigade parandamise viisid arvestusregistrites	132
§ 31. Raamatupidamise vormide mõiste	134
§ 32. Arvestuse mehhaniseerimise mõiste	147
VIII peatükk. Raamatupidamisaruandluse alused	
§ 33. Sotsialistlike ettevõtete aruandluse tähtsus	154
§ 34. Raamatupidamisaruandluse liigid, aruandluse sisu ja koostamise kord	156
§ 35. Aruandluse esitamise, läbivaatamise ja kinnitamise kord	161
IX peatükk. Raamatupidamise organiseerimise alused	
§ 36. Raamatupidamise organiseerimise alused ja raamatupidamise organiseerimise juhtimine NSV Iidus	164
§ 37. Pea-(vanem-)raamatupidajate õigused ja kohustused	167
§ 38. Raamatupidamise tsentraliseerimine ja detsentraliseerimine	172
§ 39. Raamatupidamise organiseerimise täiustamise edasised ülesanded	174

Федор Алексеевич Михеев
 Основы теории бухгалтерского учета
 На эстонском языке

Издательство "Валгус" Таллин, Пярнуское шоссе, 10

x

Teinetaja K. Tamjärv
 Kunstiline teinetaja R. Tungla

Trükkimisele antud 20.XII 1968. Paber 60x84/16.
 Trükipoognaid 11,25. Tingtrükipoognaid 10,5.
 Arvestuspooznaid 10,19. Trükiarv 1000. Tellimise nr. 1 ETKVL KRV Reklaamikombinaadi trükikoda, Tallinn, Narva mnt.23.

Hind 34 kop.

Teine näide. Riikliku kaubanduse ja tarbijate kooperatsiooni ettevõtete majanduslikus tegevuses on palju sarnaseid operatsioonide. Kuid neid operatsioonide arvestatakse nende süsteemide raamatupidamises erinevalt. Nii näiteks kasutatakse nendes süsteemides erinevaid kontoplaane, raamatupidamise eri vorme ja isegi erinevaid dokumendivorme täiesti ühesuguste operatsioonide vormistamiseks.

Nende süsteemide organisatsioonide ja ettevõtete raamatupidamise erinevus on niivõrd suur, et isegi vilunud raamatupidaja riikliku kaubanduse ettevõttest ei ole võimeline ilma vastava ümberõppimiseta töötama kooperatiivide rajooniliidu või tarbijate kooperatiivi raamatupidajana, ning ümberpöördukt.

Nende küsimuste lahendamisega ei tohi enam viivitada, sest vajaliku ühtsuse puudumine loob rahvamajandusele ebamugavusi ja toob liigseid kulusid raamatupidamises. Ühtsuse puudumine raskendab raamatupidamise juhtimist kogu riigis, samuti arvestusala kaadri ettevalmistamist, paigutamist ja õiget kasutamist.

Raamatupidamise ühtsete kontoplaanide, ühtsete vormide ja meetodite rakendamise, samuti võimalikult suure arvu dokumentide tüüpvormide kasutamise edasine laiendamine on meie raamatupidamise täiustamise kindlaks aluseks.

Raamatupidamise täiustamise põhiliste ülesannete kõrval tuleb rääkida ka sellest puudusest, milliseks on mitmete ministeeriumide ja keskasutuste organisatsioonide ja ettevõtete raamatupidamises raamatute kasutamine arvestusregistritena kaartide ja lahtiste lehtede asemel.

Kuigi see kuulub rohkem raamatupidamise vahendite ja tehnika valdkonda, on see siiski niivõrd lähedalt seotud raamatupidamise organiseerimise küsimustega, et antud juhul ei saa sellest mööda minna.

Arvestusregistritena on raamatud laialdaselt kasutusel mitmesugustes eelarvelistes asutustes, kolhoosides, samuti tarbijate kooperatsiooni enamusel organisatsioonides ja ettevõtetes.

Raamatute kui arvestusregistrite puudusi analüüsib üksikasjaliselt raamatu § 29.

Kaartide ja lahtiste lehtede eelised arvestusregistritena kasutamisel, mida on tõendanud nõukogude raamatupidamise paljude aastate praktika, on niivõrd selged, et igasugused väited selle vastu ei sunda käesoleval ajal enam kedagi veenda.

Seepärast keeldumine raamatutest arvestusregistritena, välja arvatud pearsamat ja kassaraamat, ning nende asendamine kaartide ja lahtiste lehtedega kõigis rahvamajandusharudes on samuti tähtis ülesanne, mille lahendamine on tihedalt seotud raamatupidamise täiustamisega.

Lõpuks, eespool loetletud ülesannete edukas täitmine ei ole mõeldav ilma raamatupidamise spetsialistide kaadri ettevalmistamiseta ja nende kvalifikatsiooni tõstmiseta tänapäeva nõuete tasemele.

Seoses sellega, et raamatupidamise täiustamine peab toimuma peamiselt arvestustööde maksimaalse mehhaniseerimise baasil, tuleb kaadri ettevalmistamise plaanis anda vääriline koht ka raamatupidamise mehhaniseerimisele.

Raamatupidamise mehhaniseerimise spetsialistide vähesus on eriti terav tarbijate koöperatsiooni süsteemis, kus enamusel arvestusalatöötajatest puuduvad vajalikud teadmised sel alal.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu 1964. a. 6. novembri määruses märgiti, et ministriumid ja keskasutused ei pööra küllaldaselt tähelepanu raamatupidamise spetsialistide ettevalmistamisele. Nimetatud määrusega kohustati vastavaid organeid rakendama selleks kõik vajalikud abinõud.

Peatusime mõnedel meie arvates enam-vähem aktuaalsetel raamatupidamise täiustamise küsimustel. Nende praktiline lahendamine tõstab nõukogude raamatupidamise teaduslikku taset ja aitab täita neid keerukaid ülesandeid, mis meie ette seab rahvamajanduse areng kommunisti materiaal-tehnilise baasi ehitamise protsessis.

Küsimusi

1. Kelle poolt ja kuidas toimub raamatupidamise juhtimine Nõukogude Liidus?
2. Millised tähtsad abinõud on vajalikud raamatupidamise õigeks organiseerimiseks?
3. Milles seisab arvestusalatöötajate töö planeerimine?
4. Millised on sotsialistlike organisatsioonide ja ettevõtete peamised (vanem-)raamatupidajate õigused ja põhilised kohustused?
5. Mida mõeldakse raamatupidamise tsentraliseerimise ja detsentraliseerimise all, millised on nende eelised ja puudused?

SISUKORD

I peatükk. Majandusliku arvestuse üldiseloomustus	
§ 1. Majandusliku arvestuse mõiste	3
§ 2. Kapitalistliku arvestuse põhijooned	5
§ 3. Majanduslik arvestus sotsialistlikus ühiskonnas	7
§ 4. Arvestusnäitajad	9
§ 5. Majandusliku arvestuse liigid	11
§ 6. Sotsialistlikule arvestusele esitatavad nõuded	14
II peatükk. Raamatupidamise aine ja meetod	
§ 7. Nõukogude raamatupidamise aine üldiseloomustus	18
§ 8. Vahendite ja nende moodustamise allikate koosseis sotsialistlikes ettevõtetes	20
§ 9. Raamatupidamise põhiülesanded	24
§ 10. Raamatupidamise meetodi üldiseloomustus	27
III peatükk. Raamatupidamisbilanss	
§ 11. Bilansi mõiste ja struktuur	30
§ 12. Majanduslike operatsioonide poolt tingitud muudatused bilansis	34
IV peatükk. Raamatupidamise kontod ja kahekordne kirjendamine	
§ 13. Kontod ja nende ehitus	37
§ 14. Operatsioonide kahekordne kirjendamine kontodel ...	42
§ 15. Sünteetilised ja analüütilised kontod	49
§ 16. Kontode käibeandmikud	55
§ 17. Operatsioonide jooksva arvestuse üldistatud näide kontodel	62
V peatükk. Kontode liigitus ehk klassifikatsioon	
§ 18. Kontode liigituse üldmõiste, liigituse tähtsus ja põhimõtted	86
§ 19. Kontode liigitus majandusliku sisu järgi	87
§ 20. Kontode liigitus ülesande ja struktuuri järgi	88
§ 21. Majanduslike vahendite ja nende allikate arvestamise kontod	89
§ 22. Majanduslike protsesside arvestamise kontod	97
§ 23. Belarve- ja finantstulemuste kontod	100
§ 24. Kentoplaani mõiste	103

VI peatükk. Majanduslike operatsioonide dokumentatsioon	
§ 25. Dokumentide mõiste ja tähtsus	107
§ 26. Dokumentide liigitus	111
§ 27. Dokumentide kontrollimine ja töötlemine	113
§ 28. Dokumentide säilitamine	121
VII peatükk. Raamatupidamise registrid, tehnika ja vormid	
§ 29. Arvestusregistrite mõiste, nende liigid ja neisse kirjendamise kord	123
§ 30. Vigade parandamise viisid arvestusregistrites	132
§ 31. Raamatupidamise vormide mõiste	134
§ 32. Arvestuse mehhaniseerimise mõiste	147
VIII peatükk. Raamatupidamisaruandluse alused	
§ 33. Sotsialistlike ettevõtete aruandluse tähtsus	154
§ 34. Raamatupidamisaruandluse liigid, aruandluse sisu ja koostamise kord	156
§ 35. Aruandluse esitamise, läbivaatamise ja kinnitamise kord	161
IX peatükk. Raamatupidamise organiseerimise alused	
§ 36. Raamatupidamise organiseerimise alused ja raamatupidamise organiseerimise juhtimine NSV Liidus	164
§ 37. Pea-(vanem-)raamatupidajate õigused ja kohustused	167
§ 38. Raamatupidamise tsentraliseerimine ja detsentraliseerimine	172
§ 39. Raamatupidamise organiseerimise täiustamise edasised ülesanded	174

Федор Алексеевич Михеев
 Основы теории бухгалтерского учета
 На эстонском языке
 Издательство "Валгус" Таллин, Пярнуское шоссе, 10

x

Toimetaja K. Tamjärv
 Kunstiline toimetaja R. Tungla

Trükkimisele antud 20.XII 1968. Paber 60x84/16.
 Trükipoognaid 11,25. Tingtrükipoognaid 10,5.
 Arvestuspoognaid 10,19. Trükiarv 1000. Tellimise nr. 1 ETKVL KEV Reklaamikombinaadi trükikoda, Tallinn, Narva mnt.23.

Hind 34 kop.

34 кр.

A

29 712

74 012

TÜ RAAMATUKOGU



1 0300 00403243 1